

Anul VII nr. 4/2015

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Publicație indexată în bazele de date internaționale EBSCO și CEEOL

**Revistă cu prestigiu științific recunoscut de Consiliul Național de Atestare
a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNADTCU)**

Direcția Generală de Informații a Apărării

CUPRINS

<i>Informațiile pentru apărare, potențator fundamental al eficienței în domeniul securității naționale și apărării României</i>	3
General dr. Nicolae-Ionel CIUCĂ	
<i>Tendințe de evoluție a amenințărilor cibernetice. Implicații pentru apărarea cibernetică a NATO</i>	5
Amb. dr. Sorin Dumitru DUCARU	
<i>Spațiul cibernetic - un nou mediu de confruntare</i>	10
Drd. Cătălin-Iulian BALOG	
<i>Politica comună de securitate energetică vs. interese naționale în contextul ultimelor evoluții la nivel european.</i>	18
Drd. Stelian TEODORESCU	
<i>Rolul determinant al analizei strategice în domeniul securității naționale.....</i>	24
Lucian IVAN	
<i>Aspecte privind standardul ocupațional al analistului de informații</i>	29
Dumitru Vasile IONIȚOIU	
Dumitru Ionuț MOTORGA	
<i>Războaiele „proxy”. Ce sunt și cum afectează evoluția conflictelor convenționale</i>	36
George Cristian UȚĂ	
<i>Eșuarea Libiei. Implicații asupra securității europene</i>	41
Dr. Tiberiu TĂNASE	
Drd. Alba Iulia Catrinel POPESCU	
<i>Dimensiunea psihosocială a crizei imigranților</i>	50
Dr. Cristian DOBRE	
<i>Politica Federației Ruse în Orientul Mijlociu – Între mit și realitate</i>	58
Elena ZĂULEȚ	
<i>Demersuri chineze pentru promovarea intereselor strategice în Marea de Sud a Chinei</i>	65
Dipl. ing. dr. Isabela ANCUȚ	
<i>Stadiul actual al politicilor Uniunii Europene în domeniul spațial</i>	83
Cătălin GRĂDINARU	
<i>„În avanpostul luptei pentru supraviețuire. Apărarea națională a României și frontul secret în vâltoarea anilor 1938-1940”. O carte temeinic elaborată (recenzie de carte)</i>	93
Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ	

INFORMAȚIILE PENTRU APĂRARE, POTENȚATOR FUNDAMENTAL AL EFICIENȚEI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI APĂRĂRII ROMÂNIEI

General dr. Nicolae-Ionel CIUCĂ

Șeful Statului Major General

„Pentru tot ce se atinge de lucrările statistice și tot ce privește lucrările tactice și strategice precum recunoașteri și itinerare militare, combinarea și dirijarea manevrelor, alegerea pozițiilor și întărirea taberelor militare”.

*Înalt Ordin de Zi nr. 83 din 12 noiembrie 1859
al domnitorului Alexandru Ioan Cuza pentru înființarea
Secției a II-a din cadrul Armatei Principatelor.*

„În actualul context, pe lângă cunoașterea riscurilor și amenințărilor, sub toate aspectele – surse, forme de manifestare, mijloace, tehnici – dezvoltarea capacității de anticipare, bazată pe cunoaștere și educație este fundamentală. În acest scop, dezvoltarea unor sisteme adecvate de descoperire în timp oportun a pericolelor, riscurilor și amenințărilor, în perspectiva prevenirii producerii lor, prin utilizarea combinată atât a mijloacelor militare, cât și a instrumentelor civile, este obligatorie”.

*Strategia Națională de Apărare a Țării 2015-2019.
O Românie puternică în Europa și în lume”.*

Dinamica de securitate globală și regională, evoluțiile recente și previzionate din sfera informațională și diversificarea amenințărilor și riscurilor la adresa securității naționale transformă anual ziua de 12 Noiembrie într-o zi a recunoașterii meritelor și sacrificiilor specialiștilor din domeniul informațiilor pentru apărare. În acest context, Ziua Informațiilor pentru apărare relevă, de fiecare dată, importanța deosebită a capacităților militare pentru dezvoltarea și eficientizarea inteligenței organizationale. Astfel, chiar dacă mediul de manifestare a capacităților informative a fost unul dinamic și schimbător, nevoia de cunoaștere și înțelegere situațională a reprezentat o condiție *sine-qua-non* pentru prevenirea unor crize majore sau reacția la evenimente critice la adresa securității naționale.

Astfel, în contextul Strategiei Naționale de Apărare a Țării 2015-2019, domeniul informațional și, implicit, cel al informațiilor pentru apărare, prezintă câteva elemente fundamentale pentru securitatea națională și apărarea țării.

În primul rând, **nevoia de avertizare timpurie și înțelegere situațională se bazează pe capabilități senzoriale relevante și oportune.** Un exemplu îl constituie dislocarea structurilor de informații în cadrul și în sprijinul contingentelor Armatei României din operațiile din Irak și Afganistan, ceea ce a permis realizarea unei imagini operaționale în timp real și relevantă pentru deciziile imediate ale comandanților militari. În același timp, experiența și eficiența structurilor de informații militare au consacrat o credibilitate

solidă a comandamentelor aliate față de inteligența organizațională a structurilor Armatei României. Tot din această perspectivă, fuziunea informațională – inclusiv capacitățile de orientare, colectare și analiză – a permis interconectarea comenzii și controlului în zonele de responsabilitate și managementul eficient al diferitelor incidente de securitate din teatrul de operații.

Capabilitățile dezvoltate pentru prevenirea și contracararea unor elemente și procese caracteristice conflictului hibrid reprezintă un alt argument al relevanței informațiilor pentru apărare. Aparent de natură recentă, conceptul relativ de „hibrid” a devoalat caracterul volatil, confuz și incert al unui asemenea tip de conflict sau competiție. În egală măsură, în evoluția unui conflict hibrid managementul și fuziunea informațiilor devin complexe și dinamice. În plus, domeniul informațional se confruntă cu provocări relevante în prezența unor concepte operaționale de tipul dezinformării, subversiunii sau destabilizării. În acest context, dinamica amenințărilor și riscurilor, descrisă de Strategia Națională de Apărare a Țării, face necesară dezvoltarea unei „dimensiuni de informații, contrainformații și de securitate” care să permită operaționalizarea elementelor

și proceselor de „identificare și contracarare a acțiunilor asimetrice și de tip hibrid”.

Un alt element fundamental al domeniului informațiilor militare îl reprezintă **consolidarea capabilităților necesare prevenirii și contracarării unor elemente și procese specifice domeniului cibernetic al conflictului**. Caracterizat de o dinamică asimetrică, volatilă și extrem de pragmatică, domeniul cibernetic permite realizarea unor obiective strategice ale agresorului, statal sau non-statal. „Ocolirea” cadrului fizic, geografic sau legitim al spațiului de confruntare, dar și „lovirea directă” a ȋntelilor propuse, fac dificilă competiția sau conflictul în mediul cibernetic. Cu toate acestea, superioritatea informațională rămâne o cerință critică a securității cibernetice, în special la adresa protecției „infrastructurilor informaționale de interes strategic”.

Cele trei elemente fundamentale prezentate subliniază, la 156 de ani de la decizia vizionară a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, relevanța informațiilor pentru apărare, pentru consolidarea credibilității strategice a României, pentru prevenirea și contracararea unor fenomene asimetrice și hibride emergente, dar și pentru continuarea statutului de furnizor de securitate în flancul constructului valorilor și intereselor euroatlantice.

TENDINȚE DE EVOLUȚIE A AMENINȚĂRILOR CIBERNETICE. IMPLICAȚII PENTRU APĂRAREA CIBERNETICĂ A NATO

*Amb. dr. Sorin Dumitru DUCARU**

Abstract

The article deals with cyber issues of hybrid war, focusing on cyber threats against computer networks of NATO. The author presents arguments that show us that NATO and allied countries are already exposed to the effects of using cyber capabilities in an operational context hybrid. The author also proposes several courses of action to counter these threats.

Keywords: *hybrid war, cyber threats, cyber-attacks, NATO cyber defense.*

O descriere calitativă generală a dinamicii peisajului internațional al amenințărilor cibernetice evidențiază o creștere semnificativă a frecvenței, intensității, duratei și gradului de sofisticare a atacurilor cibernetice, mai ales pe parcursul ultimului an și jumătate. Această tendință manifestată la nivel internațional este concordantă cu evaluările privind **amenințările care vizează rețelele NATO**.

Aceste aspecte definitorii pentru evaluările calitative ale peisajului în evoluție al amenințărilor cibernetice sunt susținute de informații relevante colectate de sectorul privat și făcute publice recent. Unele exemple sunt prezentate mai jos:

- În raportul pe 2015 privind Amenințările de Securitate pe Internet (ISTR)¹, Symantec menționează că, doar în 2014, au fost create 314 milioane produse noi *malware*². Același raport arată că, în anul 2014, cinci din șase firme mari au fost vizate de atacuri de tip *spear-phishing*.
- În 2014 peste de 400 vulnerabilități „ziua zero”³ cu severitate ridicată au fost

identificate de „Inițiativa de ziua zero”⁴, conform *HP Cyber Risk Report 2015*⁵.

- Potrivit unei analize a tendințelor mondiale în ce privește atacurile de tipul *Distributed Denial of Service* (DDoS)⁶, în 2014⁷ numărul, scara și complexitatea atacurilor DDoS au crescut considerabil, cu peste 100 de atacuri, depășind volumul de 100 Gb/s (de 100 de ori mai mare decât cel mai puternic atac DDoS care a vizat NATO, în august 2014).
- Un studiu global, efectuat în 2015 de experți în domeniul securității cibernetice, a evidențiat o creștere cu 48% a incidentelor cibernetice detectate în 2014-2014 (42,8 milioane incidente petrecute în 2014⁸).
- Raportul anual pe 2015 al companiei Verizon, intitulat *Verizon's 2015 Data Breach Investigation Report* (DBIR), a notat că în 60% dintre cazurile incluse în analiză, respectiv incidente petrecute în 91 de țări diferite, atacatorii au reușit să compromită o organizație pe parcursul câtorva minute, în vreme ce timpul mediu

**Dr. Sorin Dumitru DUCARU este în prezent Asistent al Secretarului General NATO și seful Diviziei pentru Riscuri de Securitate Emergente. În această calitate, prezidează Comitetul pentru Apărare Cibernetică din cadrul NATO și conduce Consiliul de Management al Apărării Cibernetice din cadrul NATO (CDMB). A activat ca ambasador al României la NATO în perioada 2006 – 2013. Punctele de vedere exprimate în acest material reflectă opinia personală și nu angajează în niciun fel Alianța Nord-Atlantică.*

necesar pentru a descoperi *malware*-urile implicate a fost de luni de zile.

Aceste date reflectă concluziile analizelor efectuate de către sectorul privat și evidențiază tendințele în dinamica amenințărilor cibernetice. Ele nu sunt relevante numai pentru sectorul privat, ci și pentru instituțiile guvernamentale și organizații internaționale, așa cum este NATO. Dincolo de aspectele cantitative ale evoluțiilor amenințărilor cibernetice, analizele recente scot în evidență trei preocupări majore care, separat sau combinat, ar putea afecta dramatic viitorul peisaj al acestor amenințări:

- fenomenul pirateriei cibernetice, reflectat de indiciile legate de apelul actorilor statali la criminalitatea cibernetică subterană, pentru ca aceasta să comită atacuri cibernetice și să dezvolte instrumente în acest sens⁹;
- potențiala utilizare a unor capacități de atac cibernetic de către teroriști;
- utilizarea capacităților cibernetice în combinație cu cele militare, în operațiile de tip hibrid – așa-numita „dimensiune cibernetică a războiului hibrid”.

Deși au caracteristici diferite, aceste preocupări sunt, de fapt, adesea conectate în peisajul mai larg al amenințărilor cibernetice. Ca atare, deși analiza de față se concentrează pe dimensiunea cibernetică a războiului hibrid, legăturile cu celelalte două nu trebuie să fie uitate.

Atacuri cibernetice au fost amplu observate în conflictul din Ucraina și asociate de autoritățile ucrainene și de analiștii internaționali cu campania hibridă a Rusiei în Ucraina. Aceste atacuri au fost de tip DDoS și de alterare (*defacement*) a unor website-uri ucrainene. Penetrarea (*hacking*) unor sisteme de date, re-rutarea nelegitimă a traficului de date și spionajul cibernetic, ca și acțiunile de propagandă și manipularea informațiilor au fost utilizate cu mult înainte de derularea anexării Crimeii. De exemplu, sistemele informatice ucrainene au fost vizate încă din 2010 de un *malware* cunoscut ca „Snake”, un instrument puternic de spionaj, care a permis accesul în rețelele de computere ale guvernului ucrainean. Deși legătura acestor atacuri cibernetice cu campania de tip „război hibrid” a Rusiei în Ucraina va fi substanțiată suplimentar de analize viitoare, realitatea indiscutabilă, reflectată de

faptul că ele au avut loc simultan cu acțiunile politice și militare circumscrise crizei din estul Ucrainei, generează întrebări și preocupări semnificative. În același spirit, nu poate fi ignorată simultaneitatea atacurilor cibernetice împotriva NATO cu evenimentele din Ucraina. De exemplu, în anul 2014, o serie de atacuri de tip DDoS (*Distributed Denial of Service*) a vizat NATO, imediat după declarațiile publice critice făcute de aliați în timpul crizei ucrainene, respectiv în luna martie (și asumate atunci de gruparea *Cyber Berkut*), precum și în lunile august și septembrie, în preajma Summit-ului NATO din Țara Galilor. Mai mult, dezinformări precum atribuirea falsă și deliberată a *Centrului de Excelență al NATO pentru Apărare Cibernetică* (CCD COE) din Tallin, ca gazdă a unui website ostil rebelilor pro-ruși¹⁰ a fost un alt exemplu al modului în care pot fi utilizate instrumentele cibernetice, în acest caz ca mecanism de sprijin pentru demonstrarea autenticității.

Recentul atac cibernetic atribuit așa-numitului grup al „Califatului Cibernetic” și care a țintit TV5 Monde¹¹ a fost un exemplu al modului în care un actor non-statal, vag afiliat altui actor similar, cunoscut ca aplicând tehnici ale războiului hibrid, a desfășurat, în mod coordonat, diferite tipuri de atacuri cibernetice pentru a-și atinge obiectivele strategice. Incidentul din aprilie 2015 a implicat alterarea (*defacement*) simultană a unor pagini web și a unor canale de *social media* aparținând canalului TV5 Monde, asocierea la aceasta a *doxing*-ului cardurilor de identitate și a altor date personale ale unor membri ai Forțelor Armate Franceze, angajați în operațiile împotriva Statului Islamic și postarea de mesaje de avertizare adresate direct conducerii Franței. Mai grav, atacurile pregătite cu atenție au dezactivat pentru două zile emisiunile online, canalul TV fiind nevoit să recurgă la material pre-înregistrat pentru a contracara interferența cu sistemele de emisie. Acest atac a fost agravat suplimentar atunci când informații sensibile necesare logării au fost filmate din eroare în cadrul unui interviu realizat de un jurnalist pe canalul France2¹².

Exemple recente de atacuri cibernetice, specifice războiului hibrid, scot în evidență faptul că actori statali care folosesc abuziv spațiul cibernetic pot fi, de asemenea, semnificativi pentru NATO, incluzând aici criminali în domeniul

cibernetice, grupări non-statale vag afiliate (dar coordonate), care afectează spațiul cibernetic, cei care folosesc acest spațiu în numele unor ideologii politice, religioase, etnice sau culturale, precum și indivizi care acționează sub stindardul unei ideologii și care doresc să atragă atenția asupra unor cauze aparte prin atacuri cibernetice, cum ar fi alterarea website-urilor (*defacement*) sau alte acțiuni ad-hoc (de exemplu, *Anonymous*).

Toate aceste exemple demonstrează că NATO, ca organizație, și aliații sunt deja supuși efectelor folosirii capacităților cibernetice într-un context operațional hibrid. În acest context, este importantă evidențierea unor **linii prioritare de acțiune viitoare**:

- a. Este imperios necesară **conștientizarea** dinamicii peisajului amenințărilor cibernetice, în general, și a manifestării atacurilor cibernetice în scenarii hibride, în special. Pentru aceasta trebuie realizate **evaluări constante, inclusiv de nivel strategic, ale amenințărilor cibernetice, fundamentate pe partajarea mai amplă a informațiilor și a analizelor relevante între aliați**. Încheierea celei de „a doua generații” de Memorandumuri de Înțelegere privind schimbul de informații și cooperarea între Consiliul de Management al Apărării Cibernetice în cadrul NATO (CDMB¹³) și autoritățile naționale aliate relevante în domeniul apărării cibernetice, ca și **activitatea analitică din ce în ce mai relevantă a Celulei NATO de Evaluare a Amenințărilor Cibernetice (CTAC¹⁴)** au o importanță aparte. Este necesară, de asemenea, **combinarea informațiilor (Intelligence) din surse umane (HUMINT) cu cele obținute din interceptări electronice (SIGINT)** pentru a se obține un nivel mai ridicat al atribuirii atacurilor cibernetice. În plus, schimbul de informații între **NCIRC-TC¹⁵ și CERT-EU¹⁶, pe baza unui acord tehnic relevant**, ca și cu sectorul privat și mediul academic, prin intermediul **Parteneriatului în domeniul Cibernetic între NATO și Industrie/Sectorul Privat (NICP¹⁷)**, și în virtutea mandatului constituit de Politica Întărită a NATO în domeniul Apărării

Cibernetice și de planul de acțiune asociat acestei politici, ar crește în mod semnificativ conștientizarea și capacitatea de avertizare timpurie a aliaților.

- b. Creșterea investițiilor în **reziliența sistemelor de comunicații și informatice (Communication and Information Systems/ CIS)** rămâne o prioritate-cheie. Prin intermediul protecției centralizate ale CIS NATO, din peste 50 de locații ale Alianței și crearea Echipelor de Reacție Rapidă în domeniul apărării cibernetice, NATO și-a amplificat rezistența și cunoașterea situației de fapt în domeniul cibernetic. Activități de urmărire sunt în curs pentru consolidări cantitative (extinderea acestei protecții centralizate la situri adiționale, inclusiv prin rețele care pot fi desfășurate în teatrele de operații/*deployable networks*), ca și pentru *upgrade*-uri calitative în ce privește *hardware* și *software*. Întrucât rezistența cibernetică a Alianței depinde de rezistența fiecărui stat membru, vor fi de mare importanță implementarea accelerată a țintelor de capabilitate din sfera apărării cibernetice, incluse în Procesul de Planificare a Apărării NATO (*NATO Defence Planning Process / NDPP*) pe 2013, ca și dezvoltarea și angajamentul de implementare a unui set nou de asemenea ținte de capabilitate, corespunzătoare creșterii rapide a peisajului amenințărilor cibernetice. Un **Angajament aliat de apărare cibernetică (Cyber Defence Pledge at 28)**, reflectând importanța acordată de Aliați prioritizării și urgentării investițiilor în domeniul apărării cibernetice, ar fi un semnal politic puternic în acest sens.
- c. Utilizarea unor capacități și proceduri moderne și dinamice de management și de analiză a riscului, ca și a unor procese care permit evaluarea și decizii rapide, sunt esențiale pentru a putea fi eficienți într-un mediu aflat în plină evoluție și de o natură mai degrabă ascunsă. **Instrumente analitice**, așa cum este Sistemul de Sprijin al Deciziilor în Apărarea Cibernetică (*Cyber Defence Decision Support System/ CDDSS*), ca și viteza în creștere a deciziilor

- adoptate pe baza unei bune cunoașteri a situației, sunt fundamentale în contracararea atacurilor cibernetice. Ameliorarea continuă a abilităților și procedurilor prin intermediul formației, educației și exercițiilor este strâns legată de acest deziderat. Diferite scenarii de atacuri cibernetice urmează a fi incluse în toate exercițiile NATO, nu doar în cele dedicate tematicii cibernetice (așa cum este exercițiul anual *Cyber Coalition*). Aspecte relevante din sfera cibernetică ar trebui să facă parte și din exercițiile de gestionare a crizelor (*crisis management*) sau din cele de apărare colectivă (inclusiv cele cu scenarii de tip Articolul 5). Aceste scenarii ar necesita să ia în considerare atacuri cibernetice derulate pe o scară mult mai mare și care să fie mult mai persistente decât cele din situațiile cu care NATO s-a confruntat în trecut și cărora a trebuit să le răspundă.
- d. Actualizările **Manualului NATO pentru Sistemul de Răspuns la Crize** (*NATO Crisis Response System Manual/NCRSM*) ar trebui să includă un accent particular pe aspecte ce țin de apărarea cibernetică; ar fi util, de asemenea, ca NCRSM să includă definiții legate de momentul și modul în care capabilitățile naționale de apărare cibernetică ale Aliatilor pot fi utilizate atunci când NATO se află sub atac cibernetic (de exemplu, în mod similar cu punerea sub comanda și controlul NATO a capabilităților naționale de apărare cinetice, după aprobarea acestei măsuri de către Consiliul Nord-Atlantic).
 - e. Studiarea și luarea în considerare a **dimensiunii cibernetice a războiului hibrid are o relevanță deosebită în contextul planificării operaționale la NATO**, al conectării viitoare la NCIRC a rețelelor care se pot desfășura în teatre de operații, pentru protecție centralizată, precum și în cel al implementării conceptului *Future Missions Network/FMN*.
 - f. Este important ca **apărarea împotriva atacurilor cibernetice să fie conjugată cu eforturile de contracarare a tehnicilor asociate războiului informațional**, mai ales atunci când acestea implică utilizarea spațiului cibernetic și când adversarii abordează războiul cibernetic și pe cel informațional drept un „continuum operațional”.
 - g. **Angrenarea națiunilor partenere**, de la caz la caz și în spiritul interesului reciproc, inclusiv prin acordarea de sprijin pentru edificarea propriei lor reziliențe, reprezintă un domeniu amplu de acțiune. Proiecte relevante în cadrul Programului NATO „Știința pentru Pace și Securitate”, dezvoltate cu Iordania, Republica Moldova și Georgia, sau Fondul de Asistență pentru Ucraina în domeniul apărării cibernetice pot fi considerate instrumente utile în acest sens.
 - h. Pe baza principiului important inclus în Politica Întărită a NATO în domeniul Apărării Cibernetice, potrivit căruia cadrul legal internațional se aplică și spațiului cibernetic, NATO ar trebui să susțină în mod pro-activ, în dialogul său cu alte organizații internaționale - ONU, UE, OSCE sau Consiliul Europei, stabilirea unor reguli și norme de conduită în spațiul cibernetic, precum și dezvoltarea unor măsuri de transparență și creștere a încrederii în spațiul cibernetic. Cooperarea cu UE, în special, reprezintă un aspect-cheie în dezvoltarea unei abordări cuprinzătoare, holistice, în contracararea războiului hibrid, în general, și a dimensiunii sale cibernetice, în particular.
 - i. Politica Întărită a NATO în domeniul Apărării Cibernetice, aprobată de șefii de stat și de guvern ai statelor NATO la Summit-ul Aliat din Țara Galilor, în septembrie 2014, recunoaște dinamica îngrijorătoare a amenințării cibernetice la adresa rețelelor informatice aliate și ale NATO. Ea prevede dezvoltarea apărării cibernetice aliate împotriva acestor amenințări, indiferent dacă ele se materializează sub forma unor atacuri cibernetice „pure” sau dacă ele au loc în contextul unui război hibrid. Din această perspectivă, obiectivele și prevederile Politicii Întărite a NATO în domeniul Apărării Cibernetice, precum și planul său asociat de aplicare, sunt pe deplin relevante pentru răspunsul NATO la dimensiunea cibernetică a războiului hibrid.

O relevanță deosebită pentru apărarea cibernetică aliată, inclusiv în contextul războiului hibrid, o au **creșterea rezilienței rețelelor informatice aliate**, consolidarea capabilităților de apărare cibernetică, amplificarea cunoașterii și a capacităților de avertizare timpurie prin partajarea informațiilor, formare, educație și exerciții, precum și printr-o angrenare mai substanțială a statelor partenere, a organizațiilor internaționale și a sectorului privat. Datorită legăturii cu operațiile militare, manifestarea dimensiunii cibernetică în războiul hibrid va imprima o complexitate crescută peisajului dinamic al amenințărilor cibernetică și va genera câteva întrebări importante și complexe. Unele dintre aceste întrebări ar putea fi legate de utilitatea și implicațiile unei potențiale dimensiuni operaționale a domeniului cibernetic (deocamdată, domeniul cibernetic este tratat, ca atare, în cadrul NATO doar în scopul planificării capabilităților de apărare cibernetică, circumscrise Procesului de Planificare a Apărării NATO/NDPP). Alte întrebări vor viza modul optim de consolidare a apărării cibernetică a

Alianței, pentru a genera și efecte de descurajare a potențialelor atacuri din partea adversarilor.

Un lucru este destul de evident și predictibil: capabilitățile cibernetică au o atractivitate unică în calitate de „arme preferate” în orice scenariu de război hibrid. Se poate prevedea că orice campanie viitoare de război hibrid va face uz pe scară largă de o varietate de instrumente cibernetică. Ne putem aștepta ca atacurile cibernetică să includă „blocarea operațională” (*denial of service*) sau afectarea integrității diferitelor rețele. Atacurile pot avea impact asupra lanțului de aprovizionare, a suportului strategic, a procesului de luare a deciziilor politice sau a sistemelor de armamente și pot încerca să submineze capacitatea Alianței de a desfășura operații destinate îndeplinirii sarcinilor sale fundamentale. Aliații vor trebui să se angajeze într-un proces de adaptare a apărării cibernetică cu o viteză specifică dinamicii evoluțiilor în domeniul cibernetic, urmărind, în paralel, cu maximă atenție, implicațiile profunde ale acestor amenințări.

¹ Symantec Internet Security Threat Report, Vol. 20 April 2015 disponibil la adresa: https://www4.symantec.com/mktginfo/whitepaper/ISTR/21347932_GA-internet-security-threat-report-volume-20-2015-social_v2.pdf.

² Software folosit în scopul lansării și derulării unor atacuri cibernetică.

³ O vulnerabilitate „de ziua zero” (*zero-day vulnerability*) este una necunoscută de furnizorul de *software* și pentru care încă nu a fost descoperită sau creată o soluție (*a patch*). Vulnerabilitățile de ziua zero sunt considerate, în general, ca fiind dintre cele mai grave.

⁴ „Inițiativa de ziua zero” (*The Zero Day Initiative*) este un program care oferă recompense cercetătorilor în domeniul securității cibernetică și care dezvăluie, în mod responsabil, vulnerabilitățile identificate.

⁵ HP Security Research Cyber Risk Report 2015, disponibil la adresa: http://info.hpenterprisesecurity.com/LP_460192_Cross_CyberRiskFullReport_0315_gate.

⁶ Un atac de tipul *Distributed Denial of Service* (DDoS) inundă sistemul țintă cu solicitări de acces repetate, în scopul blocării/saturării canalului/benzii de comunicare externe a acestuia.

⁷ Verisign Distributed Denial of Service Trends Report: 3rd Quarter 2014, disponibil la adresa: <http://www.verisigninc.com/assets/report-ddos-trends-Q32014.pdf> și Arbor Networks (2014) Press Release Arbor Networks evidențiază în prima jumătate a anului 2014 cele mai multe atacuri volumetrice de tip DDoS înregistrate vreodată: <http://www.arbornetworks.com/news-and-events/press-releases/recent-press-releases/5222-arbor-networks-reports-the-most-volumetric-ddos-attacks-ever-in-the-first-half-of-2014>.

⁸ Potrivit unui număr de 9.200 experți IT și în securitate cibernetică, precum și manageri de firme, intervievați de Price Waterhouse Coopers (PWC) la nivel mondial: *PWC Global State of Information Security 2015*.

⁹ M-Trends 2015, “A view from the Front Line”, Mandiant a Fire Eye Company, 2014.

¹⁰ De exemplu, vezi în *Russia Today*, ediția din 16 aprilie 2015, articolul „NATO trace ‘found’ behind witch-hunt website in Ukraine”, disponibil la adresa <http://rt.com/news/253117/-nato-ukraine-terror-site/>.

¹¹ Reportajul din 9 aprilie 2015 de la France 24, intitulat *France TV5 Monde targeted in ‘IS group cyberattack’*, disponibil la adresa: <http://www.france24.com/en/20150409-france-tv5monde-is-group-hacking/>.

¹² Reportajul din 10 aprilie 2015 de la BBC News, intitulat *France TV5Monde passwords seen on cyber-attack TV report*, disponibil la adresa <http://www.bbc.com/news/world-europe-32248779>.

¹³ *Cyber Defence Management Board*.

¹⁴ *Cyber Threat Assessment Cell*.

¹⁵ *NATO Computer Incident Response Capability – Technical Centre*.

¹⁶ *Computer Emergency Response Team – European Union*.

¹⁷ *NATO-Industry Cyber Partnership*.

SPAȚIUL CIBERNETIC – UN NOU MEDIU DE CONFRUNTARE*

*Drd. Cătălin-Iulian BALOG***

Abstract

Over the past 20 years, information technology has developed greatly. From an administrative tool to office processes optimize, it is now a strategic instrument of industry, government or military. Before September 11, topics related to risks and threats in cyberspace, and those about cyber confrontation were discussed only in small groups of experts. But since September 11, it is obvious that cyberspace is not only about the serious vulnerabilities, but also the possibility of confrontation at the level of whole society.

Keywords: cyberspace, risks, threats, vulnerabilities, confrontation.

De peste două decenii, oamenii încearcă să înțeleagă amenințarea cibernetică, să evalueze riscurile specifice la adresa indivizilor și a organizațiilor (inclusiv a statelor-națiune), precum și răspunsurile adecvate. Deși s-a investit semnificativ în asigurarea securității informațiilor, majoritatea experților în securitate cibernetică apreciază că, un adversar persistent, bine pregătit și care dispune de resurse suficiente, va avea adesea succes în atacurile asupra sistemelor informatice, mai ales în situația în care sporirea capacității de apărare este singura formă de răspuns la un atac cibernetic. Din acest motiv, **o atenție sporită este acordată descurajării unor astfel de atacuri, în primă instanță, în special la nivel guvernamental**, acolo unde există atribuțiuni și competențe, precum și o gamă largă de instrumente specifice pentru investigarea activităților care pot afecta siguranța publică și securitatea națională.

Înțelegerea amenințărilor în spațiul cibernetic

Înțelegerea amenințărilor cibernetice este o sarcină dificilă, atât în ceea ce privește evaluarea, cât și diminuarea, având în vedere următoarele argumente:

- *Există mulți actori care manifestă intenții rele.* Costurile reduse ale tehnologiei

informației și comunicațiilor, conectivitatea pe scară largă la Internet, precum și ușurința de a crea sau de a obține produse *software* de tip *malware*¹ înseamnă că aproape oricine poate desfășura activități de tip *malware*². Într-adevăr, Internetul este un mediu ideal pentru a comite o infracțiune cibernetică, deoarece acesta oferă o serie de caracteristici specifice: conectivitate, anonim, lipsa de trasabilitate, precum și o mare diversitate de obiective. Actorii care manifestă intenții rele includ persoane, grupuri de crimă organizată, grupuri teroriste și chiar state-națiune, iar acțiunile care ar putea descuraja un grup pot fi mai puțin eficace împotriva altuia.

- *Există la fel de multe motive ca și actori.* Aceste motive pot avea legătură cu zonele tradiționale de activitate infracțională (de exemplu, fraude cibernetice sau pornografie infantilă), spionaj economic, spionaj militar sau chiar război cibernetic.
- *Există o diversitate de vectori, mulți utilizați în mod obișnuit ca vectori de atac.* Lăsând la o parte lanțul de aprovizionare și amenințările din interior, care prezintă provocări proprii, agresorii din exterior

****Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.**

ar putea profita de vulnerabilități ale unor produse, erori de configurare ale sistemelor informatice și tehnici de inginerie socială. Deoarece actori diferiți pot utiliza tehnici similare, este posibil ca natura atacului să nu ofere indicii suficiente referitoare la identitatea agresorului sau la motivele acestuia. Acest fapt, combinat cu anonimatul și lipsa de trasabilitate, înseamnă că atribuirea atacurilor este foarte dificilă, iar încadrarea în gama activităților de tip *malware* este, de asemenea, foarte dificilă.

- *Internetul este un domeniu comun și integrat.* Totodată, acesta este un mediu comun pentru cetățeni, întreprinderi și guverne, într-un mod în care este dificilă separarea unui grup de altul. Mai mult decât atât, libertatea de exprimare, tranzacțiile comerciale, activitățile de spionaj și războiul cibernetic pot coexista în acest domeniu comun și integrat, toate în același timp și în același mediu. Cu o capacitate limitată de a analiza a actorilor și a activităților este extrem de greu de găsit răspunsuri adecvate unor amenințări specifice.
- *Posibilele consecințe ale unui atac sunt foarte greu de prezis.* Anumite activități de

tip *malware*, cum ar fi scanarea rețelei sau accesul neautorizat, pot fi un preludiu la furtul de informații, o încălcare a integrității datelor sau o întrerupere a unui serviciu. Mai mult decât atât, interdependențele complexe dintre sistemele informatice sugerează că ar putea exista efecte în cascadă, neprevăzute, unele chiar mai severe decât cele anticipate. În cele din urmă, în timp ce unele atacuri pot fi evidente (de exemplu, un atac de tip *Denial of Service*² împotriva unei infrastructuri critice) și generează un răspuns rapid, alte atacuri pot fi extrem de greu de detectat. În context, putem avea în vedere extragerea unor date din sisteme sensibile, iar un scenariu mai grav ar putea fi modificarea unor date critice într-un astfel de sistem. Nu numai că aceste atacuri sunt dificil de detectat, dar poate exista dificultatea de a discerne dacă datele au fost schimbate fără drept, făcând astfel dificilă revenirea într-o stare anterioară, bună.

- *Cele mai rele scenarii sunt alarmante.* În mass-media, în spațiul politic și în cel al experților în domeniu, aceste scenarii includ perturbarea serviciilor de infrastructură critică, împiedicând funcții

economice cheie sau chiar primejduirea siguranței publice și a securității naționale (explicând, astfel, trimerile des repetate la un „Pearl Harbor electronic”). Complexitatea acestor scenarii, care rezultă în parte din interconectivitatea masivă și dependențele dintre sistemele care nu sunt întotdeauna bine înțelese, a făcut dificilă posibilitatea dezvoltării unui consens în ceea ce privește consecințele probabile ale unui atac. O societate dependentă de sistemele informatice și de datele pe care acestea le conțin poate fi deosebit de grav afectată în lipsa capacității de recuperare rapidă în urma unui astfel de atac.

Așadar, într-un mediu în care există atât de mulți actori cu atât de multe motive – și acești actori și activitățile lor sunt combinate cu activități inofensive și chiar protejate constituțional – este de înțeles de ce persoanele și instituțiile însărcinate cu elaborarea unor soluții tactice și strategice sunt în dificultate. Astfel, este ușor de înțeles de ce există o atât de mare îngrijorare pentru un mediu în care actorii și motivele pot fi necunoscute și în care consecințele unor asemenea activități pot fi catastrofale.

În consecință, se poate afirma că, în funcție de categoria de amenințare, fiecare stat implementează diferite resurse și fiecare resursă are propriul set de reguli. Acest model tradițional funcționează bine atunci când se poate identifica natura atacului; în mod special, „cine” și „de ce” atacă. Însă, în era informațională, acest model tradițional eșuează pentru că atunci când sistemele informatice sunt supuse unui atac, „cine” și „de ce” atacă sunt cel mai adesea necunoscute. În context, se poate aminti un lucru deja cunoscut: faptul că doar statele au acces la arme de război nu mai este o afirmație corectă, cel puțin nu în cazul unui război informațional.

Regândirea amenințărilor în spațiul cibernetic

Într-o lume în care amenințările și acuzațiile, vizând activități de criminalitate cibernetică, spionaj economic, militar și război cibernetic sunt în continuă creștere, este deosebit de important ca guvernele și experții în securitate cibernetică să analizeze cu toată seriozitatea activitățile de tip *malware* și cele mai adecvate forme de răspuns. Punctul de plecare îl reprezintă descurajarea și oprirea acestui gen de activități, pe baza stabilirii

identității agresorului (atribuirea) și a motivației atacului (categoria). În privința atribuirii, „cine” și, prin deducție, probabil, „de ce”, se poate stabili o atribuire puternică, o anumită probabilitate de atribuire (ridicat la scăzut) sau nicio atribuire. În privința categoriilor, se poate stabili o încadrare într-una dintre cele patru activități: criminalitate cibernetică, spionaj economic, spionaj militar și război cibernetic. Fiecare nivel de atribuire și fiecare categorie de atac ridică probleme unice în ceea ce privește răspunsul cel mai adecvat. Deși măsurile defensive sunt întotdeauna adecvate și nimic nu împiedică pe cineva să adopte măsuri puternice de securitate, precum adoptarea autentificării multi-factor, măsurile puternice de apărare nu sunt suficiente, chiar dacă ar putea descuraja agresorii care caută ținte ușoare. Agresorii motivați, bine pregătiți și care dispun de resurse suficiente sunt, mai degrabă, stimulați de o apărare puternică.

Problema atribuirii

Punctul de plecare pentru orice nouă strategie de securitate cibernetică trebuie să se concentreze asupra problemei atribuirii pentru că, chiar dacă caracterul deschis și anonimul specific Internetului determină dificultatea atribuirii, existența unei idei referitoare la „cine” și „ce” ar putea face – referitor la un eventual atac – este cu siguranță de ajutor. Astăzi, atribuirea este extrem de dificilă, atât din motive tehnice, cât și non-tehnice. Informațiile privind sursa pot lipsi total sau parțial, sau pot fi inexacte, iar posesorii unor informații relevante pot manifesta reticență în publicarea acestora; chiar și guvernele care doresc să colaboreze întâmpină uneori anumite dificultăți de natură juridică. Mai mult decât atât, de fiecare dată când se vorbește despre partajarea unor date, este aproape imposibil să se ajungă la un consens asupra a ceea ce înseamnă acestea. Pe de altă parte, problema atribuirii evidențiază numeroasele provocări în acest domeniu. Cum se apreciază „gradul de probabilitate” și care este gradul de toleranță pentru „ceva rău”, cum se apreciază „asistența semnificativă” și „asistența în timp util” și care va fi modul de „răspuns proporțional”? Toate aceste întrebări dificile au fost abordate și în alte domenii, de exemplu,

în domeniul proliferării nucleare, în domeniul dezvoltării armelor de distrugere în masă și în domeniul sprijinului acordat teroriștilor.

Categorii de atacuri

Desigur, în unele cazuri, atribuirea – sau cel puțin o probabilitate mare de atribuire exactă – este posibilă, indiferent de categoria³ în care se poate încadra un atac cibernetic. Odată ce acest lucru este fundamentat, devine clar cazul în care mecanismele actuale de intervenție ale societății ar putea fi îmbunătățite și cazul în care trebuie să fie adoptate noi strategii.

Prima categorie se referă la **infrafracțiuni cibernetice convenționale**⁴. Aceste infrafracțiuni includ cazurile în care calculatoarele sunt utilizate în scopuri criminale tradiționale, cum ar fi fraudă, sau folosite ca instrumente pentru a comite infrafracțiuni tradiționale (de exemplu, distribuția de pornografie infantilă). În această categorie, mecanismele existente de aplicare a legii oferă cadrul general pentru un răspuns adecvat, dar mai este mult de lucru pentru a actualiza și armoniza regimurile juridice naționale și pentru a crește semnificativ viteza de execuție în aplicarea legii. Statele-națiune ar trebui să fie încurajate să adopte o legislație a criminalității cibernetice, acolo unde este nevoie, pentru a se putea dezvolta capacitatea și capabilitatea de luptă împotriva criminalității cibernetice, precum și de a se alătura eforturilor internaționale în acest sens⁵. Eforturile de combatere a spălării banilor și a altor infrafracțiuni transnaționale pot constitui lecții valoroase în acest domeniu.

A doua categorie se referă la cazurile de **spionaj militar**; mai precis, la afirmațiile conform cărora unele state-națiuni pătrund în sistemele unor agenții guvernamentale și/sau baze industriale militare și extrag cantități mari de date sensibile, cu caracter militar. Fără a diminua gravitatea acestor afirmații, este important să se recunoască faptul că spionajul militar este o activitate care se desfășoară din timpuri imemorabile și că unele victime ale spionajului militar pot fi angajate în astfel de activități de spionaj, ele însele. Știind că este puțin probabil ca un astfel de comportament să fie eradicat, statele ar trebui să adopte un nivel de apărare cibernetică

agresivă, grație capacităților lor ofensive, și să folosească acele elemente tradiționale ale puterii naționale care sunt de obicei utilizate pentru a răspunde preocupărilor de spionaj.

A *treia categorie* se referă la cazurile de **spionaj economic** și alte evenimente cibernetice în care guvernele au clar viziuni diferite asupra a ceea ce constituie un comportament acceptabil. De exemplu, multe state cred că întreprinderile ar trebui să concureze pe un teren de egalitate și că sistemele juridice ar trebui să protejeze dreptul celor care dezvoltă idei noi pentru a le valorifica. Prin contrast, alte state cred că securitatea națională este dependentă de securitatea economică și, pentru a obține un avantaj economic, guvernului îi revine rolul de a sprijini industriile autohtone împotriva furtului de proprietate intelectuală creată în alte state (sau cel puțin de a închide ochii atunci când o firmă autohtonă sustrage informații de la concurenții străini). Aceste state nu sunt descurajate de faptul că o astfel de abordare este în același timp imorală și fără perspectivă. Este imorală, deoarece furtul de proprietate intelectuală este, pur și simplu, furt, iar lipsa de perspective decurge din faptul

că o țară nu poate stabili o cultură a inovării și nu poate obține un avantaj economic adevărat în condițiile în care drepturile de proprietate intelectuală nu sunt respectate. În cazul în care între state nu se manifestă astfel de diferențe filosofice, diplomația internațională ar trebui să se concentreze pe stabilirea normelor internaționale adecvate și pe reglementarea acestor norme în cadrul acordurilor internaționale, așa cum s-a procedat în alte domenii, amintite anterior.

Un alt domeniu de dispută filosofică, chiar mai dificil decât spionajul economic, se referă la **libertatea de exprimare**. În ce privește spionajul economic, dezbateră este una destul de simplă: este sau nu adecvat furtul de proprietate pentru obținerea unor beneficii economice naționale? În schimb, dreptul de liberă exprimare se bazează pe un *continuum*: unele state sunt mai restrictive decât altele. În astfel de cazuri pot apărea probleme în ceea ce privește măsura în care exprimarea este limitată (de exemplu, există o mare diferență între incriminarea unui discurs caracterizat de ură și incriminarea unui discurs religios sau politic), precum și dacă guvernul care restricționează exprimarea a fost ales în mod democratic (astfel,

indicând faptul că orice restricții sunt sancționate de către populație). Pentru a complica și mai mult lucrurile, putem spune că atunci când statele negociază acorduri internaționale și stabilesc comportamentul normativ, este ceva obișnuit să existe anumite prevederi ale tratatului – în esență, limitate – care asigură guvernelor autoritatea de a lua măsurile necesare pentru protejarea siguranței publice și asigurarea securității naționale, fără a aduce atingere altor dispoziții ale tratatului. Deoarece statele nu vor renunța la dreptul suveran de protejare a siguranței publice și de asigurare a securității naționale – și pentru că limitări ale exprimării sunt adesea justificate ca fiind necesare pentru menținerea ordinii publice – este puțin probabil că astfel de negocieri vor produce cu ușurință noi comportamente normative. Totuși, acorduri privind marjele pot fi încă realizabile. De exemplu, într-o epocă în care conținutul creat de utilizatori este transmis prin intermediul sistemelor informatice la nivel mondial și stocat în *cloud*⁶, asigurarea unei protecții pentru cei care oferă canale de transport sau servicii de *cloud computing* ar fi justificată, în special dacă aceștia sunt receptivi atunci când sunt invocate probleme de legalitate.

A patra categorie se referă la **războiul cibernetic**, un domeniu deosebit de dificil pentru

că, așa cum am menționat anterior, Internetul este un domeniu comun și integrat. În lumea fizică este mai ușor să faci distincția dintre trupe și spitale și există chiar norme/reguli de război care stipulează răspunsurile permise atunci când trupele lansează atacuri de pe acoperișurile spitalelor. Internetul nu permite existența unor astfel de delimitări clare. Însă, astăzi există și o altă problemă: societatea redefineste războiul cibernetic. Să luăm, ca exemplu, cazul unui individ care a încercat să bombardeze, recent, un avion care se deplasa către Detroit, Michigan, și în care, pe baza informațiilor cunoscute, s-a sugerat faptul că acest individ a avut conexiuni cu un cunoscut grup terorist. În urma acestei încercări, a existat o dezbatere intensă referitoare la încadrarea juridică a autorului: această persoană reprezintă un criminal, căruia trebuie să-i fie citite drepturile constituționale, sau un combatant inamic, căruia trebuie să i se asigure o custodie militară. Desigur, în viitor, într-un caz similar, un simpatizant al unei cauze extremiste s-ar putea să se angajeze să arunce în aer un avion, fără a avea nicio legătură oficială cu vreun grup terorist organizat; autorul ar putea fi, pur și simplu, un simpatizant care acționează singur. În cazul în care acest lucru se va întâmpla, un stat-

națiune s-ar putea găsi în stare de război cu un singur individ. Războiul asimetric are implicații semnificative pentru atacurile cibernetice, pentru că Internetul permite unui potențial individ, anonim și nedetectabil, care dispune de resurse reduse, să se angajeze într-un război cibernetic cu un stat-națiune. Ca atare, este necesar să fie luate în considerare regulile unui astfel de război cibernetic, asimetric.

Chiar dacă războiul cibernetic a fost limitat la activitatea statului-națiune, riscul producerii unor accidente în domeniul infrastructurilor critice și a bunurilor aparținând unor persoane cu statut *non-combatant* este unul semnificativ, mai ales atunci când se consideră că este greu de prezis care ar fi consecințele nedorite ale unui atac cibernetic. La ora actuală, ținând seama de apariția serviciilor de *cloud computing* și de dezvoltarea accentuată a Internetului, se manifestă o părere unanimă referitoare la creșterea importanței militare și la perfecționarea capacităților cibernetice militare, avându-se în vedere tot ceea ce poate constitui o activitate militară adecvată în acest domeniu comun și integrat. Dacă, într-adevăr, temerile actuale se îndreaptă către un „Pearl Harbor electronic”, atunci, poate că o parte a unui răspuns adecvat ar putea fi reprezentat de o „Convenție de la Geneva *electronică*”⁷, pentru a proteja drepturile celor necombatanți.

Cele patru categorii prezentate anterior sunt importante nu pentru că elimină cele mai dificile întrebări, ci pentru că pot ușura, în anumite situații, dezvoltarea unor strategii preventive și reactive în cazurile în care există o atribuire. De asemenea, ele pot ajuta la reducerea paraliziei care poate să apară atunci când se încearcă proiectarea unei strategii unice pentru nenumărate alte amenințări, similare doar prin înglobarea lor tehnologică.

Concluzii

Nu există îndoială că Internetul, caracterizat de conectivitatea sa la nivel global, anonimatul și lipsa de trasabilitate reprezintă cele mai serioase provocări pentru sectoarele public și privat care au sarcina de a-l proteja. Amploarea activității infracționale, numărul de actori și motive, precum și incertitudinea de atribuire au determinat

improvizarea unor răspunsuri adecvate la atacuri dificile și imposibilitatea standardizării acestor răspunsuri de natură cibernetică. Deși nu există răspunsuri ușoare, o probabilitate sporită în atribuire și reguli mai clare pentru a răspunde atât atacurilor atribuite și non atribuite ar permite dezvoltarea și punerea în aplicare a unor strategii și tactici mai bune pentru a răspunde amenințărilor cibernetice.

Dacă această analiză este corectă, cursul de acțiune viitor devine mai clar:

- Trebuie să existe inovație referitoare la atribuire. Aceasta include atât inovația tehnologică (pentru a permite surselor găsirea unui punct de vedere tehnic) și inovații juridice/diplomatice (pentru a permite datelor partajarea rapidă, chiar și la nivel transfrontalier).
- Pentru a face față criminalității cibernetice, este important ca statele să adopte legi naționale care să protejeze spațiul cibernetic, să construiască capacitatea de aplicare a legii și să sprijine eforturile internaționale de combatere a criminalității informatice.
- Pentru a gestiona consecințele spionajului economic, armonizarea diferențelor de abordare trebuie să pornească de la discuții prealabile, la nivel internațional, prin care să se încerce stabilirea unor norme care apoi să fie puse în aplicare prin intermediul politicilor naționale și a organizațiilor internaționale.
- Pentru a aborda spionajul militar, statele-națiune trebuie să-și îmbunătățească propria stare de securitate informatică, să-și construiască cele mai adecvate capacități ofensive, după caz, și să recurgă doar la mecanismele diplomatice și politice existente pentru a aborda eventualele litigii.
- Pentru a aborda problemele referitoare la războiul cibernetic, statele trebuie să-și dezvolte, în primul rând, pozițiile interne care vor sta la baza normelor care vor stipula în ce va consta acest nou domeniu, având grijă să recunoască caracterul comun și integrat al acestuia. Apoi, trebuie să existe un dialog internațional, conceput

pentru a crea normele internaționale de comportament în spațiul cibernetic. Crearea acestor norme va fi o sarcină extrem de dificilă, dar necesară și, în cele din urmă, inevitabilă. Absența unui astfel de acord și, în mod implicit, existența unor acțiuni unilaterale și potențial neprincipiale va determina apariția unor consecințe care vor fi inacceptabile și ulterior, regretabile.

Bibliografie:

1. DUNNIGAN, James F., *Noua amenințare mondială: cyberterorismul*, Editura Curtea Veche, București, 2010.
2. McLUHAN, Marshall, *Mass-media sau mediul invizibil*, Editura Nemira, București, 1997.
3. GORDON, Lawrence A., *Cybersecurity risk management: an economics perspective*, <http://www.rhsmith.umd.edu/faculty/lgordon>.
4. FFIEC Handbook Definition of Reputation Risk, <http://ithandbook.ffiec.gov/it-booklets/retail-payment-systems/retail-payment-systems-riskmanagement/reputation-risk.aspx>.
5. *Governing for Enterprise Security*, accesibil online la adresa <http://www.cert.org/governance/>.
6. *Socializing Securely: Using Social Networking Services*, accesibil online la adresa http://www.us-cert.gov/reading_room/safe_social_networking.pdf.
7. US-CERT's Protect Your Workplace Posters & Brochure, http://www.us-cert.gov/reading_room/distributable.html.
8. *What Businesses can do to help with cyber security*, accesibil online la adresa http://www.staysafeonline.org/sites/default/files/resource_documents/What%20Businesses%20Can%20Do%202011%20Final_0.pdf.
9. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/6653119.stm>.
10. <http://www.securitatea-informatiilor.ro>.
11. <http://www.sri.ro>.
12. *Strategia de Securitate Cibernetică a României și Planul de acțiune la nivel național privind implementarea Sistemului Național de Securitate Cibernetică* (în M.O. nr. 296 din 23 mai 2013, H.G. nr. 271/2013).

**This work was possible with the financial support of the Sectorial Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013, co-financed by the European Social Fund, under the project number POSDRU/159/1.5/S/138822 with the title «Transnational network of integrated management of intelligent doctoral and postdoctoral research in the fields of Military Science, Security and Intelligence, Public order and National Security – Continuous Formation Programme for Elite Researchers – “SmartSPODAS”».*

¹*Software rău intenționat (numit adesea **malware**, construit din sintagma **malicious software**, „software răuvoitor”) – este un tip de software proiectat intenționat pentru deteriorarea unui calculator sau infiltrarea în el, sau/și deteriorarea ori infiltrarea în întregi rețele de calculatoare, fără consimțământul proprietarului respectiv. Noțiunea se utilizează generalizat de către specialiștii IT pentru a desemna orice formă ostilă, intruzivă sau supărătoare de software sau cod de program.*

²*Un atac cibernetic de tip **DoS** (de la expresia engleză „**Denial of Service**”, în traducere: refuzul, blocarea serviciului) sau **DDoS** („**Distributed Denial of Service**”, blocarea distribuită a serviciului) este o încercare frauduloasă de a indisponibiliza sau bloca resursele unui calculator. Deși mijloacele și obiectivele de a efectua acest atac sunt foarte diverse, acest atac este, în general, efectul eforturilor intense ale unei (sau a mai multor) persoane de a împiedica un *website* sau și servicii Internet de a funcționa eficient, temporar sau nelimitat.*

³*Aceste atacuri se încadrează în patru categorii diferite, prezentate în continuare.*

⁴*Categoria criminalității cibernetice este de departe cea mai largă și cea care surprinde cel mai mare număr de actori (de la minori la recidiviști) și cel mai mare număr de motive/acțiuni (de la falsificarea notelor în catalogul electronic, la școală, la comiterea unor fraude complexe, cu provocarea unor pagube semnificative într-un sistem IT, într-un context non-război). În mod evident, răspunsurile guvernamentale internaționale vor trebui să fie flexibile și proporționale.*

⁵*De exemplu, Convenția Consiliului Europei din 23/11/2001 privind Criminalitatea Informatică, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 343 din 20/04/2004, Seria Tratatelor Europene nr. 185, Budapesta, 23 noiembrie 2001.*

⁶***Cloud sau cloud computing** este un concept modern în domeniul IT, reprezentând un ansamblu distribuit de servicii de calcul, aplicații, acces la informații și stocare de date, fără ca utilizatorul să aibă nevoie să cunoască amplasarea și configurația fizică a sistemelor care furnizează aceste servicii.*

⁷***Convențiile de la Geneva** reprezintă ansamblul a patru tratate formulate la Geneva, Elveția, tratate care stabilesc standardele dreptului internațional în ceea ce privește problemele umanitare. Aceste tratate se referă în principal la tratamentul necombatantilor și prizonierilor de război. Ele nu au nicio legătură cu problema folosirii armamentului în timp de război, care este acoperită de Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 și de Protocolul de la Geneva din 1925, (care privește folosirea armelor chimice și biologice). O Convenție de la Geneva electronică ar putea fi un document care se referă la strategia de securitate cibernetică a UE, clarificând roluri și responsabilități și stabilind acțiunile necesare, pe baza unei protecții și promovări solide și eficiente a drepturilor cetățenilor, astfel încât mediul *online* să devină cel mai sigur din lume.*

POLITICA COMUNĂ DE SECURITATE ENERGETICĂ VS. INTERESE NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ULTIMELOR EVOLUȚII LA NIVEL EUROPEAN

*Drd. Stelian TEODORESCU**

Abstract

It is critical that the European Union/EU, in its entirety, to avoid inflated dependence on Russian infrastructure and to encourage direct relations with the states producing energetic resources or those providing transit to the member states.

As international actors that mostly link, from their consumer position, to the world energetic resources and to the transport corridors, the EU members support the target of connecting the national interests to a common policy facilitating a broader access to the energetic sources.

Promoting EU's common vision on the security issues will assist the member states in focusing their efforts in order to act together against risks and threats addressed to their energetic security, while interdependence among them will decrease the potential of conflict emergence in the region.

Keywords: EU, energetic security, energy resources, energetic independence.

Evoluția societății umane a fost influențată permanent, atât de existența și exploatarea resurselor energetice, cât și de accesul statelor la rețelele regionale de furnizare a acestora. În acest context, economia statelor a fost mereu polarizată de principalii actori care controlează resursele energetice ale lumii, la nivel regional și global.

De altfel, în anii '70, Henry Kissinger spunea „*Controlează petrolul și poți controla toate continentele...*”. Mai apoi, Michel Collon susținea că „*Dacă vrei să conduci lumea, trebuie să controlezi petrolul. Tot petrolul. Oriunde se află acesta*”. Drept urmare, în contextul geopolitic actual **asistăm la accentuarea dependenței economiilor statelor lumii de resursele energetice, dar și la apariția și amplificarea presiunilor și chiar la declanșarea unor conflicte regionale**, fapt care, mai mult decât oricând, a condus la accentuarea polarizării statelor sau a grupurilor de state.

În condițiile creșterii gradului de complexitate a lumii actuale globalizate, accentuării nivelului de interdependență și a reducerii drastice a resurselor energetice, în contextul creșterii, de cele mai multe ori necontrolate, a consumului la nivel internațional, provocarea majoră pentru toate națiunile și pentru organizațiile politice sau politico-militare constă în accentuarea nivelului de incertitudine în ceea ce privește securitate energetică a statelor. Efectele generate de modalitățile de răspuns la această provocare joacă un rol primordial pentru evoluția standardului de calitate a vieții oamenilor și poate avea consecințe nebănuite asupra echilibrului la nivel internațional.

Drept consecință, în actualul mediu geopolitic, **accesul statelor la resurse disponibile și suficiente**, în concordanță cu interesele naționale, reprezintă o precondiție imperios necesară realizării securității energetice.

**Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Politica și strategiile în domeniul securității energetice este necesar a fi definite, elaborate și proiectate pentru prezent, dar mai ales pentru viitor. Aceste documente trebuie să fie în concordanță cu interesele vitale ale națiunilor și să ofere cadrul favorabil gestionării evoluțiilor din acest domeniu. Într-un astfel de context, se confirmă din ce în ce mai mult faptul că politicile de securitate energetică se impun a fi reunite într-o politică comună care să coordoneze contribuțiile tuturor națiunilor în domeniul resurselor energetice, în funcție de interesele comune și cele naționale.

Interesele naționale, valori fundamentale exprimate de națiuni în cadrul organizațiilor internaționale

Interesul național poate fi definit, în fond, ca o sumă de interese, prin care pot fi exprimate atât valorile fundamentale ale unui stat - cele care nu se pot negocia, cât și alte valori care pot fi negociate. Este important de subliniat că **valorile fundamentale care nu se pot negocia sunt independența, suveranitatea și integritatea teritorială**, elemente care converg în mod vizibil către asigurarea securității și bunăstării unei națiuni. În realitate, se observă cu relativă ușurință că la nivel regional sau internațional putem avea *convergență sau complementaritate de interese sau divergențe sau conflicte de interese*, acest ultim fenomen putând fi rezolvat pornind de la negocieri și mergând până la conflicte. Cu siguranță că și convergența intereselor, chiar și a celor inițial diferite, se poate realiza plecând de la negocieri și ajungându-se la compromisul politic.

Astfel, în pofida apariției actorilor internaționali care exercită influențe semnificative în diverse domenii conexe cu interesele națiunilor, **statul național a rămas fundamentul sistemului internațional**, studierea relațiilor dintre acestea reliefând, uneori, existența unor elemente antagoniste între interesele naționale și interesele de organizație. Schimbările produse la nivel geopolitic din ultimi ani au scos în evidență, într-un mod și mai pregnant, interesul fiecărei națiuni de a stabili și a menține un mediu politic, economic și de securitate favorabil intereselor

sale naționale. Este esențial de subliniat că în joc sunt interesele vitale ale unei națiuni care, după cum am afirmat anterior, sunt strâns legate de valorile fundamentale, istoria ultimilor ani demonstrând că aceste interese sunt de cele mai multe ori legate de opțiunile politice ale elitei aflate la putere într-un stat și care se adaptează la factorii externi ce caracterizează situația geopolitică și geostrategică a momentului.

În acest context, din cauza intereselor naționale divergente în ceea ce privește politica de securitate energetică, la nivelul organizațiilor internaționale, inclusiv la nivelul UE, au apărut serioase motive care au indus percepția necesității adoptării unor poziții precaute, justificate prin faptul că securitatea energetică:

- ocupă un loc prioritar pe agenda unui număr considerabil de actori internaționali, începând de la UE și până la entitățile din sectorul privat;
- are dimensiune economică și socială, dar este evident că are și o importantă dimensiune militară;
- este considerată mai mult un aspect național, multe state nedorind să discute acest subiect în cadrul forumurilor internaționale, acest lucru devenind o provocare majoră pentru organizațiile internaționale, inclusiv pentru cele care acoperă spațiul european (cum este UE).

În pofida eforturilor făcute la nivelul UE de a se elabora o politică energetică comună de perspectivă, unele state membre caută să identifice posibile variante de compromis prin stabilirea unor înțelegeri individuale cu furnizorii de energie în contextul propriilor interese. Este esențial de subliniat că și la nivelul Alianței Nord-Atlantice se înregistrează o **reorientare** evidentă *de la protecția teritoriilor la protecția cetățenilor*, luându-se în calcul creșterea vulnerabilității aprovizionării cu energie a aliaților, și însărcinându-se NATO să-și „dezvolte capacitatea de a contribui la securitatea energetică, inclusiv prin asigurarea protecției elementelor de infrastructură și a zonelor și traseelor de tranzit de o importanță crucială, cooperarea cu partenerii și consultări între aliați, pe baza evaluărilor și a planurilor de urgență strategice”.

Resursele energetice, element de presiune asupra securității energetice a statelor

În ultimii ani, securitatea energetică a devenit o temă majoră a dezbaterilor referitoare la securitatea internațională din cauza creșterii dependenței statelor europene de petrol și gaze generată de nevoia din ce în ce mai mare de energie a puterilor în ascensiune și de reducerea drastică a resurselor.

Evoluțiile la nivel internațional au generat și alți factori adiționali care includ *amenințările armate la adresa aprovizionării cu energie* (fie că este vorba de atacuri teroriste sau de piraterie) și instabilitatea politică din multe state producătoare de energie – inclusiv tentative ale unora dintre aceste țări de a folosi furnizarea de energie ca o armă politică.

Politica de securitate energetică la nivel național trebuie definită și preservată din perspectiva securității naționale, care presupune, printre altele, îndeplinirea următoarelor deziderate: asigurarea tuturor necesităților sociale, realizarea independenței energetice și evitarea presiunilor de orice fel din partea unor actori internaționali care dețin poziții favorabile în descoperirea, exploatarea și valorificarea resurselor energetice, asigurarea dezvoltării economice a statului și asigurarea bunăstării cetățenilor etc.

Politica de securitate energetică cuprinde ansamblul de concepții, principii și orientări asumate, pe fundamentul cărora se stabilesc, într-un anumit context geopolitic, modalitățile de prospectare și exploatare geologică, orientările și direcțiile de acțiune în plan intern și internațional, precum și utilizarea resurselor energetice proprii pentru protejarea, apărarea și promovarea intereselor statului¹. Pentru a putea acționa în conformitate cu interesele sale de securitate, **o națiune trebuie să decidă în cunoștință de cauză asupra modalităților de utilizare a propriilor resurse**, însă pentru asigurarea viabilității politicii de securitate energetică este necesar a se ține cont și de modalitățile de acces la resursele energetice internaționale. În consecință, pentru elaborarea

unei politici de securitate energetică eficiente sunt relevante următoarele: situația geopolitică și geostrategică a zonei de interes, sistemul politic și dreptul internațional.

Devine din ce în ce mai clar că securitatea energetică a unui stat nu mai depinde doar de resursele proprii, de potențialul economic sau de puterea sa națională, ci și de asigurarea accesului la circuitul coridoarelor de transport al resurselor de petrol și gaze și, nu în ultimul rând, de accesul la resurse alternative de energie. Este evident că obiectivele securității energetice se pot realiza printr-o strategie comună la nivel european și numai printr-o negociere și colaborare cu actorii importanți din domeniul resurselor energetice. Prin urmare, **realizarea independenței energetice poate fi obținută preponderent în cadrul interdependențelor energetice europene**.

Uniunea Europeană ar trebui să ofere garanția abordării în comun, de către toți participanții, a opțiunilor, numai că în domeniul resurselor energetice ea însăși nu se află într-o situație prea confortabilă, membrii acesteia numărându-se printre marii dependenți de importul de petrol. De aceea, rezolvarea problemei acestei resurse este lăsată mai curând la inițiativa fiecărui stat membru în parte. Geopolitica petrolului nu face altceva decât să amplifice promovarea de către state a propriilor interese naționale în detrimentul intereselor de organizație sau alianță, după caz, fenomen care generează pentru efecte mai puțin benefice pe termen lung în cadrul competiției geopolitice, mai ales că se poate constata că asigurarea aprovizionării cu resurse energetice pe termen lung este limitată.

Drept consecință, statele membre ale Uniunii Europene ar trebui să promoveze soluții care să se bazeze în principal pe o semnificativă convergență de interese în materie de asigurare a accesului la resurse energetice sigure, care să garanteze tuturor statelor membre securitate energetică, respectiv continuitate în aprovizionare și stabilitate relativă a prețurilor. Utilizarea resurselor energetice ca instrument de presiune asupra altor state este strâns legată de orice acțiune sau inacțiune a

unui actor al lanțului *deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitor*, legată direct sau indirect de resursele energetice, care are scopul de a influența puterea și comportamentul altor actori state, cu predilecție consumatoare, sau de a-i controla pentru atingerea propriilor interese.

Independența energetică, o provocare majoră pentru Uniunea Europeană

Dezbaterile pe marginea politicii energetice a UE au fost declanșate încă din anul 2005, la *Consiliul European de la Hampton Court*, prilej cu care s-a conștientizat amplificarea provocărilor din spațiul securității energetice. Pornind de la abordarea integrată a obiectivelor legate de triada *schimbări climatice – energie – competitivitate*, procesul a cunoscut mai multe etape pregătitoare:

- prin propunerile din *Memorandumul francez prezentat la reuniunea Consiliului Ecofin din ianuarie 2006*;
- documentul susținut de președinția austriacă la Consiliul European din 13.02.2006, intitulat *A New Energy Policy for Europe*;
- poziția comună inclusă în liniile directoare generale ale unei politici energetice comune din Cartea Verde a Comisiei Europene *O politică energetică europeană sustenabilă, competitivă și sigur* (08.03.2006);
- lucrările Consiliului Extraordinar al miniștrilor energiei din statele membre și în curs de aderare, din 14.03.2006, ca și cele ale Consiliului European din 23-24.03.2006.²

Pe de altă parte, s-au amplificat demersurile pentru o strategie și o politică energetică unitară și a fost lansată o nouă Politică de Vecinătate în Caucaz, o Sinergie pentru Marea Neagră și o Strategie pentru Asia Centrală, la data de 08.03.2006, UE adoptând un nou proiect de strategie energetică europeană, respectiv *Strategia Europeană pentru Energie Sustenabilă, Competitivă și Sigură*.

Cele șase direcții de acțiune vizate de UE în vederea asigurării sustenabilității, competitivității și securității energetice sunt³:

- asigurarea integrității pieței interne de gaz și curent electric, prin adoptarea unor standarde și reguli comune, dar prin construirea unor rețele comune sau interconectarea celor deja existente;
- garantarea securității fluxului energetic și consolidarea în acest sens a solidarității între statele membre, prin revizuirea legislației privitoare la stocurile naționale de gaz și petrol;
- diversificarea surselor de energie;
- protecția mediului și promovarea unor politici de economisire a energiei, într-o manieră compatibilă cu obiectivele de la Lisabona;
- crearea unui plan tehnologic strategic în privința energiei;
- formularea unei politici externe comune pentru toate statele Uniunii Europene, care să identifice prioritățile UE pentru construirea unei noi infrastructuri de protecție a sistemului energetic, adoptarea unui Tratat Energetic European, a unui nou parteneriat energetic cu Federația Rusă, crearea unui mecanism de reacție în cazul unor crize determinate de elementele imprevizibile ce pot apărea în procesul de aprovizionare cu resurse energetice a Europei.

Fostul premier al Poloniei și actualul președinte al Consiliului European, Donald Tusk, s-a dovedit a fi unul dintre cei mai vocali susținători ai diversificării surselor de energie la care să aibă acces statele UE, promovând ideea importului de gaze din zona Caucazului. Mai mult decât atât, a propus formarea unei uniuni energetice care să genereze cadrul favorabil ca statele europene să negocieze colectiv cu Gazprom. Aceste inițiative ar urma să fie completate de o îmbunătățire substanțială a interconectivității dintre state pentru a permite Uniunii să-și satisfacă cererea de resurse de energie și să diversifice resursele, atât în plan intern, cât și în plan extern.

Cu siguranță că o piață unică de resurse energetice este un obiectiv pe termen lung,

dar este foarte important că acest deziderat are susținerea unor capitale precum Londra, Paris și chiar Berlin, în pofida faptului că proiectul North Stream a fost destinat pentru furnizarea de gaze din Rusia către Germania, ocolind Polonia.

Eforturile Uniunii Europene de adaptare a documentelor sale fundamentale la noile realități ale secolului XXI, generate de efectele globalizării economiei, evoluției demografice, schimbărilor climatice, nevoii de surse durabile de energie și de noile riscuri și amenințări la adresa securității, s-au concretizat, în ultimii ani, în *Tratatul de la Lisabona* și *Strategia UE 2020 - Energie 2020 – o strategie pentru o energie competitivă, durabilă și sigură* - document adoptat de Comisia Europeană (2010), care se axează pe următoarele priorități⁴: realizarea unui consum redus de energie în Europa, crearea unei piețe cu adevărat paneuropene integrate de energie, responsabilizarea consumatorilor și atingerea celui mai înalt nivel de siguranță și Securitate, extinderea rolului Europei de lider în domeniul tehnologiilor energetice și de inovare și consolidarea dimensiunii externe a pieței energetice a UE.

În plan extern, UE a inițiat noi dialoguri și a intensificat cooperarea în domeniul energetic cu țările din vecinătatea sud-estică, partenerii din Balcanii de Vest, Asia Centrală și Orientul Mijlociu, precum și cu China, Brazilia, SUA și Uniunea Africană. Atenția oficialilor de la Bruxelles se îndreaptă spre noi inițiative și acțiuni care sunt necesare în relația cu țări producătoare terțe și țări de tranzit pentru a reduce dependența energetică în creștere a Uniunii.

În plan intern, Comisia Europeană a demarat conceperea unui plan și a unui mecanism destinat garantării solidarității și asistenței rapide acordate unei țări confruntate cu dificultăți legate de securitatea fizică a infrastructurilor și de securitatea aprovizionării cu resurse energetice, ținându-se cont de faptul că o întrerupere neașteptată și la scară mare a aprovizionării cu resurse de energie ar putea avea efecte asupra funcționării întregii piețe interne.

Acesta este unul dintre motivele pentru care Parlamentul European invocă introducerea unui capitol energetic în tratate și o clauză de securitate energetică pe care Comisia Europeană ar trebui s-o includă în acordurile încheiate cu țările furnizoare de energie sau țări de tranzit al energiei și, totodată, încurajează entitățile europene din domeniu să investească mai mult în prospecțiunea și transportul de energie în țările vecine.

Concluzii

Uniunea Europeană a înregistrat un progres real în domeniul securității energetice, organizația având încă anumite etape de parcurs până la a-și realiza și pune în operă un concept integrat de securitate a aprovizionării cu resurse energetice, atât ca acțiune de anticipare pe termen lung a nevoilor și problemelor energetice interne și externe, cât și ca mecanisme de răspuns proactiv la dezechilibrele generate de evoluțiile de pe piața resurselor de energie.

La nivel european se simte nevoia punerii accentului pe interconectarea diferitelor piețe și finalizarea integrării acestora, asigurarea securității energetice prin conectarea la sursele de aprovizionare ale țărilor producătoare, conectarea surselor de producere a energiei regenerabile la rețelele existente, dezvoltarea rețelelor inteligente pentru o mai bună descentralizare a producției de energie și absorbția totală a energiei regenerabile.

Este necesară conceperea și punerea în aplicare de către Comisia Europeană a unei strategii europene comune în materie de energie, care să garanteze tuturor statelor membre securitate energetică prin continuitate în aprovizionare și stabilitate pe piața achizițiilor de resurse energetice (care trebuie să nu fie influențată de elemente subiective și preferențiale).

Prin urmare, se impune ca procesul de elaborare a politicii de securitate energetică să aibă drept premise primatul valorilor și necesităților sociale, în contextul realizării unei sinergii depline între interesele naționale și interesele comunitare.

Bibliografie:

1. BĂHNĂREAN, Cristian, *Securitatea energetică*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, 2008.
2. CÎRDEI, Ionuț Alin, *Implicațiile securității energetice asupra securității naționale și colective*, București, 2014.
3. TOMESCU, Ina Raluca, *Securitatea energetică a Uniunii Europene*, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 2/2012.
4. *Globalizarea europeană, integrarea, securitatea energetică a României*, <http://www.ufsatlas.ro/legi/Globalizarea%20Europeana,%20Integrarea,%20Securitatea%20Energetica%20a%20Romaniei.pdf>.
5. *Relații Internaționale-Ce reprezintă interesul național*, accesibil online la adresa <https://bogdanmandru.wordpress.com/relatii-internationale-ce-reprezinta-interesul-national>.
6. *Poziția României pe coridorul energetic dintre Marea Caspică și Uniunea Europeană. Elemente pentru o strategie de politică externă a României în Caucazul de sud*, accesibil online la adresa http://www.researchgate.net/profile/Stamate_Marius_Gerald/publication/215500574_Romania_on_the_Energy_Corridor_between_the_Caspian_Sea_and_European_Union/links/0acb89c7ac3a57aecf1153dc.
7. Federația Națională Mine Energie, *Strategia de securitate energetică și politica energetică - Abordări actuale în uniunea europeană și în plan internațional*, accesibil online la adresa www.fnme.ro/_.../Strategia%20de%20securitate%20energetica%20si%20.
8. ***, *Strategia europeană de securitate - o Europă sigură într-o lume mai bună*, Bruxelles, 2009, www.consilium.europa.eu/infopublic.

¹ Federația Națională Mine Energie, *Strategia de securitate energetică și politica energetică - Abordări actuale în Uniunea Europeană și în plan internațional*, www.fnme.ro/_.../Strategia%20de%20securitate%20energetica%20si%20.

² Ina Raluca Tomescu, *Securitatea energetică a Uniunii Europene*, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 2/2012.

³ *Idem*.

⁴ *Idem*.

ROLUL DETERMINANT AL ANALIZEI STRATEGICE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE

Lucian IVAN*

Abstract

The development of strategic intelligence is an essential component of every decision-making process, whether it is for organizations, companies or governmental agencies. Strategic intelligence provides the law enforcement organizations with an overview of criminal capabilities, vulnerabilities and trends. It identifies classes of threat and risk to public safety and order, so that organizations can properly formulate effective policies, programs and plans to combat criminal activity.

Keywords: *strategic analysis, strategic intelligence, hypotheses, forecast.*

Necesitatea analizei strategice

În „Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2020 – O Românie puternică în Europa și în lume” se menționează faptul că mediul de securitate este caracterizat, în prezent, de complexitate și dinamism, ca urmare a regândirii *posturii strategice și militare* a unor state, precum și a interdependențelor politice, economice și tehnologice produse de fenomenul globalizării.

La nivel mondial, mediul de securitate se află într-o continuă transformare, care se reflectă, în principal, în accentuarea interdependențelor și impredictibilității în sistemul de relații internaționale și dificultatea de a delimita riscurile și amenințările de tip clasic de cele asimetrice și hibride.

În perspectivă, mediul de securitate va continua să fie influențat de provocări multiple, unele cu manifestări previzibile și lineare, reprezentând consecințe ale unor *strategii* urmărite de diverși actori statali și nonstatali pe termen lung, iar altele, dimpotrivă, cu caracter impredictibil, nonlinear și profund perturbator, ce pot genera *surprize strategice*.

În acest context fluid și cu grad mare de impredictibilitate, caracterizat prin multiplicarea amenințărilor asimetrice și hibride, se evidențiază nevoia de a valoriza la maximum capacitatea de previzionare a analizei strategice, în sensul necesității de a furniza avertizări timpurii pentru a evita surprizele strategice și de a facilita, în același timp, implementarea unor măsuri preventive/defensive (*post factum*) legate de evoluția factorilor majori de risc și a amenințărilor.

Analiza strategică este extrem de utilă și pentru structurile de siguranță națională/securitate internă pentru că prezintă o imagine de ansamblu asupra capabilităților, vulnerabilităților, trendurilor și intențiilor grupărilor de crimă organizată și permite să se acționeze coordonat și eficient pentru destructurarea acestora.

Totodată, acest tip de analiză identifică cu operativitate clasele de risc și amenințările la adresa ordinii publice și permite organizațiilor guvernamentale să formuleze politici eficiente, programe și planuri pentru combaterea eficientă a activităților criminale.

*Autorul este analist în cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

Abordări conceptuale

Termenul de *intelligence strategic* a fost definit pentru prima oară de Sherman Kent în lucrarea *Strategic Intelligence for American Foreign Policy* (1949), acesta fiind interpretat drept „*cunoașterea pe care decidenții politici și militari trebuie să o posede pentru a asigura bunăstarea națională*”.

Bruce Berkowitz și Allan Goodman precizează faptul că „*intelligence-ul strategic este destinat să ofere oficialilor imaginea de ansamblu a mediului de securitate și proiecții pe termen lung, în scopul planificării unor măsuri de contracarare a amenințărilor la adresa securității naționale*”.

Potrivit lui Richard Russell, analiza strategică reprezintă „*sinteza informațiilor obținute din surse secrete (umane, interceptarea comunicațiilor, date preluate prin satelit etc.) și/sau deschise (presă scrisă, radio, TV, Internet etc.) cu relevanță pentru decizionalii în stat cu atribuții în stabilirea și implementarea obiectivelor naționale majore*”.

Fostul consilier pe probleme de securitate al președintelui SUA, Brent Scowcroft, consideră că, pentru a avea utilitate, „*o analiză strategică trebuie să ofere beneficiarului o imagine generală asupra factorilor care determină evoluția în problema vizată, a tendințelor de evoluție și posibilităților/variantelor pe care le poate lua în considerare în procesul de adoptare a deciziilor*”.

BNET Business Dictionary precizează faptul că analiza strategică presupune „*înțelegerea teoretică a mediului în care operează acea organizație, precum și a modului în care aceasta interacționează cu mediul în scopul îmbunătățirii eficienței și eficacității organizaționale prin creșterea capacității organizației de a-și alocă sau realoca resursele în mod inteligent*”.

În „Manualul de Analiză a Informațiilor”, publicat în anul 2014 de Editura Ministerului Afacerilor Interne, se precizează faptul că „*analiza strategică este o metodă analitică direcționată pe fundamentarea deciziilor și realizarea obiectivelor pe termen mediu și lung, prin exploatarea cu predilecție a cunoștințelor*”.

Rolul analizei strategice la nivel organizațional

Din analiza definițiilor menționate anterior rezultă necesitatea stabilirii la nivelul fiecărei organizații a strategiilor și analizelor pe baza cărora managerii să-și fundamenteze deciziile, fiind necesar un suport analitic de nivel tactic, operațional și strategic la toate nivelurile de comandă. În acest context, majoritatea organizațiilor și companiilor importante și-au creat departamente de analiză, chiar dacă acestea poartă diverse denumiri, cu scopul de a sprijini procesul managerial și de a argumenta/fundamenta deciziile la nivel operațional, tactic și, mai ales, strategic.

Analiza strategică oferă managerului o mai bună cunoaștere a mediului în care își desfășoară activitatea, având în vedere dinamica continuă din fiecare domeniu de activitate. În acest context, analiza strategică permite managerului să aloce judicios resursele pe care le are la dispoziție, pe baze științifice și riguroase și nu pe baza unor presupuneri nefundamentate suficient. Totodată, analiza strategică îi permite acestuia să-și atingă obiectivele într-o manieră proactivă, prin luarea de decizii corecte și oportune ce privesc organizația, politicile elaborate la nivelul acesteia și activitățile desfășurate.

Totodată, având în vedere faptul că resursele oricărei organizații sunt limitate este necesar să se realizeze o planificare și o prioritizare a activităților desfășurate, pe baza rezultatelor furnizate de analiza strategică, în scopul îndeplinirii obiectivelor organizației. Această activitate este cu atât mai importantă în situația restricțiilor bugetare, fiind necesară planificarea strategică a resurselor avute la dispoziție.

La nivelul oricărei organizații, managerii sunt obligați să ia decizii privind organizarea activității cu sau fără suport analitic. Însă, pentru a lua decizii corect fundamentate științific, managerul are nevoie de analistul de informații și de un produs analitic care să conțină informații corecte, prezentate de o manieră coerentă, clară și explicită și, poate cel mai important, în timp oportun.

Etapele specifice analizei strategice

Planificarea strategică. În orice proiect de intelligence o cerință importantă a procesului de planificare constă în necesitatea cunoașterii mediului care este supus procesului analitic. Din acest punct de vedere, analiștii ar trebui să se concentreze pe un spectru larg de probleme specifice domeniului vizat și nu să se axeze pe rezolvarea unei probleme punctuale. Aceștia trebuie să identifice schimbările majore și amenințările pentru a înțelege în profunzime caracteristicile speciale și distincte ale problemei care trebuie examinată.

În faza de planificare este absolut necesar să se definească corect problema, iar analistul trebuie să înțeleagă clar care este sarcina pe care trebuie să o îndeplinească. În majoritatea cazurilor ce implică analiza strategică formulările sunt uneori imprecise sau vagi, fiind necesare clarificări cu beneficiarul, eventual runde de negocieri, pentru a înțelege explicit cerința de informații, în scopul evitării duplicării eforturilor și risipa de resurse (umane, financiare și logistice).

Întocmirea planului de colectare a informațiilor. Colectarea datelor reprezintă o componentă importantă a procesului de intelligence, iar ofițerul de informații trebuie să înțeleagă care este rolul său, fiind necesar să se stabilească ce tip de informații (inclusiv sursa de obținere a acestora) sunt necesare pentru îndeplinirea sarcinii analitice. În această fază este necesar să se stabilească cerințele de calitate pe care trebuie să le îndeplinească informațiile colectate, în raport cu relevanța, credibilitatea, acuratețea și timpul în care trebuie obținute acestea. În majoritatea cazurilor, colectarea informațiilor reprezintă un proces continuu care suferă modificări pe parcursul ciclului informațional, în funcție de schimbarea percepției asupra modului în care este abordată problema.

Un alt aspect important al procesului de planificare îl constituie stabilirea, în mod coerent și pragmatic, a necesarului de informații, aceasta deoarece există riscul de a colecta informații care nu sunt necesare în procesul analitic și, implicit, dispariția inutilă a eforturilor și resurselor.

Generarea ipotezelor de lucru. În perioada analizei informațiilor preliminare, analistul creează cadrul conceptual și redefinește problema supusă procesului analitic, fiind posibil ca, în această fază, să dezvolte anumite idei și opinii cu privire la subiectul abordat. Acestea sunt definite ca fiind *ipoteze de lucru* și ajută la descrierea anumitor situații, explică cauzele schimbărilor sau prognozează anumite dezvoltări viitoare. Acestea urmează să fie testate prin culegerea altor informații care să susțină sau să infirme ipotezele de lucru stabilite în această fază.

Culegerea datelor specifice. După cum am precizat anterior, rolul ipotezelor de lucru este de a fi testate pe baza culegerii de informații suplimentare, care vor fi obținute prin extinderea planului de colectare a informațiilor, orientând culegerea spre anumite zone de interes. Scopul culegerii de informații în această fază este de a obține anumite date specifice care să sprijine procesul de testare a ipotezelor de lucru formulate, fiind necesare analistului pentru a le confirma, modifica sau invalida.

Procesarea – înregistrarea, colaționarea și evaluarea informațiilor. Natura activității de analiză strategică nu prezintă caracteristici speciale în ceea ce privește înregistrarea, colaționarea și evaluarea informațiilor conform ciclului informațional, fiind necesar, în schimb, un mai mare grad de flexibilitate în modul în care este abordată această fază.

Având în vedere faptul că fiecare plan de colectare prezintă caracteristici unice în ceea ce privește cantitatea, timpul și forma în care datele

sunt colectate, precum și din punct de vedere al caracteristicilor surselor de informații, trebuie identificate cele mai bune mijloace de înregistrare, colajare și evaluare a informațiilor. Diferența în ceea ce privește analiza operațională/tactică și cea strategică constă în modul de evaluare a informațiilor, în sensul că în cazul primului tip de analiză este necesară evaluarea fiecărei informații în parte din punct de vedere al relevanței și credibilității, pe când în cazul analizei strategice, când se colectează un volum foarte mare de date (în cele mai multe situații nestructurate), rolul percepției analistului este esențial în procesul de evaluare.

Integrarea, analiza și interpretarea datelor. Analiza reprezintă procesul de selectare, integrare și interpretare a datelor pe o problematică dată. Având în vedere caracteristicile specifice ale analizei strategice, datele supuse procesului analitic nu pot fi în totalitate cuantificabile sau controlabile. În plus, procesul de intelligence se bazează, în mare măsură, pe informații care privesc modalitatea în care anumite activități sunt percepute de persoane, fapt ce conduce la un grad de incertitudine.

Totodată, analiza de intelligence se concretizează într-un produs informațional care descrie și explicitează anumite acțiuni pe baza unui set dat de circumstanțe, rezultatul constând, în cel mai bun caz, în oferirea de prognoze despre evenimente viitoare.

În contextul analizei de tip strategic, procesele analitice de integrare și interpretare a datelor trebuie desfășurate pentru a include

anumite obiective specifice, care depășesc cadrul analizei tactice și operaționale.

Cum am precizat mai sus o consecință a dezvoltării cadrului conceptual și redefinirea problemei analizate constă în stabilirea unui set de ipoteze de lucru care constituie baza pentru evaluarea ulterioară a problematicii avute în lucru. Activitatea de analiză se va concentra pe aceste ipoteze, fapt ce impune modificarea corespunzătoare a planului de colectare a informațiilor pentru a obține datele necesare testării fiecărei ipoteze. Datele astfel obținute sunt supuse procesului de integrare/interpretare pentru a permite testarea fiecărei ipoteze și pentru a sprijini analistul de a confirma, valida sau infirma, cu un anumit grad de certitudine, fiecare ipoteză. Un posibil rezultat al acestui proces de testare a ipotezelor constă în emiterea unor alte ipoteze, fiecare urmând a fi testată. Această etapă poate fi repetată de câte ori este necesar, luând în calcul însă termenul limită de predare a analizei și de disponibilitatea surselor și informațiilor. Abordarea prezentată conduce la dezvoltarea și rafinarea ipotezelor, iar în finalul procesului vor rezista exclusiv ipotezele pentru care există informații suficiente să le susțină.

Întocmirea raportului de analiză strategică. Raportul final trebuie să conțină toate aspectele referitoare la domeniul analizat și să ofere răspunsuri, explicații, prognoze și recomandări care să acopere toate aspectele solicitate de beneficiarul analizei strategice.

În general, beneficiarii rapoartelor de analiză strategică sunt persoane care ocupă funcții

importante în stat (președinte, premier, miniștri etc.), și care nu dispun de timpul necesar pentru a parcurge un material amplu. În acest context, analiștii trebuie să redacteze raportul pentru a reliefa cu maximă concizie aspectele relevante, cu accent pe prognoze și, mai ales, recomandări privind căile posibile de acțiune și deciziile care pot fi luate pentru diminuarea riscurilor și eliminarea pe cât posibil a vulnerabilităților sistemice.

În acest sens, deși în general raportul de analiză strategică este prezentat în scris, în anumite situații acesta trebuie să fie prezentat în cadrul unui briefing (din acest motiv, serviciul de informații ar trebui să pregătească *brieferi* specializați).

Un alt aspect important constă în respectarea de către analist a următoarelor reguli minimale:

- să structureze raportul în mod logic (atât cel scris, cât și cel oral);
- rapoartele scrise trebuie întocmite pentru a furniza un produs clar și foarte concis;
- rapoartele orale trebuie să fie bine structurate, conform regulilor specifice briefingurilor.

Concluzii

De cele mai multe ori, problemele legate de analiza strategică constau în folosirea unui număr mare de variabile care oferă un anumit set de răspunsuri sau prognoze, existând posibilitatea modificării acestor condiții. În acest context, procesul de analiză strategică cu privire la o anumită problemă trebuie reluat în momentul în care se modifică radical anumite variabile.

În concluzie, în prezent se pune un accent din ce în ce mai mare pe analiza strategică, atât la nivelul instituțiilor guvernamentale, cât și la nivelul entităților private, având în vedere faptul că volumul foarte mare de informații disponibile necesită aplicarea unui proces analitic profesionist care să ofere predicții și estimări cât mai exacte și oportune.

Bibliografie:

1. COFAN, Sorina-Maria și colectivul, *Manual Analiza Informațiilor*, Editura MAI, 2014.
2. McDOWELL, Don, *Strategic Intelligence & Analysis – Guidelines on Methodology & Application*, The Intelligence Study Center, 1997.
3. JOHNSON, Loch K., *Handbook of Intelligence Studies*, Routledge, 2007.
4. RICHARDS, Julian, *The Art and Science of Intelligence Analysis*, Oxford University Press, 2010.
5. ***, *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2020 – O Românie puternică în Europa și în lume*, disponibil online la adresa www.presidency.ro.

ASPECTE PRIVIND STANDARDUL OCUPAȚIONAL AL ANALISTULUI DE INFORMAȚII

Dumitru Vasile IONIȚOIU
*Dumitru Ionuț MOTORGA**

Abstract

In April 2013, it was approved the Intelligence Analyst's Occupational Standard that speaks about needed skills & abilities, professional key requests, quality benchmarks and evaluation tools for such specialists. This standard was created to unite at the same table intelligence analysis experts from Romanian governmental agencies, private companies and academic institutions in a common effort to set a conceptual corpus in this field. We now face good premises for professionals both from public and private sector to speak the same language, benefit of high quality training curricula, plan career development, find new opportunities for scientific research and build a professional community. The paper describes the process; the philosophy setting behind the new Intelligence Analyst's Occupational Standard and gives a glance into the future perspectives of this field. Also, offer for military leaders the opportunity to see how to work with their analysts, what they need and what they can offer for a better decision.

Keywords: *intelligence analyst, occupational standard, analysis community.*

În loc de argument

Deși în România ocupația *Analist de informații* a fost recunoscută pe piața muncii în anul 2012 și introdusă în Nomenclatorul *Clasificarea Ocupațiilor din România* (COR), iar standardul ocupațional a fost elaborat un an mai târziu, implementarea acestuia în cadrul instituției militare se realizează cu greutate. Subsumat acestei situații, se manifestă reticența factorilor de decizie de a acorda analistului de informații un rol clar și un loc definitoriu în cadrul instituției militare, reticență generată de lipsa de cunoaștere și promovare a acestui standard în rândurile personalului Armatei.

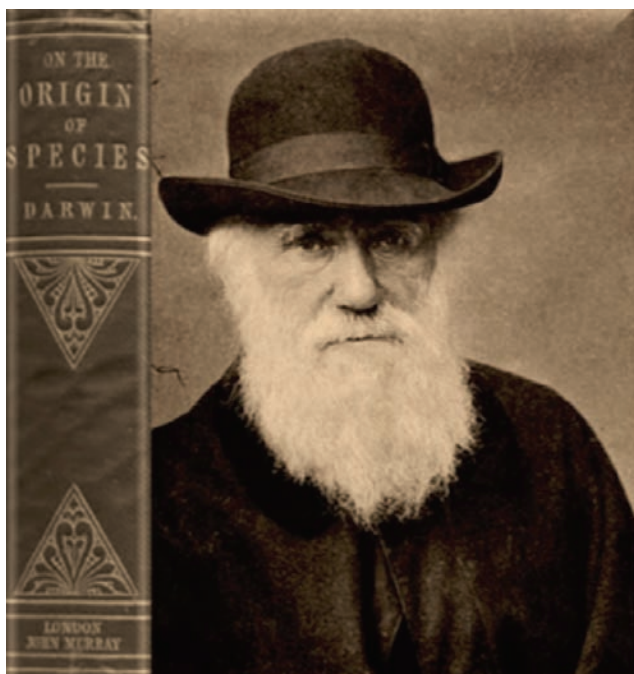
Cu toate că majoritatea structurilor militare au componente specializate în analiza de informații, de cele mai multe ori acestora nu li se acordă rolul și locul cuvenit în procesul decizional. Cel mai adesea comandanții de la toate nivelurile asociază sintagma *analist de informații* strict cu serviciile

de informații uitând că, de fapt, orice produs prin care se prezintă date despre adversar este un produs de intelligence, al unui analist, și nu unul al INT-urilor. Analistul de informații este cel care integrează datele și informațiile din INT-uri și le prezintă într-un produs care să sprijine decizia.

Se conturează astfel ideea că selecționarea personalului pentru ocuparea/încadrarea funcțiilor din structurile de analiză trebuie să respecte, pe lângă legislația în vigoare, cerințele impuse de standardul ocupațional al analistului de informații.

Așa cum spunea Charles Darwin, *nu supraviețuiesc speciile cele mai puternice, nici cele mai inteligente, ci cele mai ușor adaptabile*. Deci, pentru a-și asigura supraviețuirea, **instituția trebuie să se alinieze la dinamismul societății**, să-și adapteze conceptele de eficiență și eficacitate pentru a răspunde la diversitatea amenințărilor actuale.

*Autorii sunt experți în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

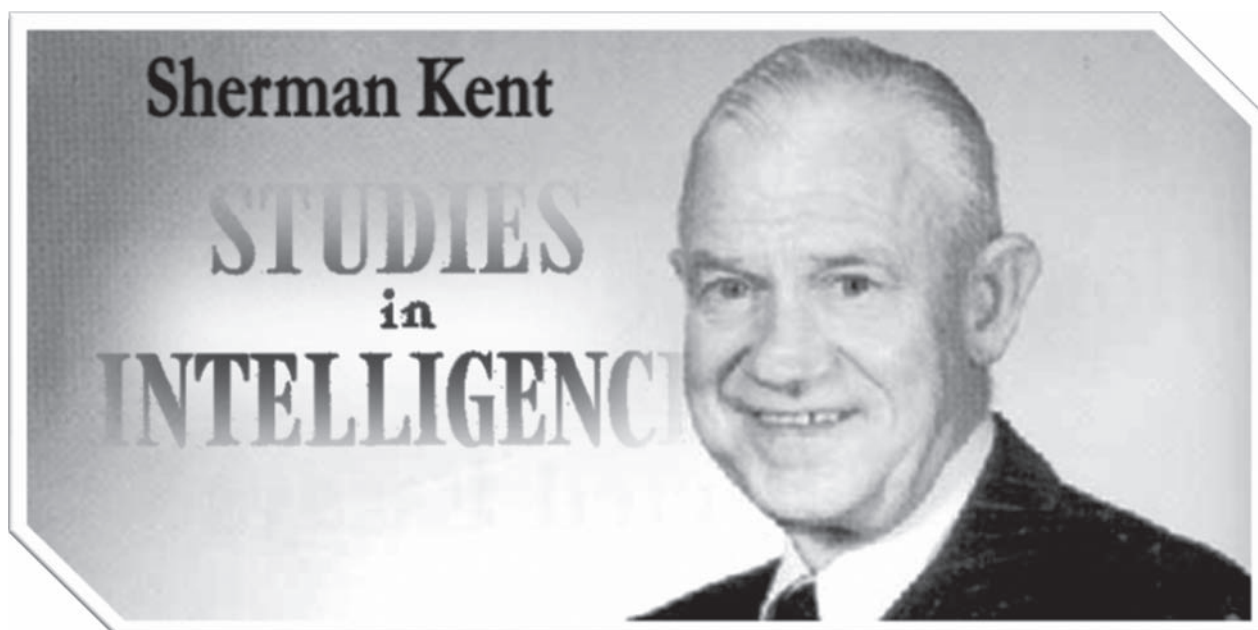

În acest sens, dezvoltarea capacităților de evaluare a propriilor capabilități și vulnerabilități, precum și a mediului în care își desfășoară activitatea, cu oportunitățile și amenințările sale, devin necesități instituționale intrinsece. Acest rol, de adevărat creier al organizațiilor, a fost atribuit structurilor de analiza informațiilor, care nu au ca scop să furnizeze cunoștințe generale ca atare ci, mai degrabă să răspundă la întrebări în mod specific formulate. Altfel spus, structurile de analiza informațiilor sunt structuri orientate spre nevoile beneficiarilor.

Scurt istoric al reglementării analizei informațiilor în lume

Încă din prima jumătate a secolului XX au existat preocupări pentru conceptualizarea domeniului analizei informațiilor sub impulsul lui Sherman Kent, supranumit *părintele* analizei de informații. Acesta este primul teoretician care a subliniat importanța stabilirii unor standarde și bune practici, atât pentru definirea conceptelor de specialitate din domeniul analizei informațiilor, cât și pentru reglementarea relațiilor profesionale dintre analiști și beneficiari. De asemenea, S. Kent a evidențiat importanța valorificării experienței analiștilor cu vechime și necesitatea studierii schimbărilor survenite în sfera *intelligence*-ului, ca urmare a evoluției tehnologice, sociale și conceptuale din domeniu.

Ocupațiile practicate pe piața muncii internaționale sunt înregistrate în clasificări ale ocupațiilor, elaborate la nivel național, în acord cu *International Standard Classification of Occupations* (ISCO). ISCO organizează ocupațiile în grupe și subgrupe, în funcție de activitățile desfășurate. Rațiunile elaborării acestei clasificări sunt: să ofere etaloane comune internaționale de raportare, comparare și schimb de date în domeniul ocupațional, un model pentru dezvoltarea națională/regională a clasificării ocupațiilor și un sistem care poate fi preluat de către țările care nu și-au creat sisteme proprii de

clasificare a ocupațiilor. Totodată ISCO facilitează și gestionează migrația forței de muncă, între state, în funcție de nevoile pieței internaționale a muncii, precum și dezvoltarea programelor de formare profesională a adulților.

Prima versiune a ISCO a fost adoptată în 1957 în cadrul celei de-a 9-a Conferințe internaționale a statisticienilor în domeniul muncii (ISCO-58), actualizată de versiunea ISCO-68, apoi ISCO-88, iar în 6 decembrie 2007 a fost adoptată ultima versiune – ISCO-083, la cea de-a 17-a conferință internațională a statisticienilor muncii. La nivel internațional pot fi identificate clasificări naționale ale ocupațiilor elaborate în acord cu una dintre versiunile ISCO menționate.

Recunoașterea ocupației *Analist de informații* la nivel internațional

Pentru a facilita înțelegerea abordării analizei informațiilor pe plan internațional, vom prezenta succint modul în care unele state recunosc ocupația *Analist de informații*.

În **Marea Britanie**, conform Clasificării Standard a Ocupațiilor din anul 2010, există nouă grupe majore de activitate: Manageri, directori și înalți oficiali; Ocupații profesionale; Ocupații tehnice; Ocupații administrative și de secretariat; Negocieri; Transport, Part time jobs și alte servicii; Vânzări; Planificare, procesare și alte operații de sistem și Ocupații elementare.

Ocupațiile de analist sunt regăsite în cadrul subgrupeii 242 *Afaceri, Cercetare și Administrare*, din cadrul grupei majore 2 *Ocupații profesionale*, după cum urmează: analist IT, în domeniul afacerilor; analist în domeniul afacerilor; analist de operații; analist de date și informații; analist de proiect; analist în domeniul risk management; *analist de intelligence* și criminalistică etc.

De evidențiat este faptul că, în anul 2006, organizația *Skills for Justice* din Marea Britanie a stabilit următoarele zece competențe profesionale, care sunt cuprinse în standardul ocupațional al analistului de intelligence:

- discută și dezvoltă termeni de referință pentru produsul analitic;
- obține și evaluează informații pentru analiza de intelligence;
- aplică tehnici analitice pentru a interpreta informații pentru analiza de intelligence;
- dezvoltă inferențe pentru a emite judecăți bazate pe analiză;
- dezvoltă recomandări pe baza rezultatelor obținute;
- elaborează produse analitice pentru a susține procesul decizional;
- diseminează produsul analitic;
- crește eficacitatea produsului analitic;
- îmbunătățește informațiile utilizate în procesul analitic;
- revizuieste rolul tehnicilor analitice ale organizației.

În **Australia și Noua Zeelandă**, potrivit Clasificării Standard a Ocupațiilor, există **opt grupe majore**: Manageri; Profesioniști; Lucrători din domeniul tehnic și cel al tranzacțiilor; Servicii publice și personale; Clerici și lucrători din domeniul administrativ; Lucrători în domeniul vânzărilor; Șoferi și Muncitori.

În cadrul grupei majore *Profesioniști*, la subgrupa majoră 22 *Afaceri, resurse umane și marketing* se regăsește grupa minoră 224 *Intelligence organizațional*, din care fac parte ocupațiile:

- ofițer de informații, care cuprinde specializările de *criminal intelligence analyst* și *defence intelligence analyst*;
- analist și consilier politic;
- consultant în domeniile marketing și afaceri;
- analist de procedură.

Canada a elaborat în anul 2011 Clasificarea Națională a Ocupațiilor (NOC), în care sunt înscrise zece grupe majore: *Management; Afaceri, finanțe și administrație; Știință; Sănătate, educație, lege și societate, servicii locale și guvernamentale; Artă, cultură, recreație și sport; Vânzări și servicii; Negociere și transport; Resurse naturale, agricultură și producție și Utilități*.

În NOC sunt prevăzute 277 de ocupații ce conțin în denumirea lor noțiunea de analist, dar nu în domeniul intelligence. Astfel, Canada recunoaște doar ocupațiile de analist din domeniile securitate, investiții, finanțe, administrație, statistică, jurnalism, social și economie.

În **Statele Unite ale Americii**, în cadrul Clasificării Standard a Ocupațiilor (SOC) sunt prevăzute 23 de grupe majore, dintre care cele mai reprezentative sunt: *Management; Afaceri și operațiuni financiare; Computere și operații matematice; Arhitectură și inginerie; Științe sociale; Servicii Publice* și **34 de tipuri de analiști**. Astfel, la grupa majoră 15-0000 *Computere și operații matematice* se regăsesc ocupațiile de **analist de informații**, analist al vulnerabilităților din domeniul criptografic, analist de operații etc. Pornind de aici, Departamentul de Justiție al SUA a elaborat standardele ce trebuie îndeplinite de **analistul de intelligence**, după cum urmează:

- *standarde educaționale*: Astfel, sunt de preferat persoanele care au urmat programul de pregătire de 4 ani, deoarece ele au absolvit discipline precum statistică, sociologie, antropologie, psihologie, științe politice, istorie, au competențe în utilizarea computerului și experiența necesară pentru a căuta, scrie și expune verbal informațiile.

- *standarde de pregătire*: analistul trebuie să parcurgă cel puțin 40 de ore de pregătire conduse de instructori cu experiență în domeniul analizei. Tematica orelor de pregătire va cuprinde: ciclul/procesul de intelligence, politica de conducere a structurilor de informații, management, evaluare, gândire critică, logică, întocmirea planului de colectare, criminalistică, analiza datelor provenite din interceptări etc.
- *standarde educaționale continue*: pregătirea personalului din structurile de analiză trebuie să se realizeze continuu, fiecare analist trebuie să parcurgă cel puțin opt ore de pregătire pe an.
- *standarde dezvoltare profesională*: analistul trebuie să beneficieze de suportul angajatorului, deoarece de produsele sale depinde întregul proces de luare a deciziilor.
- *standarde de certificare*: personalul care desfășoară activitatea de analiză a datelor și informațiilor trebuie să fie certificat în acest sens de organizația în care este încadrat;
- *standarde de respectare a prevederilor legale*: Deoarece, de cele mai multe ori, activitatea de intelligence se desfășoară la limita legalității, analistul trebuie să conceapă produsele în așa manieră încât să nu îngrădească drepturile și libertățile cetățenilor.
- *standarde de competență*: analistul trebuie să cunoască metode de analiză specifice (bainstorming, avocatul diavolului etc.), de procesare și gestionare a datelor și informațiilor, să utilizeze gândirea critică și să dea dovadă de obiectivitate și onestitate.

De asemenea, Departamentul de Justiție al SUA a elaborat și standardele specifice produselor de intelligence care, la rândul lor, evidențiază rolul și importanța analistului pe întreg ciclul de intelligence.

O altă **inițiativă de reglementare instituțională, a domeniului analizei informațiilor**, o regăsim la Comisia de Acreditare a Agențiilor de Aplicare a Legii

(CALEA), unicul organism recunoscut la nivel internațional, de acreditare a agențiilor de aplicare a legii. Capitolul 1512 al *Standardelor pentru agențiile de aplicare a legii*, emise de CALEA, stabilește liniile directoare pentru dezvoltarea politicilor instituționale în domeniul analizei informațiilor în cadrul agențiilor de aplicare a legii.

La nivel European, FRONTEX a elaborat pentru sprijinul activității analiștilor proprii și ai statelor membre UE, *Common Integrated Risk Analysis Model* (CIRAM). Acest standard stabilește cadrul conceptual și metodologic pentru elaborarea analizelor de risc la nivelul FRONTEX și a polițiilor de frontieră din statele membre ale Uniunii Europene, în vederea asigurării cu eficiență a securizării frontierelor europene.

Inițiativele de standardizare a activității analistului de informații se adresează comunităților de analiști din domenii restrânse de activitate și, cel mai adesea, se adresează agențiilor de aplicare a legii.

Recunoașterea ocupației Analist de informații în România

În România, conform Ordinului nr. 1832/2011 privind aprobarea Clasificării Ocupațiilor din România (COR) – nivel de ocupație (șase caractere), sunt înscrise nouă grupe majore:

- Membri ai corpului legislativ, ai executivului, înalți conducători ai administrației publice, conducători și funcționari superiori;
- Specialiști în diverse domenii de activitate;
- Tehnicienii și alți specialiști din domeniul tehnic;
- Funcționari administrativi;
- Lucrători în domeniul serviciilor;
- Lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit;
- Muncitori calificați și asimilați;
- Operatori la instalații și mașini; asamblori de mașini și echipamente;
- Muncitori necalificați.

Utilizarea codurilor COR este obligatorie pentru toate organele Administrației publice centrale și locale, unitățile bugetare, agenții economici, indiferent de forma de proprietate, organizațiile patronale, sindicale, profesionale și politice, fundațiile, asociațiile, persoanele fizice și juridice. Astfel, pentru a ocupa o funcție pe piața muncii, o persoană trebuie să fie calificată în acest sens.

Aria ocupațională analist de informații este inclusă în grupa COR 2422, „*Specialiști în domeniul politicilor administrative*”, iar ocupațiile avute în vedere la stabilirea ariei ocupaționale sunt: analist de informații, cod COR: 242224, analist informații de firmă, cod COR: 242222; expert informații pentru afaceri, cod COR: 242217; asistent analist de informații, cod COR 413207.

Conform Memoriului justificativ depus la Ministerul Muncii pentru introducerea ocupației *Analist de informații* în COR, **analistul de informații reprezintă angajatul cu studii superioare și atribuții de colectare, evaluare, colaționare și analiză a informațiilor din diverse surse, care elaborează ipoteze, concluzii, avertizări și predicții.**

În loc de concluzii

Reglementările actuale oferă cadrul necesar înțelegerii și aplicării noțiunilor necesare desfășurării activității de analiză într-o instituție publică sau organizație privată. *Analiză* înseamnă a descompune, iar antonimul său, *sinteză*, a pune împreună. În mod normal, procesul de analiză se referă la activitatea combinată de analiză și sinteză, deoarece procesul analitic nu este considerat a fi finalizat până ce piesele nu sunt puse din nou împreună într-un tot. În timpul analizei problema este descompusă în părțile sale componente pentru o studiere mai atentă, entitățile mai mici sunt avute în vedere individual și pe rând și, înainte de a se emite judecăți de valoare, sunt asamblate din nou împreună pentru a putea surprinde imaginea de ansamblu.

Analistul de informații reprezintă persoana abilitată să desfășoare activități de colectare, evaluare, colaționare și analiză a informațiilor din diverse surse, oferind beneficiarilor concluzii, ipoteze, estimări și predicții necesare în luarea deciziilor. Acesta își desfășoară activitatea în structuri specializate de analiză a informațiilor, create în scopul dezvoltării cunoașterii la nivel organizațional.

Acesta își desfășoară activitatea în mediul specific organizațiilor cu ierarhii instituționale, în interiorul (încăperi curate și luminoase, cu estetică și ambianță plăcută; microclimatul este specific interioarelor, fără expuneri la temperaturi sau condiții de muncă periculoase) sau în exteriorul organizației, în conformitate cu dispozițiile șefilor ierarhici. Activitatea sa presupune relaționarea directă cu membrii organizației din care face parte și, uneori, cu aprobarea superiorilor ierarhici, cooperare cu alte entități publice și private potențiale furnizoare de date și informații necesare.

În contextul serviciilor oferite instituției angajatoare, analistul de informații apare ca un interpus între cei care iau decizii și cei care culeg informații pentru a putea interpreta rapid și eficient datele și informațiile puse la dispoziție. Pe acest nivel intermediar informațiile sunt primite, înregistrate, evaluate, completate,

stocate și examinate în vederea extragerii sensului, înainte ca rezultatul acestui proces să fie transmis beneficiarului.

Înțelegerea acestor noțiuni și a modului în care trebuie abordată analiza informațiilor *in integrum* poate oferi managerilor instrumente extrem de eficiente în îndeplinirea obiectivelor propuse la începutul mandatului. Alocarea unor resurse corespunzătoare, în special a celor umane, este esențială în realizarea dezideratelor. Și e de reținut că, cea mai bună metodă de analiză, este analistul! Odată asimilate aceste noțiuni, succesul este asigurat în proporție de cel puțin 50%.

Bibliografie:

1. COFAN, Sorina, *Asociația profesională a analiștilor de informații – o necesitate?!*, Revista Română de Studii de Intelligence nr.10/decembrie 2013 editată de Serviciul Român de Informații.
2. Ordinul nr. 132/2013 *privind modificarea și completarea Clasificării ocupațiilor din România - nivel de ocupație (șase caractere)*, aprobată prin Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale și al președintelui Institutului Național de Statistică nr. 1832/856/2011.
3. *Law Enforcement Certification Standards*, disponibil la adresa: <http://www.ncirc.gov/policystandards-trainingstandards.cfm>.
4. *International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts*, disponibilă la adresa: <http://www.ialeia.org>.
5. *International Association of Crime Analysts*, disponibilă la adresa: <http://www.iaca.net>; protecției sociale și al președintelui Institutului Național de Statistică nr. 1832/856/2011.
6. *Law Enforcement Analytic Standards 2012* disponibil la adresa: <http://www.iaca.net>.
7. *Minimum Criminal intelligence training Standards for Law Enforcement and Other Criminal Justice Agencies in the United States*, disponibile online la adresa http://www.ncirc.gov/documents/public/Minimum_Criminal_Intel_Training_Standards.pdf.
8. Hotărârea Guvernului nr. 1352/2010 privind aprobarea structurii Clasificării Ocupațiilor din România - nivel grupă de bază, conform Clasificării Internaționale Standard a Ocupațiilor - ISCO 08, disponibil la adresa: <http://www.mmuncii.ro>.
9. NOC disponibilă la adresa <http://www5.hrsdc.gc.ca/NOC/English.aspx>.
10. SOC disponibilă la adresa <http://www.bls.gov/soc/classification.htm>.

RĂZBOAIELE „PROXY”. CE SUNT ȘI CUM AFECTEAZĂ EVOLUȚIA CONFLICTELOR CONVENȚIONALE

George Cristian UȚĂ*

Abstract

Proxy wars have been especially common since the close of World War II and the rise of the Cold War, and were a defining aspect of global conflict during the latter half of the 20th century. During its later years, the USSR often found it less expensive to arm or otherwise prop up NATO-antagonistic parties in exchange of direct engagement.

Russia has changed the geopolitical equation with the recent moves in Syria. They have been targeting the numerous factions fighting against the government of Bashar al-Assad.

Keywords: Proxy, war, conflict, Cold War, ISIS, Islamic state, jihadist, American propaganda, naval, air.

Motto: „... [T]here will emerge two centers of world significance: a socialist center (...) and a capitalist center (...). Battle between these two centers for command of [the] world economy will decide [the] fate of capitalism and of communism in [the] entire world”.

I. V. Stalin, 1927

Odată cu implicarea Federației Ruse în războiul din Siria, în mediul de analiză politico-militar se vehiculează din ce în ce mai mult ideea potrivit căreia, în prezent, avem de-a face cu un război prin terți *Proxy War*.

Războiul de tip *proxy* se manifestă de mai mult timp în politica externă a unor state puternic dezvoltate (ex: SUA, Rusia, Germania), însă a devenit popular abia în perioada Războiului Rece. Putem afirma că a doua jumătate a secolului al XX-lea a fost dominată de acest război în condițiile în care și SUA și URSS au preferat acest tip de confruntare din dorința evidentă de a evita un conflict deschis, care ar fi putut schimba total ordinea mondială. În perioada anilor ‘80,

autoritățile sovietice au considerat că este mai ieftină înarmarea unor state aflate în conflict cu Alianța Nord-Atlantică, decât susținerea unui conflict deschis cu aceasta.

Abordări conceptuale

Un război *proxy* este un conflict între două state/națiuni, în care niciuna dintre cele două nu este implicată în mod direct. Dezvoltarea mijloacelor de comunicare în masă, în special a televiziunii având în vedere impactul acesteia, a determinat conturarea la nivelul opiniei publice a unei **atitudini sceptice față de sursele generatoare de conflicte**. Astfel, publicul a devenit mult mai sensibil față de pierderile de vieți omenești cauzate de accidente decât de

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

războaie/conflicte locale. Pornind de la aceste observații, unele mari puteri au recurs la practica înarmării unor forțe insurgente.

Războaiele *proxy* pot fi și rezultatul degenerării unor conflicte care au escaladat în urma intervenției unor/unei puteri externe. De exemplu, Războiul Civil din Spania (1936-1939) a început ca un conflict între forțele revoluționare pro-fasciste și susținătorii Republicii Spaniole, devenind ulterior război *proxy*, prin implicarea Germaniei naziste și a aliaților ei, de o parte, precum și a Rusiei sovietice și Mexicului, de cealaltă parte.

O diferență mare între puterea militară a celor două părți aflate în conflict va face, de cele mai multe ori, ca partea mai slabă să susțină conflictul prin intermediul unor aliați, actori statali sau non-statali. Un exemplu în acest sens îl reprezintă conflictul dintre Israel și statele arabe. Astfel, în urma înfrângerii coaliției arabe de către Israel, în timpul Războiului de șase zile (1967) și al Războiului de Yom Kippur (1973), s-au manifestat războaie de tip *proxy* prin înarmarea de către tabăra arabă a organizației paramilitare Hezbollah, care a continuat lupta prin metode neconvenționale.

Războaie *proxy* în istoria modernă și contemporană

Caracteristici ale războiului de tip *proxy* au fost identificate încă din secolul al XIX-lea, însă acesta nu a fost abordat conceptual de către analiștii vremii. Ulterior, începând cu cel de-al Doilea Război Mondial, acest tip de conflict a fost analizat în profunzime, fiind identificat în majoritatea conflictelor locale și regionale.

Astfel, în istorie putem identifica o serie de conflicte care au luat forma unor războaie de tip *proxy*. De exemplu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în conflictul dintre al doilea Imperiu Mexican și statul Mexic (1861-1867), Franța și Confederația Statelor Americii au sprijinit Imperiul Mexican, în timp ce SUA au susținut statul Mexic, ceea ce a permis, în cele din urmă, victoria acestuia. În secolul XX, în timpul Revoluției Mexicane (1910-1920), în conflictul dintre forțele revoluționare și

contrarevoluție, Imperiul German a susținut forțele revoluționare, pe când SUA și Imperiul Britanic au susținut contrarevoluția. Conflictul s-a încheiat cu victoria forțelor revoluționare. Cu prilejul Războiului Civil din Finlanda, din 1918, în conflictul dintre Garda Albă și Gărzile Roșii, Imperiul German a susținut Garda Albă, pe când Uniunea Sovietică a susținut Gărzile Roșii. Conflictul s-a încheiat cu victoria Gărzii Albe. În timpul Războiului de Independență a Turciei (1919-1922), în conflictul dintre Guvernul de la Istanbul împreună cu aliații săi (Grecia, Armenia și Franța) și Guvernul de la Ankara, Imperiul Britanic, SUA, Italia și Georgia au susținut Guvernul de la Istanbul, pe când Uniunea Sovietică și Azerbaidjan au susținut Guvernul de la Ankara. Conflictul s-a încheiat prin victoria Guvernului de la Ankara. Războiul civil chinez (1929-1949) dintre taberele din jurul Partidului Naționalist, pe de o parte, și a Partidului Comunist alături de Armata de Eliberare Populară, de cealaltă parte, reprezintă un alt exemplu de război prin terți. Deși Germania și SUA au susținut naționaliștii, intervenția Uniunii Sovietice alături de tabăra comuniștilor a determinat victoria acestora. Războiul Civil din Spania (1936-1939) dintre naționaliști și republicani s-a încheiat cu victoria naționaliștilor sprijiniți de Germania nazistă, Italia și Portugalia, deși de partea republicanilor au intrat Franța, Mexic și Uniunea Sovietică. În războiul dintre Azerbaidjan și Iran (1945-1946), sprijinul SUA acordat Iranului a condus la victoria acestuia împotriva Azerbaidjanului, stat aliat cu URSS. În timpul Războiului civil din Grecia (1944-1949), în conflictul dintre Grecia și Alianța Armata Democrată din Grecia, Frontul Național de Eliberare, Armata de Eliberare a Poporului Grec și Partidul Comunist din Grecia, SUA și Marea Britanie au susținut Grecia, pe când Albania, Bulgaria și Iugoslavia au susținut alianța. Conflictul s-a încheiat prin victoria Greciei. În cadrul războiului din Indochina (1946-1954), în conflictul dintre alianța Cambodgia, Laos și Vietnamul de Nord, și alianța Vietnamul de Sud-Franța, au susținut Vietnamul de Nord Uniunea Sovietică și China,

pe când Vietnamul de Sud a fost susținut de SUA. Conflictul s-a încheiat prin victoria Vietnamului de Nord. Un alt exemplu îl constituie și intervenția Turciei în Cipru (1974), în conflictul dintre Organizația de Rezistență Turcă (ORT) și EOKA-B, organizație paramilitară cipriotă, de partea ORT. În același timp Grecia susține tabăra adversă cipriotă. Conflictul s-a încheiat cu victoria ORT. În timpul Revoluției Cubaneze (1953-1959), SUA a susținut Guvernul Cubanez, iar Uniunea Sovietică a sprijinit forțele revoluționare. Conflictul a fost câștigat de forțele revoluționare conduse de Fidel Castro. Un caz aparte îl constituie Războiul Colonial Portughez (1960-1974), în care coloniile portugheze au fost susținute de SUA, Franța, dar și de adversari ai acestora precum Cuba, Uniunea Sovietică sau China. Conflictul s-a încheiat prin victoria coloniilor. În timpul Războiului Civil din Nicaragua (1979-1990), în conflictul dintre Frontul Național de Eliberare Sandinist (FNES) și Guvernul Somoza, Uniunea Sovietică alături de Cuba, Libia, Bulgaria, România, Grecia, Suedia și Costa Rica au susținut FNES, iar SUA, Arabia Saudită, Honduras, Chile, Argentina și Panama, au susținut Guvernul.

În timpul conflictului dintre Turcia și Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK), Turcia a fost susținută de SUA, pe când PKK a fost susținut de Uniunea Sovietică, devenită ulterior Federația Rusă.

Din conflictele prezentate mai sus se poate evidenția faptul că, în majoritatea acestora, SUA și Uniunea Sovietică s-au aflat permanent în tabere opuse.

Acesta este de fapt și principiul unui asemenea tip de război și anume susținerea din exterior a unor tabere beligerante de către anumiți actori (în special, mari puteri), în vederea îndeplinirii unor obiective proprii de politică externă ale respectivilor actori.

Războiul *proxy* din Siria

Dinamica războiului civil din Siria s-a schimbat drastic după ce avioanele de luptă rusești au bombardat pozițiile rebelilor, susținuți de SUA, sub pretextul bombardării pozițiilor ISIS.

Conflictul a ajuns la un alt nivel datorită implicării statelor europene, a Turciei în sprijinirea rebelilor, în opoziție directă cu Rusia, care sprijină regimul Bashar al-Assad.

SUA și Rusia au căzut de acord asupra luptei comune împotriva ISIS, precum și deschiderea unei linii de comunicație între cele două forțe militare pentru evitarea unor conflicte accidentale, întrucât încă de la începutul intervenției forțelor ruse, acestea au bombardat poziții susținute de SUA.

Turcia, un alt actor principal în acest conflict, a sprijinit cu trupe încă din 2011 rebelii din Siria să lupte împotriva regimului Al-Assad. Pozițiile acestor trupe au fost, de asemenea, bombardate de avioanele de luptă rusești, în intervenția acestora din Siria. Prin acest gest a crescut posibilitatea ca Federația Rusă și Turcia să intre în conflict direct, deși oficialii celor două țări au afirmat că acest lucru este foarte puțin probabil.

În prima zi a intervenției forțelor ruse în Siria aviația rusă a solicitat aviației americane să părăsească spațiul aerian al Siriei, pentru a evita doborârea din greșală a avioanelor acesteia. Deși partea americană a refuzat retragerea avioanelor din spațiul aerian al Siriei, a colaborat cu partea rusă în vederea stabilirii unui protocol care să împiedice intrarea în contact direct a avioanelor celor două puteri.

Decizia Rusiei de a se implica în conflictul din Siria a generat imediat o propagandă anti-rusă, precum și anunțuri de intervenție în Siria a trupelor SUA. În acest sens, autoritățile de la

Washington au confirmat că pregătesc extinderea ajutoarelor militare acordate milițiilor kurde, precum și luptătorilor islamiști sunniți.

În ultima perioadă, SUA au afirmat că vor încheia programul de instruire și echipare a diferitelor grupări de rebeli, fiind momentul ca acestea să se constituie într-o armată capabilă să lupte împotriva forțelor Statului Islamic. Programul în sine a fost un eșec total, din cauza dezertărilor masive ale rebelilor instruiți de americani.

Există aici o dilemă, și anume dacă prin înarmarea rebelilor și instruirea lor pentru a slăbi regimul Bashar al-Assad nu se realizează, în fapt, o întărire a grupărilor de rebeli, care ulterior să se manifeste în direcția de a se alia cu forțele Statului Islamic? Aici intervine abilitatea celor care planifică aceste acțiuni în a stabili exact cantitatea de armament și echipament pe care o vor furniza rebelilor, pentru a nu risca expunerea personalului propriu la riscuri inutile.

Există totuși analiști militari care susțin că acest conflict din Siria nu se încadrează în modelul unui război *proxy*. Aceștia afirmă că implicarea directă a Rusiei în conflict, deși poate avea la bază scopuri de geopolitică proprii, face ca acest conflict să nu fie unul de tip *proxy*. Totuși, aceștia admit că există semne ale existenței mai multor

războaie *proxy* locale, de dimensiuni mici, care respectă modelul.

Sunt analiști care manifestă semne de îngrijorare privind evoluția conflictului din Siria. Aceștia afirmă că există posibilitatea ca acest conflict să se transforme într-unul global, în condițiile în care au apărut unele informații potrivit cărora China pregătește nave de luptă, portavioane și mici grupări de forțe terestre pentru a le trimite în zonă, în sprijinul operațiilor militare executate de trupele rusești. Conform acestor informații, mai mulți consilieri militari chinezi sunt pregătiți să debarce pe coastele Siriei, pentru a oferi consultanță de specialitate trupelor regimului Bashar al-Assad.

Rapoarte recente confirmă prezența navelor chineze în Marea Mediterană, în scopul de a-și extinde prezența în zonă, precum și pentru a participa la operații civile anti-piraterie organizate de Uniunea Europeană, ca răspuns la aflusul mare de refugiați.

Concluzii

Războaiele *proxy* pot avea un impact foarte mare asupra zonelor locale de conflict. În general, aceste războaie au un efect destabilizator la nivel local, însă nu au puterea de deveni războaie globale.

De asemenea, pe parcursul desfășurării acestora nu poate fi anticipată direcția în care se va îndrepta conflictul, deoarece implicarea statelor este indirectă.

În acest sens, programele de tipul *instruire și echipare* oferă o șansă mai mare de a controla direcția în care se îndreaptă conflictul datorită faptului că persoanele ce vor fi echipate și instruite sunt verificate din toate punctele de vedere, înainte de începerea programului. Totuși, și în acest caz există riscul ca o parte dintre cei instruiți să întoarcă armele împotriva celor care i-au pregătit.

Bibliografie:

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Proxy_war
2. „Why Proxy Wars in the Middle East Are (Probably) Here to Stay“, accesibil online la adresa <http://politicalviolenceataglance.org/2015/08/27/why-proxy-wars-in-the-middle-east-are-probably-here-to-stay/>.
3. „Syria Civil War Fast Facts“, CNN 27 April 2015, accesibil online la adresa <http://www.cnn.com/2013/08/27/world/meast/syria-civil-war-fast-facts/index.html>.
4. „Coups and proxy wars“, accesibil online la adresa <http://alphahistory.com/coldwar/coups-and-proxy-wars/#sthash.mL6jrtpb.dpuf>.
5. „Someone Finally Explains the U.S-Russian Proxy War in Syria-It'll Leave You Questioning Everything“, accesibil online la adresa <http://thefreethoughtproject.com/mainstream-media-refuses-syrian-conflict-video/#Hcciy9dj161CKts2.99>.

EȘUAREA LIBIEI. IMPLICAȚII ASUPRA SECURITĂȚII EUROPENE

*Dr. Tiberiu TĂNASE**

*Drd. Alba Iulia Catrinel POPESCU***

Abstract

The 2011 series of protests and riots, known as the “Arab Spring” swept away Ba’athist and Nasserist regimes in North Africa. One after another, secular Arab world leaders were removed from power by the anger of a population caught between a secular and repressive plutocracy and the utopian fantasies of a Medina-type society promised by the Salafists. Ummah al arabiyah is day by day becoming Ummah al Islamiyah, as the Western democratic model is demonized and the specter of terrorism extends throughout Northern Africa. Libya’s Gaddafi regime collapsed creating a hotbed of instability with reverberations across Africa and threatens to destabilize European countries, too. What are the implications of Lybia’s failure on European security? How serious is the situation?

Keywords: Arab Spring, Nasserism, Lybia, Gaddafi, Islamic State, jihadism, migration, organized crime, terrorism.

Anul 2011 a marcat sfârșitul ordinii post-belice în nordul Africii și în Orientul Mijlociu. „Primăvara arabă” a spulberat regimurile ba’ath-iste și nasseriste lăsând în urmă un vid de putere, disputat între forțele islamiste și cele reformatoare. Dacă în Egipt, armata a reușit să îndepărteze islamiștii și să stabilizeze țara, în Libia lichidarea fostului lider Muammar el Gaddafi a fost urmată de eșuarea acestui stat și instalarea unui focar de instabilitate cu consecințe atât în spațiul subsaharian, cât și în cel european. Care sunt implicațiile eșuării Libiei asupra securității europene? Cât de gravă este situația?

„Primăvara arabă”

În data de 17 decembrie 2010, tunisianul Mohammed Bouazizi s-a autoincendiat în semn de protest față de regimul autocrat al președintelui Zine El Abidine Ben Ali. La scurt timp, Egiptul s-a confruntat cu proteste violente

care au dus la demisia președintelui Hosni Mubarak (11 februarie 2011), după 30 de ani de regim totalitar. Evenimentele au continuat în Libia unde, după 42 de ani de putere absolută, Muammar el Gaddafi este ucis (20 octombrie 2011). A urmat Ali Abdullah Saleh, președintele Yemenului, care, după 32 de ani în care s-a aflat la conducerea statului, a demisionat în 27 februarie 2012. Manifestările revendicative au cuprins și alte state din regiune, chiar dacă nu s-au soldat cu schimbări de regim politic. Aceste *revoluții* nu au însemnat înlocuirea unui sistem deficitar cu unul mai funcțional. Din contră. Naționalismul socialist arab Ba’ath-ist sau nasserist a reprezentat o contrapondere la wahhabismul saudit sau la hanbalismul mișcării „Fraților Musulmani”. Sau, altfel spus, *umma al arabiyah* (lumea arabă) reprezenta o contrapondere la *umma al islamiyah* (lumea islamică). Dispariția acestor regimuri a fost urmată de recrudescența

* *Ph.D. Associate Resercher, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”.*

** *Ph.D. Student, Universitatea Națională de Apărare “CAROL I”, București.*

islamismului și transformarea întregii regiuni sud-mediteraneene și a Orientului Mijlociu într-un spațiu de insecuritate, de conflictualitate, teatru de operațiuni al unui război de tip *proxy*, cu state eșuate, pepiniere ale terorismului islamist.

Căderea regimului Gaddafi

Evenimentele din Libia, din primăvara anului 2011, exprimă pe deplin conceptul de *proxy war*, război prin terți, în care puteri aflate în competiție utilizează vectori interni statali pentru a-și atinge obiectivele. Gaddafi nu a fost un lider comod, ci dimpotrivă a avut o atitudine de rebel, atât în cadrul Ligii Arabe - de unde a retras Libia în anul 2002, cât și în Organizația Cooperării Islamice - unde s-a opus constant viziunii monarhiilor din Golf. Ba'athist convins, Gaddafi a fost promotorul panarabismului, ceea ce venea în contradicție cu *ummah islamiyah*, conceptul lumii islamice în care identitățile etnică și națională se șterg în favoarea celei islamice. Totodată, el a fost un promotor fervent al panafricanismului, actul de naștere al Uniunii Africane (UA) fiind scris în orașul libian Sirte, în 2001.

Între anii 1978-1987, Libia a intrat în conflict cu Ciadul în privința dreptului de suveranitate

asupra benzii Aouzou din nordul statului african. Intervenția Franței în război a înclinat balanța în favoarea Ciadului. În 2008, Gaddafi a fost oaspetele președintelui francez, Nicholas Sarkozy, la palatul Elysée. Ulterior, în 2011, același Sarkozy a cerut cu obstinție implicarea armată pentru îndepărtarea de la putere a dictatorului libian. Explicația acestei schimbări de atitudine din partea președintelui francez stă în acuzațiile privind finanțarea cu bani libieni a campaniei sale prezidențiale din anul 2007¹, precum și în interesele geopolitice ale Franței în regiunea Sahelului, unde Libia devenise un obstacol în implementarea lor. De altfel, implicarea lui Gaddafi în Uniunea Africană și panafricanismul manifest al acestuia veneau în coliziune cu *Françafrique* și statutul Franței de *protector* al fostelor colonii africane. La 17 martie 2011, în cadrul Consiliului de Securitate al ONU a fost adoptată Rezoluția 1973, care asigură cadrul legal de constituire a coaliției ce avea să ducă la bun sfârșit misiunea de eliminare a liderului libian. Astfel, războiul civil libian de tip *proxy* a devenit un război clasic, internaționalizat.

Incapacitatea Franței de a gestiona criza libiană după moartea lui Gaddafi a generat o instabilitate prelungită. Apariția mai multor poli de putere a transformat Libia într-un stat eșuat, condus de clanuri aflate în permanentă confruntare, după tiparul Somaliei. Guvernul libian actual, situat în Tobruk, controlează teritoriul aferent acestui oraș și nimic mai mult.

Analiztii de la GlobalSecurity.org² îl citează pe expertul în probleme nord-africane, George Joffe, de la Universitatea Cambridge, care afirmă că, în anul 2014, în Libia acționau în jur de 350 de miliții. Aceeași analiști citează alte surse potrivit cărora, în același interval de timp, în Libia au acționat peste 1700 de grupări armate având ideologii diferite, aflate deseori în conflict și că, la granița cu Egiptul, operează trei mari grupări, dintre care, două sunt afiliate Fraților Musulmani, iar cea de-a treia este conectată cu Al Qaeda. Principalele grupări care operează în Libia, conform GlobalSecurity.org, sunt:

- *Fajr Libya* – miliție islamistă susținută de Turcia, care din 2013 controlează Tripoli și împrejurimile, și este conectată la Brigăzile Misrata;
- *Uniunea Revoluționară Misrata* (Brigăzile Misrata) – reunește peste 200 de grupări armate, cu peste 40.000 de membri, care acționează în regiunea Misrata, unde se află baze de antrenament ale organizației Frații Musulmani;
- *Ansar al-Shari'a* – grupare radicală islamistă afiliată AQ, implicată în atentatul asupra ambasadei SUA din 2012, soldat cu uciderea ambasadorului și a altor trei membri ai ambasadei, activează în Tunisia și în Libia, în Darnah și în Benghazi, unde este aliată cu Benghazi Revolutionaries Shura Council;
- *Al-Zintan Revolutionaries Military Council* – miliții revoluționare aflate în opoziție cu grupările islamiste;
- *Libyan National Army* – grupare condusă de generalul Khalifa Haftar, care se opune mișcărilor islamiste (în mai 2014 au atacat Parlamentul și au declarat guvernul libian ilegal);
- *Libyan Revolutionary Operations Room (LROR)* – alianță de miliții care până în 2013 au fost însărcinate de guvern să apere capitala, Tripoli. Răpirea primului ministru, Ali Zeidan, de către membri ai acestei grupări a dus la încetarea cooperării cu guvernul libian;
- *Martirii Brigăzii 17 Februarie* – grupare islamistă ce operează în regiunea Benghazi;
- *Milițiile Al-Saiqa* – formate din foști membri ai Forțelor Speciale Libiene, acestea luptă împotriva milițiilor islamiste în estul orașului Benghazi;
- *Petroleum Facility Guard* – controlează sudul țării unde există rezervele de petrol.

În 5 octombrie 2014, miliții libiene, altele decât Ansar al Sharia Darnah și aliații lor din Benghazi Revolutionaries Shura Council s-au afiliat grupării teroriste Statului Islamic și au anunțat crearea Califatului în Darnah³. În februarie 2015, grupările aparținând acestei organizări teroriste au cucerit orașul Nawfaliya⁴, dar doar până în martie deoarece au fost obligate să se retragă în urma ofensivei conduse de forțele afiliate Congresului General Național, așa cum este denumit Parlamentul de la Tripoli⁵. În 23 mai 2015, luptătorii din Statul Islamic au cucerit orașul Sirte, locul nașterii fostului lider libian Gaddafi⁶.

Implicațiile asupra securității europene

Eșuarea Libiei, Irakului și Siriei au reprezentat factori determinanți în dezvoltarea și diseminarea grupărilor islamiste în nordul Africii, Sahel și în Peninsula Araba. Lipsa autorității statale a permis traficul liber cu armament și muniție, crearea bazelor de antrenament și a refugiilor pentru recruții islamisti, dezvoltarea coridoarelor de aprovizionare și de transport al trupelor. În acest spațiu dezintegrat de conflicte din nordul Africii și din peninsula Arabă, granița dintre criminalitatea organizată și terorism devine tot mai subțire, cele două fenomene ajungând să se completeze până la amalgamare. Situația se

complică atunci când aceste rețele intervin în gestionarea migrației ilegale (care devine sursă de venituri și modalitate de extindere a rețelelor în spațiile țintă ale migrației) și dobândește caracter exploziv atunci când cele trei fenomene *migrația*, *crima organizată* și *terorismul* devin instrumente ale **războiului hibrid**.

ONU definește *migrația* ca mișcare dintr-unul din cele peste 200 de state spre altul, pe durata a 12 luni sau mai puțin, oricare ar fi obiectivul ei. Migrația este încurajată de diferențele de creștere economică și demografică, de venituri, locuri de muncă, resurse, securitate și asigurarea drepturilor omului existente între statele lumii. Migrația internațională reprezintă atât efect, cât și cauză a creșterii demografice. Guvernele pot regla migrația prin intermediul mai multor instrumente: pașapoarte, vize și control la frontiere. Privitor la „migranți”, considerăm că trebuie să facem diferența între *emigranți*, *solicitanții de azil* și *refugiați*. Dacă emigranții își părăsesc țara de origine din alte cauze decât cele legate de război, *refugiații* sunt *solicitanții de azil* cărora le-a fost *aprobată* cererea de către statul gazdă.

În momentul în care mase mari de oameni asaltează, într-o perioadă foarte scurtă de timp, frontiera unei țări, atunci această mișcare devine amenințare de securitate la adresa statului țintă, din cauza costurilor economice și de siguranță

și ordine publică pe care le incumbă acest aflus masiv de persoane. Când aceste mase de migrați se deosebesc, ideologic și cultural, de populația autohtonă, cu atât mai mult atunci când diferențele sunt majore sau chiar în coliziune, aceste amenințări dobândesc un caracter exploziv. Când un astfel de fenomen migraționist este coordonat de un stat sau de o coaliție de state, el dobândește caracter de agresiune, putând fi înscris în categoria modalităților de *agresiune hibridă*.

Actuala migrație a „refugiaților” în Europa și, în speță, în Germania, se înscrie în categoria *migrațiilor masive coordonate de rețele de crimă organizată* cu conexiuni statale. La mijlocul lunii iulie 2015, cancelarul german, Angela Merkel, participă la o emisiune televizată pe tema migrației. În cadrul emisiunii, o refugiată palestiniană, în

vârstă de 14 ani, Reem Sahvin, izbucnește în plâns când Merkel îi spune că Germania nu își poate permite să integreze toți refugiații⁷. Din acel moment, cancelarul german devine ținta unui val de critici fără precedent în mass-media germane și internaționale. Confruntată cu atacuri imagologice legate

de atitudinea față de refugiați, dar și de politica financiară dusă față de Grecia (care amenința, la acea vreme, cu ieșirea din UE), și bazându-se, în același timp, pe un calcul geopolitic legat de influența pe care Germania ar putea-o avea în etapa post-conflict în Siria, A. Merkel declara, în 24 august 2015, că țara sa va oferi azil refugiaților sirieni⁸. Astfel, în august 2015, Germania anunță suspendarea, în cazul sirienilor, a „Regulilor Dublin”⁹ care impun trimiterea înapoi la poarta de intrare în Europa a solicitanților de azil. Argumentul acestei decizii a fost că reprezenta un gest de solidaritate cu Grecia, Italia, Malta, Spania și restul statelor aflate pe rutele de tranzit ale migraților. La scurt timp începe *invazia*.

Germania începe să primească migrații, care vin în valuri de mii de persoane. În septembrie 2015, după ce s-a confruntat cu un val de 40.000 de migrați pe parcursul unui sfârșit de săptămână, Germania reinstalează controlul la frontiere. Statele tranzit europene, la rândul lor, sunt destabilizate de valul migrator și își impun măsuri de protecție: închid granițele (Belgia, Olanda, Austria, Slovacia, Polonia¹⁰), construiesc garduri de protecție (Ungaria, Spania, Portugalia), recurg la folosirea forței (Ungaria). Unitatea europeană este pusă în discuție, statelor europene li se impun *cote obligatorii* de refugiați sub amenințarea cu penalități de ordin economic.

În acest timp apar date privind structura demografică a migraților. Conform Înalțului Comisariat ONU pentru Refugiați (UNHCR)¹¹, în cursul primelor nouă luni ale anului 2015 au sosit în Europa, pe rute maritime, 499.826 de migrați, dintre care, **54% sirieni**, 13% afgani, 7% eritreeni, 3% nigerieni, 2% somalezi, 2% sudanezi și alții. Foarte interesantă este structura pe sexe și pe grupe de vârstă: 69% sunt bărbați, 13% sunt femeile și 18% copii. Cu o astfel de structură demografică este foarte greu de acceptat că acești imigrați sunt în totalitate persoane care fug din calea violențelor. În acest caz, **ar fi trebuit să predomină femeile și copiii, dar tocmai aceștia par a fi lăsați pradă violențelor, în timp ce bărbații se salvează**. Există observații din teren care amintesc de vârstele „apte de luptă” ale solicitanților de azil. Explicațiile ar putea fi legate de emigrarea economică (îndeosebi a migraților asiatici și africani, precum și a refugiaților din taberele de pe teritoriul statelor vecine Siriei) sau, așa cum s-a vehiculat, de o infiltrare a unor elemente jihadiste. Datele prezentate nu includ migrații care au sosit în Europa pe cale terestră.

Federica Mogherini, Înalțul Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate al UE, a solicitat, în mai 2015, autorizația Consiliului de Securitate al ONU pentru a utiliza forța militară contra rețelilor de traficanți de persoane de pe țărmurile Libiei. Propunerea a fost respinsă imediat de către guvernul libian recunoscut internațional, iar Federația Rusă a anunțat că va

utiliza dreptul de veto în cadrul Consiliului de Securitate al ONU, dacă o astfel de propunere va fi pusă în discuție. În septembrie 2015, F. Mogherini a anunțat că intenționează să reia discuțiile în privința intervenției militare împotriva vaselor cu traficanți, operațiune care să se întreprindă în cooperare cu autoritățile libiene și cu acordul ONU. Faptul că, în mai 2015, F. Mogherini a ridicat *doar* problema rutelor maritime, denotă că rutele terestre erau controlate de Turcia și Grecia, ponderea migranților venind dinspre nordul Africii.

Potrivit UNHCR, de la debutul crizei siriene, în 2011, 1,9 milioane de refugiați se află în Turcia, aprox. 1 mil. în Liban și 630.000 în Iordania. Efectele acestei presiuni populaționale sunt intens resimțite de statele gazdă, atât în plan demografic, cât mai ales economic¹².

Reporterul polonez de război, expert în problemele serviciilor secrete, Witold Gadowski, a acordat un interviu publicației poloneze Fronda.pl¹³, în care susține că „adevăratele victime ale războiului se află în prezent în taberele din Kurdistanul irakian, în sudul Turciei și Libanului. Sunt acolo de mai mult de un an. Sunt șiiți, yazidi și creștini. Îi menționez deliberat

în această ordine, deoarece în această ordine sunt persecutați”¹⁴. Mai mult, Gadowski afirma despre solicitanții de azil în Europa că „printre ei sunt foarte puțini creștini, foarte puțini yazidi și foarte puțini kurzi care suferă într-adevăr din cauza Statului Islamic. Cei mai mulți sunt *șmecheri* care și-au putut permite să plătească 10.000 de dolari pentru a fi transportați pe „bătrânul continent” de către mafie. Dintre ei, 90% sunt aduși aici pe cale infracțională de mafia turcească, albaneză și rusă”.

Terorismul este un fenomen care revine mereu în actualitate și pe fondul efectelor generate de criza imigranților. Războiul pentru resurse alimentează criza imigranților, care devine o cauză a terorismului internațional. În spațiul de securitate transatlantic se apreciază că organizația teroristă Statul Islamic reprezintă cea mai serioasă amenințare. Multe dintre grupările angajate în jihadul internațional oferă acesteia sprijin sub diferite forme. Activitățile lor vizează strângerea de fonduri, recrutarea de noi membri și instruirea acestora, iar structura lor este suficient de dezvoltată pentru a desfășura acțiuni teroriste, chiar pe teritoriul statelor democratice considerate ca sigure. Amenințările care provin din partea unor celule teroriste, aflate clandestin chiar pe teritoriul unor state democratice, produc, de asemenea, îngrijorare, iar posibilitatea lor de a se regrupa rapid reprezintă cea mai serioasă provocare pentru serviciile de informații și pentru forțele de aplicare a legii, în identificarea și anihilarea acestora. Mai mult, se amplifică amenințările din partea „lupilor singuratici”, capabili să mențină securitatea strictă a operațiunilor și comunicațiilor. Posibilitatea ca teroriștii să utilizeze, în viitor, mijloace nucleare, a creat deja o psihoză în rândul forțelor de aplicare a legii, iar vulnerabilitatea țintelor și probabilitatea desfășurării cu succes a atacurilor teroriste conduc la menținerea unei stări de alertă a forțelor de securitate. Informațiile obținute confirmă preocupări de achiziționare a unor noi capacități de producere a armelor de distrugere

în masă, ca și faptul că teroriștii folosesc informații privind armele chimice, biologice, radioactive, nucleare, prin intermediul Internetului.

În opinia lui Gadowski, valul de refugiați care asaltează Europa, în special Germania, este rezultatul acționării a patru butoane: „unul la **Ar-Rakkah**, reprezentând capitala Statului Islamic: *dăm drumul unui val necontrolat de refugiați în Europa, iar printre ei, infiltrăm agenți (...)* specializați în asasinat și sinucideri. Un departament separat se ocupă de aceste lucruri și menține comunicarea cu toată rețeaua de „lupi singuratici”, răsfirați prin lume și gata de a fi șahizi, adică atentatori sinucigași. Acest lucru este foarte periculos și dificil, practic imposibil de detectat. S-a mai apăsător un buton la **Ankara**, care a dat drumul unui mare val de refugiați. Își curăță terenul de kurzi, dar kurzii nu vor să fugă. În schimb, aproape 2 mil. de refugiați din Siria se află în sudul Turciei. Acestora li se dă drumul în Europa. După părerea mea, a mai fost apăsător un buton și la **Moscova**, care vrea să se implice în Orientul Mijlociu mai mult decât până acum. Și vrea, prin acest val de refugiați, să țină în șah Europa (...). Prin urmare, există interes în cel puțin trei locuri și cred că și **Teheranul** este implicat”¹⁵. Dacă ne uităm la repartitia teritorială a milițiilor

care operează pe teritoriul Libiei, observăm că regiunea Misrata și portul Tripoli, unde se desfășoară un intens trafic de migranți către țările europene, sunt controlate de Brigăzile Misrata și Fajr Libya, susținute de Turcia. De asemenea, există numeroase declarații ale unor oficialități guvernamentale sau foști ofițeri de informații care acuză F. Rusă de implicare în recrudescența jihadismului tip Al Qaeda și SI, de la fostul colonel FSB Aleksandr Valterovich Litvinenko și fostul șef al spionajului eston, Eerik Niiles Kross, la generalul de brigadă Ahmad Aljjdeaa, ministru adjunct al apărării în guvernul sirian în exil și actualul ministru de externe ucrainean, Pavlo Klimkin¹⁶. În nordul Libiei, portul Benghazi este controlat de gruparea Ansar al-Shari'a, afiliată Al Qaeda, și de aliații lor Benghazi Revolutionaries Shura Council și Martirii Brigăzii 17 Februarie, și portul Darnah sunt controlate de miliții islamiste afiliate IS. În aceste condiții, este posibil ca Rusia să fie implicată în fenomenul migraționist libian.

Concluzii

„Primăvara Arabă” a reprezentat sfârșitul lumii arabe (*ummah arabiyah*) și înlocuirea sa cu lumea islamică (*ummah islamiyah*). Eșuarea Libiei și transformarea Siriei în teatrul de operații al unui *război proxy* au generat focare de instabilitate care s-au propagat pe

trei continente: Africa, Asia și Europa. În urma acestor conflicte, au fost dislocate mase mari de oameni vizați direct de barbaria islamistă.

Toate evenimentele expuse mai sus în evoluția lor cronologică, coroborate, converg către ideea unei *invazii controlate* statal, prin intermediul rutelor gestionate de structuri de crimă organizată și terorism, cu scopul de a destabiliza Germania, ca și motor al UE, de a ataca imaginea cancelarului german Angela Merkel, de a distruge construcția europeană și, ulterior, de a distruge relația transatlantică. Prin urmare, cele două focare de instabilitate reprezentate de Libia (cel mai important ponton african al rutei trans-mediteraneene de migrație) și Siria au efecte destabilizatoare până în centrul Europei. Situația este cu atât mai gravă, cu cât valul migrator pare a fi componentă a unei agresiuni de tip hibrid, având scopul de a diminua capacitatea de reacție a europenilor față de planurile agresive ale F. Ruse în Siria și Ucraina, precum și determinarea acestora de a menține actualele sancțiuni economice împotriva Rusiei.

Bibliografie:

1. CHRISAFIS, Angelique, „French inquiry opens into allegations Gaddafi funded Sarkozy 2007 campaign“, 19.04.2013, *The Guardian*, <http://www.theguardian.com/world/2013/apr/19/french-inquiry-gaddafi-sarkozy-2007-campaign>
2. „Libyan Civil War – 2014“, [globalsecurity.org](http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war-2.htm), <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war-2.htm>
3. DOUGLAS, Ernst, „Islamic State takes Lybian City; 100k under terror group’s control as chaos spreads“, 18.11.2014, <http://www.washingtontimes.com/news/2014/nov/18/islamic-state-takes-libyan-city-100k-under-terror/>
4. „IS said to have taken another Libyan town“, *Times of Malta*, 10.02.2015, <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20150210/world/is-said-to-have-taken-another-libyan-town.555481>
5. *Pro-Tripoli forces retake Nawfaliya from ISIS*, *Al Jazeera*, ANSamed, 19.03.2015, http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/nations/libya/2015/03/19/pro-tripoli-forces-retake-nawfaliya-from-isis-al-jazeera_9932286d-19fa-4f2b-9e4d-4656997d609a.html
6. „In Libya, ISIS takes over Muammar Gaddafi’s home“, *News of Africa*, 23.05.2015, http://newsof africa.org/139774.html?utm_source=dlvr.it&utm_medium=facebook
7. Amy Davidson, „Merkel and the Crying Girl: Five Lessons“, *The New Yorker*, 21.07.2015, <http://www.newyorker.com/news/amy-davidson/merkel-and-the-crying-girl-five-lessons>
8. „Germany opens its gates: Berlin says all Syrian asylum-seekers are welcome to remain, as Britain is urged to make a similar statement“, *Independent*, 24.08.2015, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-opens-its-gates-berlin-says-all-syrian-asylum-seekers-are-welcome-to-remain-as-britain-is-10470062.html>
9. „Germany suspends ‘Dublin rules’ for Syrians“, DW, 25.08.2015, <http://www.dw.com/en/germany-suspends-dublin-rules-for-syrians/a-18671698>
10. „Adio, Schengen? După Germania, granițe închise în Belgia, Austria, Slovacia și Polonia“, AGERPRES, 14.09.2015, <http://www.ziare.com/invazie-imigranti/austria/adio-schengen-dupa-germania-granite-inchise-in-belgia-austria-slovacia-si-polonia-1382426>
11. CALDERWOOD, Imogen, „Number of migrants entering Germany DOUBLES with 40,000 expected to arrive this weekend alone“, *mail online*, 14.09.2015, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3231846/Number-migrants-entering-Germany-DOUBLES-40-000-expected-arrive-weekend-alone.html>
12. PARK, Jeanne, „Europe’s Migration Crisis“, CFR Backgrounders, <http://www.cfr.org/migration/europes-migration-crisis/p32874>
13. ROZMAWIĄŁ, Jakub Jałowiczor, „Gadowski dla Fronda.pl: Agenci Państwa Islamskiego wśród imigrantów“, *fronda.pl*, 20.09.2015, <http://www.fron da.pl/a/gadowski-dla-frondapl-agenci-panstwa-islamskiego-wsrod-imigrantowf,57134.html?part=2>
14. CERNEA, Anca, „Adevăratele victime ale Statului Islamic nu sunt printre migranții care

- vin în Europa – Witold Gadowski“, IN LINIE DREAPTA, 26.09.2015, <http://inliniedreapta.net/adevaratele-victime-ale-statului-islamic-nu-sunt-printre-migrantii-care-vin-in-europa-witold-gadowski/>
15. POPESCU, Alba Iulia Catrinel, „The Islamic State versus Al Qa’ida: Who Will Win“, International Conference on “Intelligence in the Knowledge Society”, XXI Edition, Academia Nationala de Informatii „Mihai Viteazul“, Bucharest, 16 - 17 October 2015.
16. „Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean“, UNHCR, <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>, accesat la data de 19.09.2015
17. „Europe’s migration crisis“, Thomsonreuters.com, 15.09.2015, <http://graphics.thomsonreuters.com/15/migrants/>.

¹ Angelique Chrisafis, „French inquiry opens into allegations Gaddafi funded Sarkozy 2007 campaign“, 19.04.2013, *The Guardian*, <http://www.theguardian.com/world/2013/apr/19/french-inquiry-gaddafi-sarkozy-2007-campaign>, accesat la data de 20.04.2015.

² „Libyan Civil War – 2014“, <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war-2.htm>, accesat la data de 20.04.2015.

³ Ernst Douglas, „Islamic State takes Lybian City; 100k under terror group’s control as chaos spreads“, 18.11.2014, <http://www.washingtontimes.com/news/2014/nov/18/islamic-state-takes-libyan-city-100k-under-terror-/>, accesat la data de 20.04.2014.

⁴ „IS said to have taken another Libyan town, Times of Malta“. 10.02.2015, <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20150210/world/is-said-to-have-taken-another-libyan-town.555481>, accesat la data de 25.04.2015.

⁵ *Pro-Tripoli forces retake Nawfaliya from ISIS, Al Jazeera*, ANSAmед, 19.03.2015, http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/nations/libya/2015/03/19/pro-tripoli-forces-retake-nawfaliya-from-isis-al-jazeera_9932286d-19fa-4f2b-9e4d-4656997d609a.html, accesat la data de 25.04.2015.

⁶ In Libya, ISIS takes over Muammar Gaddafi’s home, *News of Africa*, 23.05.2015, http://newssofafrica.org/139774.html?utm_source=dlvr.it&utm_medium=facebook, accesat la data de 24.05.2015.

⁷ Amy Davidson, „Merkel and the Crying Girl: Five Lessons“, *The New Yorker*, 21.07.2015, <http://www.newyorker.com/news/amy-davidson/merkel-and-the-crying-girl-five-lessons>, accesat la data de 19.09.2015.

⁸ „Germany opens its gates: Berlin says all Syrian asylum-seekers are welcome to remain, as Britain is urged to make a similar statement“, *Independent*, 24.08.2015, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-opens-its-gates-berlin-says-all-syrian-asylum-seekers-are-welcome-to-remain-as-britain-is-10470062.html>, accesat la data de 19.09.2015.

⁹ „Germany suspends ‚Dublin rules’ for Syrians“, DW, 25.08.2015, <http://www.dw.com/en/germany-suspends-dublin-rules-for-syrians/a-18671698>, accesat la data de 20.09.2015.

¹⁰ „Adio, Schengen? După Germania, granițe închise în Belgia, Austria, Slovacia și Polonia“, AGERPRES, 14.09.2015, <http://www.ziare.com/invazie-imigranti/austria/adio-schengen-dupa-germania-granite-inchise-in-belgia-austria-slovacia-si-polonia-1382426>, accesat la data de 19.09.2015.

¹¹ „Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean“, UNHCR, <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>, accesat la data de 19.09.2015.

¹² Jeanne Park, „Europe’s Migration Crisis“, <http://www.cfr.org/migration/europes-migration-crisis/p32874>, accesat la data de 19.09.2015.

¹³ Rozmawiał Jakub Jałowiczor, „Gadowski dla Fronda.pl: Agenci Państwa Islamskiego wśród imigrantów“, *fronda.pl*, 20.09.2015, <http://www.frona.pl/a/gadowski-dla-frondapl-agenci-panstwa-islamskiego-wsrod-imigrantowf,57134.html?part=2>, accesat la data de 26.09.2015.

¹⁴ Anca Cernea, „Adevăratele victime ale Statului Islamic nu sunt printre migranții care vin în Europa – Witold Gadowski“, *În linie dreaptă*, 26.09.2015, <http://inliniedreapta.net/adevaratele-victime-ale-statului-islamic-nu-sunt-printre-migrantii-care-vin-in-europa-witold-gadowski/>, accesat la data de 26.09.2015.

¹⁵ *Idem*.

¹⁶ Aceste aspecte pot fi consultate în articolul „The Islamic State versus Al Qa’ida: Who will win“, scris de Alba Iulia Catrinel Popescu, care va fi prezentat în cadrul Conferinței Internaționale „Intelligence in the Knowledge Society”, ediția a XXI-a, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul“, București, 16-17 octombrie 2015.

DIMENSIUNEA PSIHOSOCIALĂ A CRIZEI IMIGRANȚILOR

*Dr. Cristian DOBRE**

Abstract

This paper addresses the main causes and consequences of the current immigrant's crisis from the psycho-social view. Based on the idea that refugees will settle, finally, in European countries, the author considers that addressing the psychological dimensions of the multiculturalism is useful for a better understanding of a current crisis.

Keywords: *immigrants, refugees, multiculturalism, integration, change resistance.*

Care sunt cauzele actualei crize a imigranților?

Incapacitatea unor societăți de a-și alege liderii potriviți și de a atinge un consens național cu privire la valorile democratice autentice, în perioada imediat următoare înlăturării unor regimuri hiperautoritare, chiar dictatoriale a avut,

în anumite state, o serie de consecințe manifestate pe multiple paliere: frământări sociale de amploare, lupte pentru putere marcate de o componentă cinetică semnificativă, afirmarea și cristalizarea unor grupări extremist-teroriste, în paralel cu prăbușirea sistemelor naționale economice, politice, de securitate, de asistență socială, de învățământ și nu numai.

**Autorul este expert în psihologie în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Realitatea a demonstrat că **lipsa exercițiului democratic de câștigare pașnică a puterii**, asociat cu specificul multiethnic, multireligios, tribal, caracterul extrem de conflictual al unor facțiuni politice, care urmăresc atingerea propriilor scopuri prin orice mijloace, și, nu în ultimul rând, cu proliferarea grupărilor fundamentaliste a condus, în cele din urmă la suferințe fără margini pentru popoarele multor țări, materializate în sute de mii de morți, mutilați de război, bolnavi, oameni demoralizați, fără speranțe, care au pierdut rude dragi și au acumulat frustrare, ură și nevoia de răzbunare. Acestor provocări interne li s-au adăugat politicile falimentare de stabilizare a respectivelor state, propuse de terți, care nu au fost în măsură să înțeleagă corespunzător specificul cultural al populațiilor ce viețuiesc în respectivele arii geografice.

În acest context, un număr impresionant de persoane, lipsite de resursele bazale de supraviețuire și confruntându-se cu amenințări directe la propria viață, a ales să-și abandoneze locurile natale și stilul de viață tradițional, plecând spre locuri apreciate de ei mai sigure, ce le pot garanta viața și siguranța personală și pe a familiei.

Călăuziți de un instinct acerb de supraviețuire, animați de motivații de securitate sau economice, îndrumați de călăuze clandestine, nu au pregetat să renunțe la tot ce aveau acasă, călătorind zeci de mii de kilometri, în schimbul ideii de siguranță și prosperitate oferită de țările Uniunii Europene.

Impactul acestui vast proces de migrație a populației arabe și africane, asupra statelor Uniunii Europene este unul masiv, cu efecte puternice ce vor produce consecințe ireversibile pe termen lung și foarte lung, deopotrivă asupra societăților de origine, cât și a celor de destinație a refugiaților.

Deși statele Uniunii Europene au evaluat corect drama populației din zona arabă cuprinsă de criză, în contextul expansiunii constante a Statului Islamic și problemelor economice și de securitate din ce în ce mai profunde din regiune, nu au fost în măsură să estimeze că milioane de persoane își vor părăsi căminele și vor pleca spre Vest, cu iluzia găsirii unei lumi mai bune. Totodată nu au fost în măsură să oprească acest proces de migrație sau măcar să-l descurajeze.

Această reacție socială puternică a produs un impact politic, emoțional, economic, social și chiar de securitate la adresa Uniunii Europene.

Pornind de la perspectiva că refugiații se vor așeza, în cele din urmă pe teritoriile statelor Uniunii Europene, inclusiv pe cel al României, s-a apreciat utilă abordarea, în acest articol, a unor *aspecte de natură psihologică ale multiculturalismului*.

Sunt statele Uniunii Europene pregătite să primească valuri succesive de imigranți?

Actuala criză a imigranților a scos la iveală nenumărate aspecte ale intereselor intrinseci ale statelor ce compun Uniunea Europeană, precum și modul de impunere a deciziei în această organizație, astfel încât unele interese să fie promovate în detrimentul altora.

Dacă în prima fază unele state au salutat, și chiar încurajat, primirea *imigranților*, pe care i-a catalogat, inițial, în integralitatea lor ca fiind *refugiați*, ulterior, atitudinea autorităților din aceste state s-a nuanțat treptat.

Pătrunderea într-o anumită societate a unui anumit număr de persoane, care aparțin cultural, economic, etnic, lingvistic etc. altui spațiu, poate influența, în mare măsură, societatea gazdă. Această influență este determinată de factori, precum: numărul imigranților, obiectivele personale și colective ale acestora, de puterea cutumelor acestora, pe de o parte și de rezistența la schimbare/integrare a altor cutume ale societății gazdă, pe de altă parte, de considerentele politice, economice, educaționale, culturale, juridice, militare, diplomatice ale societăților care interacționează.

Rezistența la schimbare, atât a unei societăți-gazdă cât și a grupului imigranților, este influențată de cele mai multe ori de considerente cultural-religioase, psihologice, politice și economice.

Indiferent de cât de puternică este rezistența la schimbare în societatea gazdă, realitatea a demonstrat că ciocnirea cu o altă civilizație și, implicit, cu elementele sale culturale a produs **efecte, vizibile peste secole**, nu numai în plan conceptual-acțional (filozofie, dogme religioase, credințe, cutume, obiceiuri etc.),

dar și material (creații de artă, transfer de tehnologie, arhitectură, evoluție ori involuție economică etc.) și demografic (unele populații care au imigrat au avut o dinamică demografică mai mare decât a populațiilor băștinașe ori au chemat/adus din țările de origine și alte rude sau apropiați).

Dinamica fenomenelor imigraționiste este influențată de factori multipli, dintre care pot fi amintiți: disparitățile economice ale unor arii geografice, diferențele politice, politicile mai mult sau mai puțin protecționiste ale unor state, mișcările politice extremiste și xenofobe, militare din diferite zone ale Globului, incapacitatea unor comunități de a-și gestiona bunăstarea, competiția marilor puteri pentru împărțirea sferelor de influență și pentru accesul la resurse, mirajul prosperității adus de societățile occidentale, liberalizarea circulației transfrontaliere, raportul natalitate versus mortalitate în anumite societăți și nu numai.

Care sunt efectele componentei psihologice a multiculturalismului asupra actualei crize a imigranților?

Componenta psihologică a multiculturalismului tratează influența întâlnirii, mixării, coabitării: multiculturale, multireligioase, multieducaționale, multiideologice, multicomportamentale, multiatitudinale asupra societăților.

Procesul deplasării unui număr impresionant de persoane spre țările Uniunii Europene este unul

extrem de complex, iar, în cadrul său, **dimensiunea psihologică este una fundamentală**. Aceasta influențează și multiculturalismul – atât din perspectiva imigrantului, cât și a cetățeanului din statul gazdă.

Din perspectiva imigrantului, importanța sa este dată de procesele decizionale majore luate de aceste persoane.

Astfel, am identificat că principalele motive care au inițiat valul imigraționist au fost următoarele: amenințări majore la adresa vieții (în cazul unor conflicte armate cinetice), amenințări majore la adresa statutului social (perspectiva pierderii totale a statutului deținut, înțemnițarea, prizonieratul etc.), îngrădirea totală a unor drepturi și libertăți cetățenești (injustiția socială, pierderea dreptului de a-și alege liber cultul religios, de a se exprima liber, de a fi beneficiar al legilor laice, de a studia, de a beneficia de educație în școală, impunerea unor restricții de tipul legii marțiale etc.), abuzuri ale noilor autorități (dezmoșteniri, desproprietăriri, mobilizarea pentru a lupta în anumite forțe, schimbarea sistemului de școlarizare, impunerea unor reguli vestimentare stricte, violuri, pedepse corporale, excluderea socială a unor categorii etnice, rasiale sau confesionale etc.), colapsul economiei locale (lipsa locurilor de muncă, inexistența unui sistem de protecție socială pentru șomeri, pensionari, copii și chiar salariați, blocarea piețelor, lipsa resurselor naturale necesare existenței de zi cu zi, incapacitatea de relansare a producției de bunuri locale, prăbușirea comerțului etc.), distrugerea locuințelor (întâmplătoare, urmare a conflictului paramilitar sau bine ținută,

urmare a unor demersuri premeditate), apariția unor grupuri criminale/infracționale, pierderea slujbelor sau a surselor de câștigare a existenței (distrugerea afacerilor, concedierea funcționarilor din administrația publică, limitarea ori interzicerea dreptului la muncă pentru femei etc.), colapsul financiar (falimentarea/jefuirea băncilor, blocarea economiilor populației, schimbarea monedei, inflația extremă etc.), ruina generală a societății (suprimarea serviciilor sociale și de asistență medicală, a celor de asigurare zilnică a hranei sau a apei potabile, a celor de furnizare a energiei electrice, căldurii și apei menajere, apariția crizei hidrocarburilor combustibile, blocarea aprovizionării cu bunuri de larg consum etc.), creșterea riscului pentru apariția unor boli (pandemii), cenzurarea mijloacelor mass-media (presă, radio, televiziune, internet), blocarea comunicării cu rudele sau cei dragi stabiliți în alte părți ale lumii, lipsa unei autorități guvernamentale credibile și capabile să garanteze o viață decentă propriilor cetățeni.

În acest context, extrem de restrictiv, **unii cetățeni sunt dispuși să renunțe la tot ce aveau în țara de origine** (bunuri materiale, prieteni, rude, cultură, amintiri etc.), în schimbul speranței că vor găsi o nouă țară în care

să-și continue viața în concordanță cu propriile valori. Această atitudine de a-și părăsi țara este alimentată puternic, pe de o parte, de **speranță**, generată de: imaginea oferită de alți conaționali care au reușit în anumite țări, de imaginea feerică proiectată de respectivul subiect cu privire la destinația călătoriei sale, de spiritul general al comunității cunoscuților care au luat deja decizia de emigrare, de ofertele atractive ale călăuzelor ce le garantează reușita etc. și pe de altă parte de frică, generată de amenințările din ce în ce mai accentuate descrise mai sus.

Cetățeanul care ia decizia de a-și părăsi propria țară, în calitate de emigrant (inclusiv ca și refugiat), ignoră, aproape întotdeauna, următoarele aspecte legate de: riscurile și pericolele asociate călătoriei până la țara de destinație, capacitățile sale psihofizice și ale propriei familii de a face față unei călătorii lungi și istovitoare, reaua credință a unor călăuze, siguranța unor mijloace de transport (în general ilicite), posibilele sacrificii personale ori ale celor dragi, implicațiile internaționale, costurile guvernelor ce urmează să-l gestioneze și chiar integrarea sa în noul mediu de viață, în cazul că ar ajunge la destinația propusă.

Ajuns la destinație sau cât mai aproape de destinație, după ce a trecut prin încercări aproape inumane, de cele mai multe ori epuizat fizic și psihic, măcinat de boli – imigrantul se așteaptă să găsească ceea ce și-a imaginat tot timpul și i-a ținut moralul ridicat, în ciuda tuturor sacrificiilor trăite – o țară primitoare, o integrare facilă, prosperitate imediată pentru el și pentru cei dragi, posibilitatea să-și manifeste liber credințele și cutumele comportamentale, un sistem de asistență socială generos etc.

În cele mai multe cazuri, imigrantul se confruntă cu un **puternic sentiment de dezamăgire**, în ciuda unor atitudini solidare ale unor locuitori dispuși să-l ajute cu bunuri de strictă necesitate, urmare a contactului cu măsurile anti-imigrație ale țării de destinație, cu o populație majoritară care nu este încântată de sosirea sa, cu restricții majore de mișcare dictate de perioada de carantină și cu riscul de a fi trimis înapoi în țara de origine, dacă nu probează că poate dobândi statutul de „refugiat”.

Atitudinile sale se pot schimba dramatic în sens negativ și lăsa loc unor procese psihologice ce-l vulnerabilizează în fața manipulării,

organizării ad-hoc în grupuri revendicative de protest, dobândirii unor opinii negative față de țara gazdă, ce-l fac să-și confirme unele idei „anti” induse, în trecut de extremiști. Se poate produce, astfel, o radicalizare a sa, fie manifestă, fie latentă, ce va putea izbucni relativ ușor, în viitor, când va găsi teren favorabil de acțiune.

Treptat, pe măsură ce autoritățile statului gazdă vor fi în măsură să-l securizeze pe imigrant, acesta își va recăpăta, tot treptat încrederea în viitorul său.

Cele mai multe persoane vor căuta să se adapteze noului mediu de viață, dar acesta va rămâne încă un proces deschis și extrem de complex ce va putea fi studiat, în detaliu de psihologi și sociologi.

Experiența din numeroase țări vest-europene a demonstrat că, și în condițiile trecerii unor perioade foarte lungi de timp, chiar succedării câtorva generații, imigranții găzduiți pe respectivele teritorii au rămas în comunități închise (norme și cutume proprii de conviețuire, căsătorii în cadrul comunității, păstrarea neștirbită a identității culturale și religioase, atitudini de ostilitate față de alte grupuri etnice, păstrarea

propriei limbi de comunicare etc.), chiar bine delimitate fizic (pe cartiere - cu magazine, școli, lăcașe de cult, afaceri proprii) cu un nivel redus de interacțiune cu societatea gazdă.

Multiculturalismul, în acest context a căpătat noi dimensiuni, din păcate nu tocmai pozitive.

Pentru a evita fenomenele sociale nedorite (ex: autoizolarea excesivă a unor grupuri etnice) este de dorit ca, deopotrivă, autoritățile din țara-gazdă, statului, autoritățile locale, comunitățile naționale ale țării gazdă să se implice și să stimuleze: însușirea limbii țării gazdă, a legilor, a cutumelor și obiceiurilor locale, precum și interacțiunea dintre localnici și refugiați, pe toate palierele posibile.

Experiența din unele state a demonstrat că autoritățile au înțeles să condiționeze statutul de imigrant cu acceptarea de către solicitant a unui program organizat de cunoaștere a limbii, concomitent cu programe de pregătire profesională și educație civică, asociate cu obligativitatea ca toți copiii de vârstă școlară să urmeze cursuri organizate. Succesiv finalizării acestor programe imigrantul primește un loc de muncă, potrivit profesiei sale și șansa de a-și perfecționa permanent calificarea profesională.

Soluția formulată mai sus poate fi una ce se poate întinde pe un interval de timp lung, influențat de: numărul imigranților sosiți, de capacitatea de integrare a comunității locale, de sprijinul oferit de autorități, de dispersarea imigranților în mai multe orașe, de nivelul de pregătire, educație al acestora etc.

Se apreciază că prin oferirea unui loc, rol și statut în noua societate, imigrantul va putea evita problemele de natură psihologică, iar integrarea sa va fi una firească.

De ce nu poate multiculturalismul să rezolve toate problemele generate de actuala criză a imigranților?

Concept de dată relativ recentă, descris prin existența armonioasă a mai multor comunități etnice și culturale diferite, sub aceeași jurisdicție, multiculturalismul rezolvă, prin excelență, o mulțime de probleme psihosociale relaționate cu: acceptanța,

toleranța, conviețuirea pașnică, complementaritatea izvorâtă din diversitate etc. și oferă soluții viabile de integrare, conservare a identității culturale, respectare a diversității și nu numai.

Totodată, neînțelegerea unor manifestări culturale ale unor comunități, lezarea unor interese de grup, ciocnirea culturală, ideologică ori dogmatică, tendințele centrifuge ale unor grupuri umane de a nu interfera cu altele, menținerea unor cutume specifice în pofida faptului că îi deranjează pe alții, tendința minorităților de a fi mult mai vizibile și sonore decât majoritățile, fluxurile masive de imigranți, îmbătrânirea populației native, practicarea unor politici discriminative – reprezintă doar câteva dintre cauzele ce amenință siguranța socială a unor comunități și tot atâtea motive de alimentare a criticilor multiculturalismului.

În prezent, cele mai multe dintre opiniile ce resping multiculturalismul, ca și soluție de integrare a imigranților, se referă la următoarele aspecte:

- societățile naționale ar trebui să rămână pure, numai astfel fiind în măsură să-și conserve valorile culturale;
- toleranța culturală exagerată riscă să se finalizeze prin dispariția culturii gazdă;
- uniformizarea culturală este esențială pentru buna funcționare a unei societăți;
- singura instanță ce ar trebui să funcționeze în multiculturalism ar fi competiția culturală, cu eliminarea culturilor mai slab reprezentate;
- numai anumite valori contează pentru o societate, în timp ce altele ar trebui eliminate, indiferent de consecințe;
- atâta timp cât o comunitate locală plătește pentru o comunitate de imigranți, aceasta din urmă ar trebui să se integreze complet, prin asimilare și nicidecum prin conservarea specificului său național;
- nu toți oamenii se pot integra în societățile gazdă, drept urmare aceștia ar trebui expulzați din start;
- societățile multiculturale și-au pierdut identitatea națională;

- multiculturalismul ar produce o separare artificială a culturilor de pe un teritoriu de referință și nu le permite să-și omogenizeze conceptele;
- diferite culturi nu pot trăi în pace pe același teritoriu;
- eșecul integrării unor minorități este dovada falimentului multiculturalismului;
- multiculturalismul va conduce, inevitabil, la ciocnirea civilizațiilor și regândirea ordinii mondiale;
- necesitatea promovării unui *multiculturalism selectiv*, care să permită accesul într-o anumită societate doar a unor reprezentanți „aleși”, concomitent cu extrădarea celor indezirabili (a se vedea expulzarea rromilor din Franța și Germania etc.) și multe alte asemenea idei.

Aceste tipuri critici pot produce dezorientare în cadrul societăților, pot influența deciziile politice, pot schimba valorile umaniste, pot fragiliza unitatea socială, schimba opinii și valori, pot declanșa comportamente manifeste din partea unor comunități și cristaliza „uniculturalismul”, ca singur concept destinat să explice unele manifestări extremiste ale naționalismului.

Totodată, criticile menționate, fie ele teoretice ori practice, generează, în plan social opinii, atitudini și comportamente manifeste, cu caracter revendicativ și chiar extremist. Printre manifestările acționale specifice se pot aminti: marșurile de protest, emiterea unor inițiative politice anti-multiculturalism, exacerbară dogmelor religioase, radicalizarea ideologică, practicarea prozelitismului, instigarea la nesupunere față de autoritățile legitime, promovarea naționalismului extrem, a xenofobiei și șovinismului, emiterea de legi discriminatorii și chiar acte de răzbunare și terorism.

Există soluții pentru rezolvarea actualei crize a imigranților?

Deși a fost mai puțin dezbătută, criza imigranților pare să aibă efecte și la nivelul societăților generatoare de emigranți, urmare a *depopulărilor masive* ale unor vaste teritorii, a instaurării anarhiei ori a unor regimuri absolutiste, a distrugerii vieții economice, sociale și chiar culturale, a ruinării educației și sistemului de asistență socială și nu numai.

Abordarea psihosocială a acestei realități se consideră extrem de importantă, iar ea va trebui să producă consecințe orientate în cel puțin următoarele direcții: stabilizarea situației sociale din teritoriile aflate în criză, eliminarea amenințărilor extremist-teroriste, restabilirea ordinii sociale și guvernamentale de drept, asigurarea revenirii treptate la viața economică, reconstruirea infrastructurii distruse, restabilirea treptată a serviciilor de asistență socială, medicale, polițienești, de justiție, poștale etc., redarea speranței pentru viitor a populației, dezmembrarea rețelelor de traficanți, diminuarea și mai apoi stoparea imigrației ilegale.

Se apreciază că înțelegerea și implementarea multiculturalismului vor permite cunoașterea multidimensională a specificității culturale a diverselor grupuri, implementarea mai facilă a conceptului la nivelul comunităților/societăților, proiectarea și crearea unor instrumente de creștere a toleranței, acceptabilității, cooperării și ajutorului reciproc, de la nivel individual, la nivel comunitar, național și internațional, în scopul eliminării atitudinilor și comportamentelor extremiste și teroriste.

Dintre măsurile practic-aplicative destinate să evite fenomenele anomice asociate crizei imigranților pot fi enumerate următoarele:

- intensificarea cooperării internaționale pentru finalizarea cât mai rapidă a conflictelor deschise ce generează valuri de emigranți;
- implementarea unor programe ferme de deradicalizare a societăților care generează fluxuri masive de emigranți;
- încurajarea revenirii imigranților în teritoriile lor natale;
- dezvoltarea programelor de promovare a valorilor umaniste;
- controlarea cât mai eficientă a fenomenelor emigraționiste, de natură ilegală, începând din statele generatoare;
- păstrarea dreptului suveran al fiecărui stat de a decide cu privire la cotele de refugiați pe care le poate primi și integra social;
- inițierea unor programe de integrare a imigranților în comunități locale, astfel încât aceștia să fie în măsură să se autoîntrețină;

- repatrierea imigranților atunci când situația din țările de origine va permite;
- relaționarea țării cu structurile internaționale și regionale în direcția gestionării valurilor de imigranți;
- evitarea campaniilor politice pe tema imigranților, în schimbul unor abordări pragmatice, în interes național ale acestui fenomen.

Acest articol nu își propune să epuizeze abordarea crizei imigranților prin prisma conceptului de multiculturalism, ci doar să genereze teme de reflecție cu privire la această problematică umană, pe cât de dramatică, pe atât de actuală.

Bibliografie:

1. BARRY Brian, *Culture and equality. An egalitarian critique of multiculturalism*, Harvard University Press, 2002.
2. DOBRE, Cristian, *Psihologie diplomatică*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2013.
3. FERGUSON, Niall, *Empire. The rise and demise of the British world order and the lessons for global power*, 2004.
4. FLERAS, Augie, *The politics of multiculturalism_ multicultural governance in comparative perspective*, Palgrave Macmillan, 2009.
5. HUNTINGTON, Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, 2007.
6. JUPP, James, CLYNE, Michael, *Multiculturalism and Integration. A Harmonious Relationship*, Australian National University, 2011.
7. KASTORYANO, Riva, Susan Emanuel, *An Identity for Europe. The Relevance of Multiculturalism in EU Construction*, Palgrave Macmillan, 2010.
8. LADEN, Anthony Simon, OWEN David, *Multiculturalism and Political Theory*, Cambridge University Press, 2007.
9. MARTINEZ, Veronica Benet, YING-YI Hong, *The Oxford Handbook of Multicultural Identity*, Oxford University Press, 2014.
10. MEER, Nasar, *Citizenship, Identity and the Politics of Multiculturalism. The Rise of Muslim Consciousness*, Palgrave Macmillan, 2010.

POLITICA FEDERAȚIEI RUSE ÎN ORIENTUL MIJLOCIU - ÎNTRE MIT ȘI REALITATE -

*Elena ZĂULEȚ**

Abstract

Russia has deep historical links with Middle East states since Soviet times, and the current policy Moscow promotes in this region is nothing more than a continuation of the policies promoted by the Soviet leaders with the post-colonial Arab regimes, a policy that evolves towards a multidimensional spectrum. With Russian's political, economic and military revitalization following USSR dissolution, the strategy adopted by Russian politicians, but especially Putin's regime, aimed foreign policy objectives, capitalizing the Soviet heritage.

It is obvious Moscow seeks to take advantage of Middle East governments' unhappiness with American and European policy in the region. But the competition with the West is not Moscow's only geopolitical interest in the region. It also wants to prevent the rise of radical Sunni forces which Moscow fears will, if they grow strong enough, not only engulf the region and reduce Russian influence, but also spread into the Muslim regions of Russia. Another Russian geopolitical interest in the Middle East extended region derives from Moscow's strong dependence on oil and gas export revenues – not only to fund the government's budget but also to pay off key interest groups on whom Putin's rule depends and to support the Russian economy more generally.

Keywords: *combat terrorism, violent extremism, conflicting interests, geopolitical interests in Middle East.*

Vedere de ansamblu

Revirimentul Rusiei în Orientul Mijlociu își are originile în legăturile istorice stabilite de URSS în această regiune, reprezentând practic o continuare a politicii promovate de liderii sovietici de implicare de partea regimurilor arabe post-coloniale și care, de-a lungul timpului, a evoluat către o strategie multidimensională. Este evident că Moscova urmărește să profite de nemulțumirea manifestată de guvernele din zona Orientului Mijlociu față de politica promovată de SUA și statele europene în această regiune. Inițial, Rusia a implementat o strategie care era limitată atât de mijloacele avute la dispoziție, cât și de situația geopolitică – SUA reprezentau singurul actor global cu o prezență substanțială

în regiune și aliatul principal al statelor din zona Golfului, al Egiptului și Israelului, bucurându-se de exclusivitate în cadrul acestor alianțe. Strategia avea obiective punctuale, axate pe câștiguri economice și politice, precum și pe dezvoltarea cooperării militare (mai ales cu Siria, unde facilitatea navală de la Tartus rămăsese singura pe care Rusia o mai avea în exteriorul țării, permițându-i „prezența navală” în Marea Mediterană) și creșterea exportului de armament.

Elementul care consolidează însă relațiile pe care Rusia le dezvoltă cu statele din Orientul Mijlociu este dimensiunea antioccidentală/antiamericană vădit manifestată de Iran și Siria, în special după declanșarea Primăverii Arabe.

**Autoarea este analist în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Strategia Rusiei pentru Orientul Mijlociu este în mod vădit parte a strategiei de creare a unei „lumi multipolare”. Cu alte cuvinte, Moscova a transformat o strategie firească de promovare a intereselor sale într-o regiune importantă din punct de vedere strategic, într-una de contracarare a intereselor occidentale/ americane în regiune.

Înainte de a face o trecere în revistă a obiectivelor și intereselor percepute sau constatate ale Rusiei în această regiune, trebuie să plecăm de la înțelegerea faptului că Orientul Mijlociu are dinamica sa proprie, marcată de tensiuni și conflicte cu rădăcini adânci, în care s-au investit resurse semnificative și unde interesele sunt vitale pentru actorii regionali – în multe situații, însăși supraviețuirea puterii politice și a statului – dar și a celor extraregionali ale căror obiective sunt în cel mai fericit caz congruente, dar de cele mai multe ori antagonice. Cu alte cuvinte, zona Orientului Mijlociu constituie regiunea unde Rusia a căutat să stabilească, în primul rând, relații pragmatice cu statele din această zonă pentru a atinge obiective politice, economice și/ sau militar-strategice.

Paradigma relațiilor cu statele din Orientul Mijlociu și Nordul Africii (MENA)

Anul 2011, când „Primăvara Arabă” a zdruncinat regimurile autoritare din Orientul Mijlociu, a deschis o altă etapă a dezvoltării strategiei de revenire a Rusiei în această zonă.

Din perspectiva Moscovei, evenimentele „seismice” care au loc în zona Orientului Mijlociu pornesc de la politica externă eronată a SUA, începând cu Războiul din Irak, continuând cu Primăvara Arabă și terminând cu intervenția NATO în Libia. Rusia a fost de partea regimurilor autoritare, adaptându-se pe măsură ce situația evolua, în timp ce statele occidentale au ezitat între „Realpolitik” și obiectivele dictate de principiile care le ghidau politica externă. Dovedind o extraordinară capacitate, Rusia s-a adaptat de fiecare dată, profitând de orice ocazie pentru a câștiga poziții în regiune.

În demersurile eșuate ale SUA, F. Rusă a sesizat nu doar riscul, dar și oportunitatea: timp de mai mulți ani, relațiile Moscovei în regiune au fost neschimbate, dar după anul 2010 au apărut

breșe între SUA și aliații lor arabi, ceea ce a fost în avantajul său.

Cazul **Libiei** a fost unul transformațional pentru Moscova. Faptul că Rusia nu a recurs la dreptul său de veto în cadrul CS al ONU a permis aprobarea rezoluției care a autorizat operația care a condus, în final, la schimbarea regimului, urmată de „implozia” totală a statului. Moscova s-a dezangajat fiind convinsă nu numai că SUA nu erau un actor rațional, ci și că acționau ca un agent imprudent al instabilității într-o regiune complexă și periculoasă.

În privința relațiilor cu **Israelul/ANP**, Rusia a încercat să păstreze rolul de mediator în implementarea acordurilor de pace de la Oslo (este parte a Cvartetului pentru Orientul Mijlociu) care promiteau să deschidă o cale spre soluționarea conflictului palestinian-israelian. Deși a fost marginalizată de SUA în acest demers, Moscova a continuat să cultive o relație strânsă cu Autoritatea Palestiniană (ANP) și să o sprijine politic¹. Rusia a urmărit să nuanțeze relațiile sale în Orientul Mijlociu căutând, spre exemplu, să nu adere la caracterul profund anti-israelian al politicii externe a Iranului² și a Siriei. Astfel, Moscova a restabilit relații pragmatice cu Israelul, demersuri facilitate atât de considerente de securitate³, cât și de alte aspecte economice, militare și culturale.

O altă direcție a strategiei Rusiei în Orientul Mijlociu a reprezentat-o dezvoltarea relațiilor cu **Iranul**, acest stat fiind puterea regională distinctă etnic și confesional (persano-șiiță), care, după Revoluția Islamică din 1979, a avut o politică pronunțat anti-americană⁴. Relația a căpătat dimensiuni multiple și profunde, de la cooperarea în domeniul nuclear⁵ la cea de vânzare de armament și proiecte energetice comune. Deși afectat de embargoul ONU, Iranul a fost unul dintre principalii cumpărători de armament ai Rusiei, fiind totodată sprijinit politic și diplomatic în procesul de negociere a unui acord privind programul nuclear al acestuia.

Poziția Rusiei față de Iran i-a surprins până și pe negociatorii americani în cadrul convorbirilor privind programul nuclear iranian prin asumarea unui rol destul de constructiv, care nu a permis

intransigența iraniană. Acționând într-o manieră fermă, chiar și cu riscul de a pierde ca urmare a reluării relațiilor dintre Iran și SUA, Rusia a urmărit să demonstreze că nu este în interesul nimănui, și implicit nici al său, o proliferare nucleară în Orientul Mijlociu sau un stat iranian dotat cu arme nucleare. Iar odată cu ridicarea sancțiunilor, hidrocarburile provenite din Iran aveau să intre pe piața globală, situație care are implicații pentru economia rusă, bazată pe exporturi energetice.

În relația cu **Egiptul**, unde încercarea „Fraților Musulmani” de a stabili un regim politic religios a fost curmată de către militari, Rusia a recâștigat poziția pierdută de fosta URSS. Și în acest caz, Rusia a profitat de ezitățile SUA de a gira un sistem venit la putere în urma unei lovituri de stat cu tendințe autocratice pentru a-și restabili relațiile politice, economice și militare cu regimul președintelui Sissi. Deși, treptat, SUA și-au reevaluat poziția, regimul condus de generalul Sissi promovează relația cu Rusia pentru a-și atinge propriile scopuri - de putere regională care dezvoltă relații cu toate marile puteri, de la SUA și Rusia până la China. Din punctul de vedere al Moscovei, Egiptul este puterea regională care nu trebuie exclusă de la niciun fel de negocieri de pace în zona Orientului Mijlociu.

Cu statele de confesiune sunnită din **zona Golfului**, Rusia a avut, inițial, relații reci, mai ales cu Arabia Saudită și Qatar, atât din cauza faptului că acestea au fost aliate ale SUA în timpul Războiului Rece, cât mai ales pentru că au sprijinit Cecenia în timpul celor două războaie ruso-cecene. Moscova a îmbunătățit treptat colaborarea cu aceste state, folosind în mod pragmatic relațiile economice și militare cu acestea, motivate în principal de nevoia de a-și stabili aliați și nu dușmani. Relații similare a stabilit și cu Emiratele Arabe Unite și Kuwait.

Rusia și **Arabia Saudită** au avut divergențe încă din timpul războiului sovietic din Afganistan; de la acel moment, cele două state au susținut tabere adverse în diferite conflicte, de la Bosnia până în Caucazul de Nord. Chiar și în prezent, Arabia Saudită continuă să exporte petrol la un preț mic pentru a reduce prețurile la nivel global,

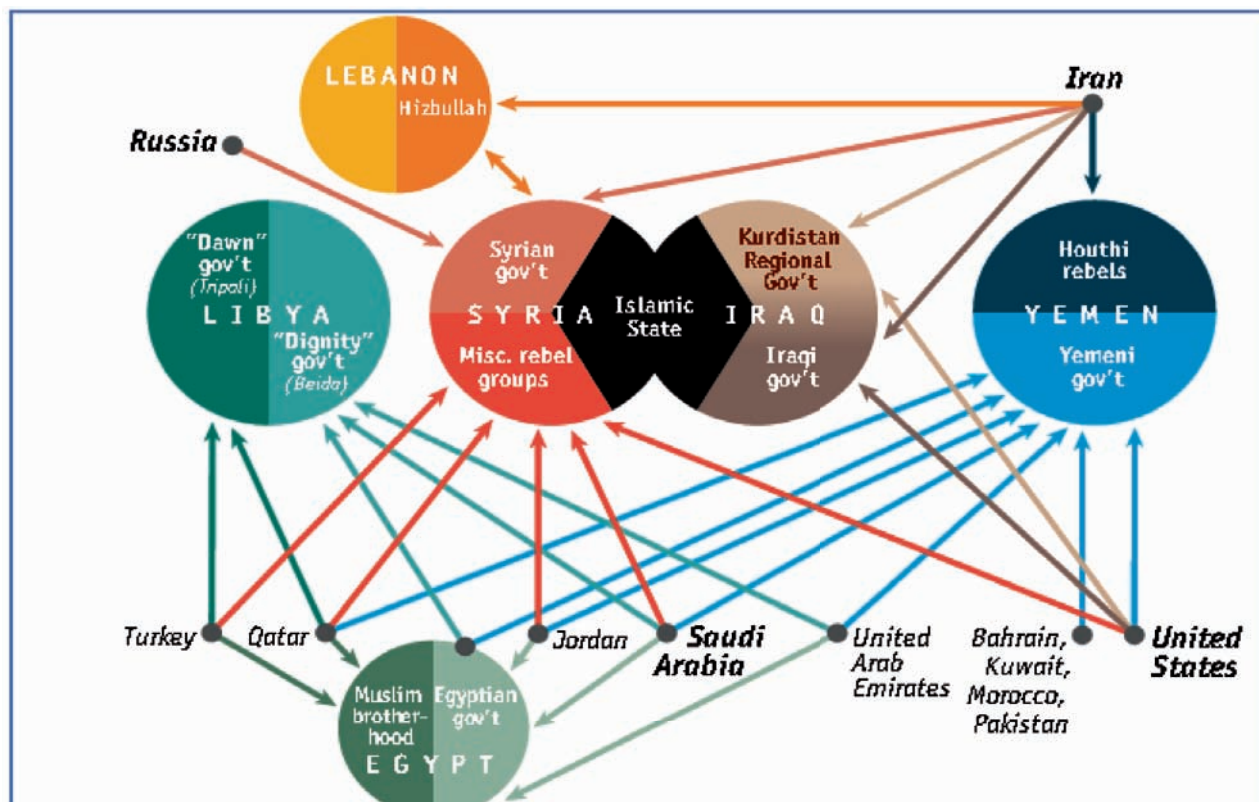
în încercarea de a submina producția americană de țiței de șist și de a limita puterea Iranului. Economia rusă înregistrează pagube colaterale ca urmare a planurilor Riyadhului. Cu toate acestea, există indicii ale unei schimbări în cadrul relațiilor dintre Rusia și Arabia Saudită și chiar o posibilă reapropiere a acestora.

Dincolo de speculații și interpretări, Moscova este pe deplin conștientă de faptul că nici Egiptul, nici Iordania și nici Emiratele Arabe Unite nu sunt deținătoare ale pârghiilor care să decidă în problemele conflictuale regionale sau să influențeze evoluțiile acestora fără a se ține seama de ponderea pe care o au ceilalți actori regionali dinamici precum Iranul, Turcia sau Israelul, fără a mai menționa actorii extraregionali, SUA, Marea Britanie, Franța sau Germania.

În **Yemen**, unde Rusia pierduse poziția avută de URSS încă din anii '90⁶, Moscova nu a mai putut reveni, încercările făcute fiind fără succes⁷. Ultima intervenție a Rusiei a fost în favoarea aliaților Iranului, rebelii Huthi⁸, și nu a avut niciun efect asupra situației din teren. De asemenea, în Liban, Rusia a avut un rol limitat.

Moscova a păstrat relațiile tradiționale foarte bune cu unul dintre regimurile în care URSS a investit politic și militar, și care, în prezent, este scena unor violențe care au generat o criză umanitară fără precedent, în speță **Siria**. Relațiile cu acest stat au cunoscut o aprofundare pe întreg palierul politico-economic și militar, fără egal în zona Orientului Mijlociu. Spre deosebire de SUA, Rusia a fost avantajată de faptul că, nefiind un actor global important în Orientul Mijlociu (SUA, Marea Britanie și chiar Franța aveau un rol mai pronunțat), s-a putut adapta la dinamica evenimentelor, nemaifiind obligată să ia decizii decisive, cu o singură excepție: Siria. Rușii nu au niciun interes ca Iranul sau Arabia Saudită să câștige un război regional cu prețul imploziei unui alt stat. Moscova se teme de un Orient Mijlociu distrus de luptătorii pentru Jihad și refugiați ca urmare a rivalității saudito-iraniene.

Ca strategie politico-militară în regiune, Rusia și-a prezentat intervenția în acest stat ca fiind un prim-pas în direcția unei coaliții împotriva Statului Islamic, „de luptă împotriva terorismului”, care să excludă SUA sau la care

Politica puterilor regionale și globale în Siria reflectă complexitatea relațiilor regionale: cine pe cine sprijină în conflictele/statele din Orientul Mijlociu

SUA și aliații săi din regiune (Turcia, Arabia Saudită, Qatarul, Iordania) să adere în termenii fixați de Rusia. Perspectivile sugerate de Moscova, de extindere a atacurilor sale și în Irak, fac parte din această proiecție a coaliției regionale anti-SIIL din Siria spre Irak.

Situația este însă complicată nu doar de părțile aflate în conflict, dar și de aliații fiecăreia și interesele care îi motivează.

După cum era de așteptat, Rusia s-a văzut obligată să acționeze rapid și decisiv pentru a-și atinge obiectivele înainte ca intervenția sa să se transforme într-un conflict de durată. Un asemenea demers necesită o susținere pe măsură⁹ (muniție, personal, armament și echipament). Chiar și în aceste condiții, este foarte dificil de lovit un adversar de genul rebelilor anti-Bashar - insurgenți dispersați pe câmpul de luptă.

Probabil, Rusia va căuta să deschidă rapid negocierile, pe măsură ce trupele regimului Assad acumulează succese pe teren. Dar va fi greu să găsească parteneri de dialog externi („sponsorii” sunt reticenți, la fel și SUA) și politici interni (rebelii sunt legați într-o măsură mică de forțele politice din exterior – Consiliul Național Sirian) în condițiile fixate de ea. Chiar dacă se vor deschide negocieri, Moscova nu va decide singură, trebuind să țină seama de poziția aliaților săi (Bashar Al-Assad, Iran).

Kremlinul este concentrat pe necesitatea de a diviza opoziția anti-Assad și de a coopta acele elemente care ar consimți să participe la convorbiri privind tranziția politică din Siria cu președintele sirian, Bashar Al-Assad, și ar înceta luptele împotriva regimului, simultan cu inițierea de acțiuni de luptă împotriva SIIL. Din perspectiva Rusiei, grupările de opoziție care nu s-ar alătura „coaliției de contracarare a terorismului” ar fi catalogate ca fiind de fapt parte a SIIL și, în consecință, ar fi atacate și distruse.

Pentru ca operațiile de contracarare a terorismului să aibă succes, Moscova are nevoie de sprijin din partea SUA, Arabiei Saudite și Turciei – care sprijină unele grupări moderate de opoziție – pentru a le aduce la masa negocierilor

cu Bashar Al-Assad și, respectiv, pentru ca acestea să înceteze să mai ofere asistență militară către acele grupări care refuză să se alătore „coaliției antiteroriste”. Misiunea în sine este cu atât mai dificilă cu cât Rusia bombardează acum toate aceste grupări.

Implicarea din ce în ce mai pronunțată în sprijinul regimului sirian, alături de Iran, a adus Rusia în postura de actor principal în Orientul Mijlociu, cel puțin în Siria, unde spectrul de mijloace folosite a fost complet: sprijin politico-diplomatic (dreptul de veto în CS al ONU s-a constituit într-un scut de apărare a regimului sirian, chiar și atunci când acesta a trecut „linia roșie” fixată de SUA: utilizarea armamentului chimic), economic și, mai ales, militar: livrarea de armament și muniție, implicare militară directă.

Trebuie, însă recunoscut faptul că demersurile ruse, dincolo de atitudinea inflamată a „marilor” actori globali, au potențialul de a debloca impasul în care se află dosarele conflictuale din această parte a lumii, cu condiția ca actorii regionali să manifeste disponibilitate spre dialog.

În loc de concluzii...

Rusia a intervenit într-un conflict și într-o regiune cu o dinamică proprie, având în vedere forțele implicate, resursele umane și economice din regiune, obiectivele politice ale acestora (legate direct de tensiuni etnico-confesionale adânci: sunniți – șiiți, problema kurdă, problema palestiniană, stabilitatea fragilă a Irakului și a Libanului). Ea nu a devenit puterea globală care decide în regiune, ci încă un actor cu mijloace limitate. Acest lucru va avea consecințe asupra întregii sale strategii în regiune, atrăgând adversitatea sunniților, în principal a monarhiilor sunnite din Golf. Chiar și statele sunnite care îi sunt mai apropiate (Egipt și, într-o măsură mult mai mică, Emiratele Arabe Unite și Iordania) se vor distanța în timp de Rusia.

Peisajul Orientului Mijlociu este în mod evident zugrăvit de taberele aflate în conflict, fiecare decisă să încline în favoarea sa balanța de

putere și să obțină influență la nivel decizional în regiune. În cele din urmă, toți actorii regionali sau extraregionali vor trebui să înțeleagă că impunerea forțată a democrației și civilizației este un pariu pierdut, de pe urma căruia nu pot exista învingători, ci numai o comunitate umană perdantă, în ansamblul speranțelor sale de stabilitate și pace.

Rusia nu poate reuși ca putere globală în Orientul Mijlociu și, probabil, nici nu își propune un asemenea rol, ci vrea doar să atingă obiective specifice pe care să le prezinte ca realizări într-o regiune unde a limitat capacitatea SUA de a acționa.

Prin revirimentul diplomatic orientat spre încurajarea și diversificarea dialogului cu actorii din Orientul Mijlociu și zona Golfului, Rusia caută să demonstreze că nu este izolată pe plan internațional la nivel politic și că dispune de capacitatea de a stabili sau restabili alianțe regionale.

Liderii și instituțiile occidentale sunt încă în proces de înțelegere a societăților, culturilor și sistemelor politice care guvernează Orientul Mijlociu. O consecință care decurge din acest lucru este suplimentarea de către diferiți actori a vânzărilor de armament și oferirea de instrucție actorilor regionali, în special în momente de insurgență, în loc să ofere asistență umanitară, pentru dezvoltare și educațională.

O greșeală a democrațiilor occidentale este preconcepția că societățile din Orientul Mijlociu sunt împotriva multiculturalismului, a democrației sau a statului de drept. În consecință, acestea ar trebui să rămână blocate într-un veșnic conflict în care soluția cea mai bună o reprezintă alimentarea constantă cu armament. Abordarea este greșită atâta timp cât sunt gestionate efectele și nu este îndepărtată cauza, iar consecințele sunt evidente, menținându-se acest ciclu permanent de violențe.

Bibliografie:

1. PISM - The Islamic State: A Threat to Russia
Anna Maria Dyner, Kacper Rekawek

2. *World Politics Review* „Russia capitalizes on u.s. missteps to put Middle East back in play“/
Michael Kofman
3. *The Moscow Times*. „Putin is angling for a quick exit from Syria“
4. IFRI – The Kurds, a channel of Russian influence into the Middle East? / Igor Delanoe
5. http://www.fairobserver.com/region/middle_east_north_africa/the-roots-of-conflict-in-the-middle-east-92015/#sthash.fLz8GIhj.dpuf
6. <http://news.sky.com/story/1579077/us-russia-and-iran-call-for-truce-in-syria>
7. <http://news.yahoo.com/al-qaeda-chief-urges-militant-unity-against-russia-213724892.html>
8. http://www.humanrightsfirst.org/topics/syria?gclid=CMK_vcqm8cgCFdXNGwod2mYLCQ
9. <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-34685183>
10. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/russia-in-syria-cia-backed-moderate-rebels-struck-by-fresh-air-strikes-as-iranian-troops-pour-into-a6676051.html>
11. <http://www.cruxnow.com/church/2015/11/01/the-risks-of-letting-putin-posture-as-charlemagne-in-syria/>
12. https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_military_intervention_in_the_Syrian_Civil_War
13. <http://tass.ru/en/conflict-in-syria>
14. [http://understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Deployment%20to%20Syria%2017%20September%202015%20\(1\).pdf](http://understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Deployment%20to%20Syria%2017%20September%202015%20(1).pdf)
15. http://carnegieendowment.org/files/mythical_alliance.pdf
16. <http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/ponars/pepm198.pdf>
17. <https://www.chathamhouse.org/publication/twt/expert-view-russia-steps-syria>
18. http://www.globalr2p.org/media/files/syriapaper_final.pdf
19. http://www.cicerofoundation.org/lectures/Talal_Nizameddin_RUSSIA_SYRIA.pdf
20. http://www.dayan.org/sites/default/files/TA_Notes_KHLEBNIKOV_Russia-Syria_260911.pdf
21. http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2012/3/15-syria-saban/0315_syria_saban.pdf

22. <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2015/06/23-syria-strategy-ohanlon/23syriastrategyohanlon.pdf>.
23. <http://www.ingepo.ro/materiale/774/punct-de-vedere-la-pulsul-geostrategic-182-puternica-componenta-militara-a-relatiilor-rusia-siria>
24. <http://www.ingepo.ro/materiale/840/punct-de-vedere-la-pulsul-geostrategic-198-cine-va-profit-a-de-siria-sfasiata-si-distrusa>
25. <http://www.ingepo.ro/materiale/817/editorial-la-pulsul-geostrategic-192-rusia-occidentul-si-necesitatea-echilibrului-de-forțe>.

¹ În 2011, președintele Rusiei la acea dată, Dmitri Medvedev, a trimis Autorității Palestiniene o scrisoare oficială în care și-a afirmat sprijinul pentru stabilirea statului palestinian.

² Pentru regimul teocratic iranian, care își legitimează existența printr-o ideologie islamică radicală și se dorește nu numai lider al lumii šiite, dar și lider regional în zona Golfului Persic, „eliberarea Ierusalimului”, respectiv distrugerea statului Israel, reprezintă un element fundamental politico-religios.

³ Israelul, nefiind recunoscut în regiune decât de către Egipt și Iordania, duce o politică pragmatică de stabilire de relații externe multivectoriale, pentru a face față unei situații de securitate excepționale: nerecunoașterea dreptului său la existență de către majoritatea statelor arabe/musulmane.

⁴ SUA au sprijinit regimul șahului Reza Pahlavi, unul dintre principalii săi aliați în fața URSS. Regimul ayatolahilor a identificat SUA ca fiind principalul adversar - „Marele Satana”. SUA au sprijinit atât puterile sunnite din Golf (conduse de Arabia Saudită), cât și regimul lui Saddam Hussein în sângerosul războiul dintre Irak și Iran (1980 - 1988).

⁵ Rusia a fost cea care a permis începerea de către Iran a controversatului său program nuclear, prin construirea reactorului de la Busher.

⁶ Yemenul de Nord a câștigat războiul împotriva Yemenului de Sud în 1990. Yemenul de Sud fusese anterior sprijinit de URSS, atât din motive ideologice - orientare socialistă, cât și strategice: accesul URSS la baza navală din insula Socotra.

⁷ Rusia a încercat să obțină revenirea la baza navală din insula Socotra, fără succes.

⁸ Rusia s-a pronunțat împotriva atacului statelor Consiliului Golfului, conduse de Arabia Saudită, și a aliaților acestora (Egiptul), fiind astfel de partea Iranului, care îi sprijină pe rebelii šiiti HUTTI care preluaseră puterea în acest stat). În prezent, rebelii Huti pierd din ce în ce mai mult teren. Soluția politică care va fi impusă de Arabia Saudită va readuce majoritatea sunnită la putere, Iranul urmând a fi eliminat din poziția de actor principal în Yemen.

⁹ Rusia alocă 2,5 milioane USD pe zi.

DEMERSURI CHINEZE PENTRU PROMOVAREA INTERESELOR STRATEGICE ÎN MAREA DE SUD A CHINEI

*Dipl. ing. dr. Isabela ANCUT**

Abstract

The rising importance of Asia-Pacific region and its major positive impact over the global economy and also the political, economical and military developments of the region's states had as effect the disputes debacle generated by the territorial strifes from region. It is well-known the fact that the main tensions in the region are generated by the different interpretation of these actors, base don their own strategic interests, its evolutions being very difficult to manage due to the fact that any decision to support one of the parts is based on pure political consideration and less by the historical and, sometimes, geographic truth. Furthermore, taking into consideration the throwing back of the differences regarding the demarcation of the boundaries (terrestrial and maritime), the claims over the unilateral exploitations of some energy resources (oil, natural gas), mineral (gold, platinum) and detention of the maritime transport routes, it could be stated that the potential to burst an open conflict is proning to rise. In this context of regional and international security, China's incisive behaviour toward the South China Sea was increasing simultaneously with the state's economic development and with the tightening of competition with USA in Asia-Pacific region.

In Chinese foreign strategy, South China Sea is the "boundary line" between China and USA, and the Beijing's force demonstrations in area are destined to Washington and not to region's states (including those with territorial claims in SCS) to which keeps up availability to dialog and cooperation. The perseverance to which China is holding on its ambiguity regarding the decision to use the "9-Dashes-lines-map" in order to claim total sovereignty over the entire maritime area included within the "9-Dashes-lines" could be viewed also as a possible preservation of flexibility in pursuing its maritime claims in SCS while making it more difficult for the other regional actors to define specific objectivs or pursue legal challenges to those claims. It does appear clear that, next to Chinese Law on Territorial Sea and Contiguos Zone, enacted in 1992, the implementation, beginning with January 1st 2014, of some fishing regulations in area represent more than evidences of the Chinese administrative control wielded by facto in almost entire SCS.

The incisivness rising of the fleet commanders existent in region toward the freedom of navigation in South China Sea, sometimes in disagreement with those of Presidential Administration, generated the tension's emphasis in area, with a strong echo on international level due to the fact that in not oppugning anymore the freedom of navigation in region (FON), but the peculiarly right to transit an exclusive economic zone (territorial sea) of a coastal country or/and to conduct "military surveys" in these zones without giving prior notification to this state. Unfortunately, the future actions of the American side in the area could led to the acceleration of the build/upgrading activities of the Chinese authorities in disputed islands and making the regional states to feel more threatened, cancelling the main purpose of FON activities, relatively the exclusive economic zones regime (stipulated in United Nations Convention on the law of Sea - UNCLOS), and setting China and USA in a dangerous spire of proving their supremacy in this area.

Keywords: conflict, instability, crisis, tension, transition, legislation, defence strategy, Asia-Pacific, South-East Asia, China, Japan, Korea, Dprk, Taiwan, Philipine, Vietnam, Malaesya, Brunei, Sua, Spratly Islands, Paracel Islands, China South Sea.

* Autoarea este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Situația de securitate din Marea de Sud a Chinei

Marea de Sud a Chinei reprezintă un spațiu de importanță strategică pentru China datorită potențialului piscicol și rezervelor de hidrocarburi identificate în acest areal¹ și, nu în ultimul rând amplasării sale strategice și, implicit, a implicațiilor generate la nivel economic și militar². Autoritățile de la Beijing apreciază că securitatea energetică³ a Chinei poate fi amenințată dacă nu este asigurată siguranța navigației prin Strâmtoarea Malacca și prin Marea de Sud. Totodată, se pune în discuție regimul zonelor economice exclusive (respectiv al apelor teritoriale), experții chinezi apreciind că asigurarea monitorizării navigației maritime și spațiului aerian din arealul Mării de Sud a Chinei oferă forțelor sale armate (Armata Populară de Eliberare - APE) posibilitatea asigurării unei adâncimi strategice în protejarea teritoriului național⁴.

Disputele teritoriale din zonă au fost generate, cu precădere, de interpretarea diferită a prevederilor cuprinse în diferite tratate și acorduri care definesc granițele⁵ (la care se adaugă pretențiile asupra exploatarea unilaterală a unor rezerve de resurse energetice și minerale, controlul rutelor de transport maritim și tendința de creștere a cheltuielilor în domeniul militar ale statelor implicate⁶) de către actorii implicați⁷.

Statele aflate în dispută, inclusiv China, consideră că deciziile adoptate de SUA după cel de-al Doilea Război Mondial au dus la ratificarea unor documente politico-diplomatice și militare⁸ care nu stabilesc fără echivoc termenii legali de transmisie a posesiei asupra unor teritorii de la un stat la altul, de retrocedare sau concesiune, ignorându-se situațiile existente (altele decât cele de natură geografică și istorică).

În cazul *statu-quo*-ului existent înainte de anii '90, cele mai evidente manifestări ale tensiunilor maritime din Marea de Sud a Chinei au fost cele privind creșterea capabilităților navale ale statelor aflate în disputa asupra Insulelor Spratly⁹, creșterea puterii navale chineze neavând, la acel moment, semnificația concurării cu prezența navală americană din regiune, ci

doar materializarea aspirației către supremația economică mondială¹⁰, menținând totuși la un nivel controlabil ambițiile naționaliste. Abia după ocuparea Recifului Mischief (1995) de către forțele chineze (în detrimentul Filipinelor) s-a putut afirma, în mod deschis, faptul că Beijingul intenționează să-și extindă sfera de influență¹¹, cristalizându-se germenii așa-numitei „doctrină Monroe în versiune chineză” sau a „tezei lui Haushoffer/MacKinder în versiune chineză”¹². Indiferent că se discută despre tacticile de politică externă ale Chinei de tip „*felierea salamului*” sau a „*verzei*”¹³, strategiile acestea nu au putut fi catalogate fără echivoc *casus belli*, dar au fost și continuă să fie ferm direcționate spre schimbarea *statu-quo*-ului în favoarea sa¹⁴. Declararea ulterioară a așa-numitului „nucleu de interese”¹⁵ pentru care Beijing-ul este gata „să meargă la război pentru a apăra auto-proclamata suveranitate” nu a surprins pe nimeni, cu toate că *există experți care afirmă că politica Chinei în Marea de Sud urmează un tipar distinct*: respectiv Beijingul autorizează utilizarea forței pentru ocuparea teritoriului disputat, în timp ce la nivel diplomatic semnalizează dorința de a negocia; simultan, nu va abandona pretențiile de suveranitate și va moderniza aspectele militare, chiar dacă va evita abordarea agresivă-directă¹⁶. În opinia noastră, strategiile Chinei au fost și sunt aceleași: aceasta va utiliza navele sale pentru a-și extinde prezența fizică în zonă, scopul constituindu-l întărirea pretențiilor sale teritoriale.

Adepții *teoriei proximității* consideră că *dacă două state sunt vecine un timp suficient de îndelungat, acestea vor ajunge să se confrunte*¹⁷ dintr-un motiv oarecare, una dintre explicații fiind existența unui număr mare de interacțiuni între acestea care pot genera un motiv de dezacord. Cu toate acestea, s-a putut demonstra că, deși valoarea strategică a unui teritoriu poate fi considerată un indicator al intenției unui stat de a-și manifesta supremația, numai 20% din dispute implică pretenții asupra unui astfel de teritoriu. Practic, o mare parte a teritoriilor reclamate nu au valoare strategică intrinsecă, acestea căpătând acest atribut ulterior, datorită deciziilor liderilor

unui stat care apreciază că statutul lor, respectiv al statului lor, nu este cel corect, nefiind respectat „nucleul intereselor sale naționale”¹⁸.

Aplicând teoriile apariției și instaurării unui *hegemon* în zonă – China¹⁹ – balanța de putere ar fi trebuit să se autoechilibreze, restul statelor din regiune urmând a realiza alianțe pentru a contracara evoluția hegemonului. Însă, tradiționala perspectivă a balanței de putere nu este viabilă în această parte a lumii, nici din perspectivă chineză, dar nici din perspectiva statelor din zonă²⁰. „Oponentul” Chinei sunt state din regiune și nu o putere comparabilă precum SUA; statele apropiate geografic – Cambogia, Laos, Myanmar – sunt aliatele Chinei, în timp ce statele sud-est maritime sunt oponente, crescând ponderea derulării de scenarii negative în ceea ce privește diferendele din zonă. Pentru a se complica și mai mult situația, statele din zonă²¹ au adoptat, de-a lungul timpului, o serie de documente de reglementare a drepturilor și obligațiilor care pot deriva din atributul de „stat maritim”, scopul principal constituindu-l „moderarea poziției Chinei”, dar fără a putea „atinge performanțele” documentelor (strategiilor și doctrinelor) adoptate de Beijing²² în această privință. Astfel, doctrina „Linia 9 Puncte”²³ a Chinei este considerată a fi incompatibilă cu UNCLOS²⁴, care respinge pretențiile bazate pe documentele istorice. În Marea de Sud a Chinei fiecare stat are pretenții teritoriale în apropierea coastelor sale, zone contigui cu mările teritoriale, Beijingul reclamând întreaga zonă, fără a dori să facă compromisuri.

Chiar de la negocierea UNCLOS, problema activităților militare în zona economică exclusivă (ZEE) a constituit un punct de controversă, unele state de coastă (Bangladesh, Brazilia, Malaezia, Pakistan, Uruguay, Capul Verde) contestând dreptul altor state de a derula exerciții/manevre militare în sau la limita ZEE fără consimțământul statului limitrof. China a adoptat (iunie 1998) „Actul privind Zona Economică Exclusivă și Platforma Continentală” prin care reclama dreptul, inter alia, de a lărgi nedefinit puterile pentru a instaura legile în ZEE, inclusiv „legile de securitate și regulamentele”. În baza acestui

document, Beijingul nu recunoștea spațiul aerian deasupra ZEE drept spațiu internațional, protestând vehement împotriva zborurilor de recunoaștere ale SUA deasupra ZEE chineze. China consideră că toate activitățile de colectare de date maritime, inclusiv activitățile militare de intelligence și activitățile hidrografice, intră sub prevederile UNCLOS referitoare la cercetările științifice maritime, motiv pentru care trebuie solicitat²⁵ consimțământul statului de coastă înainte de a iniția aceste activități în cele 200 mile marine aferente ZEE. Pretenția chineză este contestată de SUA care consideră că este o violare a dreptului internațional, motiv pentru a care inițiat un program de activități de exercitare a dreptului la libertate de navigație prin care susținea drepturile de navigație în fața a ceea ce au fost privite drept pretenții excesive²⁶ ale statelor de coastă privind jurisdicția asupra spațiului oceanic sau a pasajelor maritime internaționale. Atunci când activitățile menționate sunt inutile, elemente ale forțelor militare ale SUA navighează sau zboară deasupra regiunilor disputate cu scopul demonstrării drepturilor și determinării lor de a-și continua activitățile²⁷.

Pretențiile chineze înscrise în doctrina „Linia 9 Puncte” sunt ambigui, neputându-se face o diferență clară între așa-numitele „pretenții teritoriale” (linia de delimitare a pretențiilor de suveranitate asupra unor formațiuni terestre existente în interiorul creat de această linie) și așa-numitele „pretenții maritime” (pretenții privind impunerea suveranității, a drepturilor de stăpânire absolută și a jurisdicției asupra tuturor apelor incluse în interiorul creat de această linie), situație menținută de Beijing în pofida solicitărilor de la nivel internațional, nu numai ale actorilor regionali.

Pentru a „solidifica” baza pretențiilor sale teritoriale și, posibil, conștientizând faptul că ambiguitatea doctrinei „Liniei 9 Puncte” a devenit limitată de timp, China a inițiat o serie de activități de construcție în și pe lângă formele de relief deținute, dar și reclamate (aflate în dispută). Dreptul internațional, chiar și UNCLOS, nu iau în considerare statutul unui reclamant, ci doar aspectele strict tehnice care

fac dovada practică a exercitării puterii/autorității acestuia pe un teritoriu (jurisdicție, administrare, control suveran). Din fericire acest lucru pare a fi reconsiderat, mai ales din perspectiva recentelor acțiuni ale statelor reclamante, cu precădere China, în Marea Chinei de Sud.

Conform normelor internaționale, „însușirea” unui teritoriu se poate face prin ocupare sau prin prescripție²⁸, făcând dovada exercitării unui control efectiv al acelui teritoriu pe o perioadă foarte lungă de timp, respectiv implementând acte de suveranitate asupra teritoriului menționat. Niciun teritoriu însușit prin utilizarea forței sau amenințarea cu utilizarea forței nu este recunoscut legal, menținându-și astfel statutul legal deținut anterior acestui moment.

Din punct de vedere **teritorial**, disputele CHINEI cu state contestatate din Marea de Sud a Chinei se concentrează pe **trei areale: Insulele Spratly, Insulele Paracel și Atolul Macclesfield**.

Insulele Spratly reprezintă un grup de 750 de recifuri coraliere, atoli și insulițe situate în largul coastelor Filipinelor și Malaeziei, care însumează o suprafață terestră de mai puțin de 4 km² răspândite pe mai mult de 425.000 km² de suprafață maritimă.

Insulele Paracel reprezintă un număr de 30 de insulițe, recifuri și banchize de nisip cărora le corespund aproximativ 15.000 km² de suprafață oceanică. Insulele sunt divizate în două grupuri principale: Grupul Amphitrite²⁹, situat la nord-est, și Grupul Crescent³⁰, situat la sud-vest, la aproximativ 70 km unul de celălalt. Arhipelagul³¹ se află la distanțe aproximativ egale de liniile de coastă ale Vietnamului și Chinei (180 mile marine sud-est de Insula Hainan și Vietnam). Nu există rezidenți civili permanenți pe aceste insule, ci doar personal militar și pescari aflați în transit, acestea aflându-se în prezent în administrarea Provinciei Hainan.

Atolul Macclesfield este o prelungire de recifuri submarine și bancuri de nisip din Marea de Sud a Chinei, fiind situat la est de Insulele Paracel, sud-vest de Ins. Pratas și nord de Insulele Spratly. Acesta are o lungime de peste 130 km (orientare SV-NE) și o adâncime maximă de peste 70 km, fiind considerat cel mai mare atol din

lume³². Cu toate că este discutabilă catalogarea acestor formațiuni terestre conform UNCLOS III, părți din atol sunt revendicate de China, Taiwan și Filipine, suveranitatea asupra acestora putând extinde ZEE a statului care le deține. China consideră că acest atol mai cuprinde și alte părți, precum: Atolul Scarborough și Atolul Truro (situate lângă Filipine), atolurile Helen și Stewart și vârfurile muntoase Huangyan, Shixing, Xianbei, Xiannan, Zhangzhong și Zhenbei (situate mai la nord), iar lângă Ins. Spratly se află Atolul Dreyer și vârfurile muntoase Zhongnan, Longnan și Changlong, conectarea ZEE aferente acestor formațiuni putând permite intrarea întregii regiuni sub suveranitate chineză.

China nu agreează o negociere în plen asupra disputelor existente, preferând soluțiile bilaterale. Cu toate acestea, în discuțiile purtate în forumurile regionale de cooperare (ASEAN), formal, China continuă să își exprime dorința de a participa la dialogul multilateral privind semnarea Codului de Conduită în Marea de Sud a Chinei, respectiv de soluționare pașnică a disputelor maritime, dar fără a-și asuma un angajament pentru viitorul apropiat.

Statelor ASEAN³³ le lipsesc politicile coerente și coordonate, unele dintre acestea fiind atrase în diverse proiecte de explorare comună a resurselor maritime din Marea de Sud a Chinei (Vietnam), în timp ce altele nu sunt afectate de proiectele (militare) chineze (Indonezia) sau au alte priorități (Malaezia dorește asigurarea securității Strâmătorii Malacca). Singurul stat al ASEAN ale cărui relații cu China sunt tot mai tensionate este Filipine, care a înaintat o plângere Curții Permanente de Arbitraj³⁴. În plus, stabilirea unor mecanisme comune de cooperare ASEAN-SUA³⁵ pentru a pune o oarecare presiune asupra Chinei nu a avut efectul scontat.

Prin tergiversarea discuțiilor, Beijingul își asigură un climat de securitate relativ stabil în Marea de Sud a Chinei, menținând statu-quo-ul favorabil extinderii propriei influențe în regiune (prin construirea avanposturilor în Insulele Spratly și Paracel, explorarea resurselor maritime). Politica de expansiune a Chinei a determinat creșterea treptată a bugetelor de

apărare ale statelor ASEAN, în detrimentul alocării de fonduri pentru dezvoltarea sectoarelor strategice ale economiei naționale. În consecință, statele sud-est asiatice rămân dependente de investițiile externe și, implicit, de China³⁶, ceea ce le limitează marja de manevră în negocierile cu Beijingul privind soluționarea pașnică a disputelor din Marea de Sud a Chinei, dar și posibilitățile de intensificare/consolidare a cooperării cu SUA.

Incisivitatea Beijingului față de problematica Mării de Sud a Chinei a crescut odată cu dezvoltarea economică a țării și intensificarea competiției cu SUA în regiunea Asia-Pacific, conducerea politico-militară chineză apreciind că Marea de Sud a Chinei constituie „frontiera” dintre China și SUA (motiv pentru care nu trebuie așteptată o renunțare din partea Chinei la actuala sa poziție). Astfel, demonstrațiile de forță ale Beijingului în zonă se adresează, cu precădere, Washingtonului și mai puțin statelor cu pretenții teritoriale în această zonă (Brunei, Taiwan, Malaezia, Vietnam și Filipine), față de acestea preferându-se o atitudine de dialog și cooperare.

Reglementările juridice invocate/constestate de actorii regionali

Disputele din Marea de Sud a Chinei au două cauze principale pe doi vectori: *suveranitatea teritorială* – ca moștenire a istoriei, și *interesele și drepturile juridice concrete asupra granițelor maritime* – marcate de interpretarea diferită a părților în ceea ce privește conceptele geografice³⁷ din tratatele internaționale existente, cele menționate în UNCLOS III³⁸ și cele care definesc termenul de „drept de proprietate” asupra teritoriilor aflate în dispută. Cu toate că este invocat același document, situațiile care au generat tensionarea relațiilor în Marea de Sud a Chinei privesc tendința statelor implicate de a „teritorializa” disputele asupra zonelor maritime garantate de prevederile UNCLOS, respectiv existența unor pretenții competiționale sau suprapuse asupra unor zone maritime, precum mările teritoriale, plăcile continentale, zonele economice exclusive (ZEE) și contigui, statele considerând că sunt îndreptățite la una

sau mai multe astfel de zone, fie datorită șansei geografice (cazul plăcii continentale), fie datorită unor interpretări ale legii internaționale, precum titlul istoric. UNCLOS nu menționează sintagma „drepturi istorice”, ci face referire la „titlu istoric”, dar fără a defini explicit ce este un „titlu istoric” și fără a oferi detalii despre ce implică acesta.

Interpretarea subiectivă a unor prevederi din UNCLOS III (**art. 60**, **art. 76** și **art.121**) îi oferă Chinei și dreptul legal de a construi insule artificiale și instalații în zonele de mare adiacente terenului administrat din interiorul ZEE deținute deja (cum este cazul unor teritorii din Ins. Spratly), deoarece nu există nicio altă prevedere din dreptul internațional care să interzică unui stat de coastă să întreprindă acțiuni de recuperare³⁹ din mare, singura condiție impusă fiind aceea ca astfel de facilități să „existe numai în limita interioară a ZEE aferente teritoriului” aflat în administrarea Beijingului, „chiar dacă acesta este scufundat la apogeul mareelor”.

Prevederile dreptului internațional (art. 76 din UNCLOS III, invocat de Beijing) arată că: „în ZEE statul de coastă are dreptul exclusiv de a construi insule artificiale, instalații și structuri; acesta are jurisdicția exclusivă asupra unor astfel de insule; poate, acolo unde este necesar, stabili zone rezonabile de siguranță în jurul unor astfel de insule ... [atâta timp cât aceste zone există] fără a depăși 500 m în jurul lor, măsurate din fiecare punct al muchiilor (vârfurilor) lor exterioare; [toate navele] trebuie să respecte aceste zone de siguranță”.

China admite faptul că, în prezent, aceste insule artificiale nu îndeplinesc încă toate criteriile internaționale (art.60) necesare pentru a obține o „mare națională” (art.121), care ar permite aplicarea de măsuri împotriva navelor sau avioanelor care intră în spațiul aerian și maritim al acestora, dar consideră că aplicând repetat prevederile art.76 ar putea obține, în cele din urmă, ceea ce dorește (cele 200 mile marine s-ar obține prin însumarea repetată a celor 500 m aferenți fiecărei suprafețe de teren adăugate/construite), prin acțiunile sale contracarând pe cele ale statelor contestatate (generate de propriile interpretări a art.60).

Art.60 al UNCLOS, invocat de statele contestatoare și SUA, arată că: „*Insulele artificiale, instalațiile și structurile și zonele de siguranță din jurul acestora nu pot fi înființate acolo unde împiedică utilizarea liniilor maritime organizate recunoscute, esențiale pentru navigația internațională. Insulele artificiale, instalațiile și structurile nu au statut de insule. Acestea nu au ape teritoriale proprii, iar prezența lor nu afectează delimitarea apelor teritoriale, ZEE sau plăcii continentale*”.

Art.121 al UNCLOS afirmă că *insulele generează propriile ZEE și delimitează placa continentală, dar insulele fără rezidenți permanenți nu primesc aceste drepturi în mod automat, în special cazul zonelor contestate* (art.121, paragraf 3, menționează că „*rocile care nu pot susține habitate umane sau activități economice pe suprafața lor nu au dreptul la ZEE sau placă continentală*”).

China utilizează articolele în favoarea sa afirmând că nu există nicio autoritate sau persoană oficială care să clarifice modalitățile de aplicare și interpretare a art.121 (paragraful 3) din UNCLOS sau chiar a UNCLOS și nu s-a înființat niciun aparat instituțional capabil a revizui, monitoriza și supraveghea modul în care state semnatare își îndeplinesc obligațiile stabilite prin Convenție sau modul în care statele de coastă își exercită puterile extinse pentru a reclama mari zone de mare prin aplicarea sau interpretarea articolului menționat, în conformitate cu interesele maritime naționale”. În fapt, China utilizează în avantajul său și un precedent creat de revendicările Japoniei asupra Insulei Okinotorishima.

China consideră că „*Okinotorishima este o stâncă, nu o insulă, și ZEE măsurată dintr-un punct de pornire dat de această stâncă nu poate fi recunoscută*”, motiv pentru care poate conduce activități de supraveghere marină în interiorul ZEE. La polul opus, Japonia reclamă faptul că *statutul Okinotorishima, din punctul de vedere al dreptului internațional, este acela de insulă, în conformitate cu prevederile paragrafului 1 al art.121, și nu cu cele ale paragrafului 3 invocat de China. Tokyo apreciază că paragraful 3 furnizează însușirile unei stânci și nu pe cele ale unei insule, motiv pentru care nu este asociat prevederilor paragrafului 1. Astfel, Japonia*

preferă să invoce negația generată de paragraful 3 decât să clarifice compatibilitățile oferite de paragraful 1 pentru a motiva suveranitatea asupra acestei insule. Cu alte cuvinte, conform interpretării nipone a art.121, numai „*stâncile nelocuite nu pot avea ZEE*”, în timp ce „*insulele nelocuite pot avea ZEE*”, așa cum este cazul Insulei Okinotorishima.

În 2012, China a adoptat o **Lege a mării** care stabilește că teritoriile revendicate din Marea de Sud a Chinei sunt, de drept, teritoriu chinez, permițând astfel controlul național asupra navigației maritime din zonă, respectiv creând baza legală necesară derulării intervențiilor chineze în teritoriile aflate în dispută. Ca răspuns la acțiunea Chinei, Vietnamul a adoptat, la rândul său, o lege (Legea maritimă - iunie 2012) prin care își proclamă propria suveranitate asupra teritoriilor aflate în dispută. Ulterior, India (decembrie 2012) a anunțat intenția de a disloca nave de luptă în Marea de Sud a Chinei dacă marina chineză va limita discreționar dreptul la liberă circulație în apele internaționale.

Niciuna dintre părțile aflate în conflict nu a încălcat normele dreptului internațional, chiar dacă unele dintre acțiunile acestora se situează în „zona gri” – unde lipsesc regulile sau sunt considerate a fi pretabile interpretării.

Acțiuni ale Chinei în regiune

Din anul 2014 au devenit vizibile progresele înregistrate de implementarea proiectelor chinezești în Recifele Johnson Sud și Nord, Cuateron, Gaven și Fiery Cross, avanposturi controlate de Beijing în Insulele Spratly⁴⁰. Astfel, **China a inițiat construirea a șapte insule artificiale în acest areal**. Extinderea și modernizarea infrastructurilor militare și civilă de către China au ca scop demonstrarea faptului că aceste avanposturi au statut de insule locuite și nu de roci/recife, ceea ce întărește legalitatea pretențiilor sale teritoriale. China a anunțat că a fost construită deja o stație de supraveghere oceanică pentru ONU pe **Reciful Yongshu Jian** (**Fiery Cross**) și s-a demarat construcția a două faruri pe **Recifele Huayang Jiao și Chigua Jiao (Johnson)**. În zonă, există 8 avanposturi ale Chinei, 5 ale Malaeziei, 8 ale Filipinelor, 1 al Taiwanului și 48 ale Vietnamului.

O schemă pe coordonate temporale a construcțiilor derulate de China, în principal, și ceilalți actori implicați în dispută, precum și situarea acestora în plan regional se poate observa mai jos:

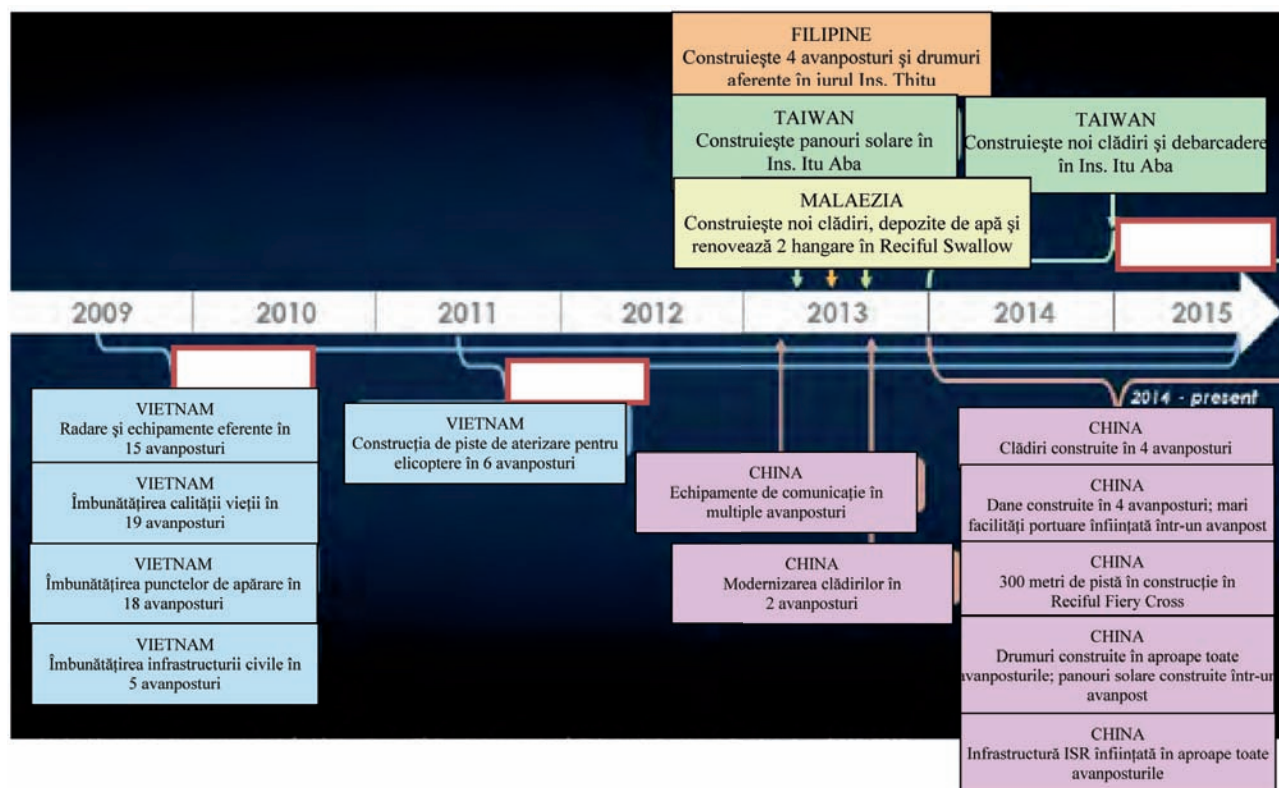
Dacă înainte de 2014 prezența chineză din Insulele Spratly consta în avanposturile din beton construite pe culmile a șapte recifuri de coral, extinse pe o suprafață de 20.235 m², **în prezent dimensiunile acestor recifuri-construcții au ajuns la aprox. 8.094.000 m², însemnând o creștere de 400 de ori în suprafață.** Astfel, trei dintre cele șapte formațiuni terestre administrate de Beijing în Insulele Spratly ies din mare chiar și la apogeul mareelor și se pot conforma definiției tehnice de insulă.

Dacă Insula Itu Aba/Taiping (administrată de Taiwan) este considerată teritoriu chinezesc (conform politicii „O singură Chină”) atunci fiecare structură administrată de China în lanțul Insulelor Spratly intră sub incidența acestei politici, generând aceleași tensiuni și conflicte determinate de creșterea pretențiilor teritoriale maritime ale Beijingului.

R.P.Chineză consideră că activitățile sale de construcție de pe insulele și recifele din arealul

Spratly sunt „legitime, rezonabile și justificate”, respingând acuzațiile potrivit cărora aceste acțiuni ar viza consolidarea forței sale maritime. De asemenea, Beijingul consideră că are dreptul de a-și exercita jurisdicția exclusivă asupra apelor și spațiului deasupra insulelor artificiale (în limita celor 500 m menționați anterior), chiar dacă comunitatea internațională afirmă că stabilirea unor astfel de zone de siguranță nu trebuie confundată cu decizia implementării unilaterale a unei zone militare exclusive sau a unei „zone de identificare și apărare aeriană” (ZIAA), așa cum dorește partea chineză.

Farurile construite de China în insulele aflate în dispută (Reciful Cuarteron și Johnson Sud) au o semnificație aparte datorită unor prevederi ale UNCLOS, respectiv a paragrafului 4 al art.7: „bazele rectilinii nu vor fi trasate către și de la cotele mareelor joase, în afara cazului când faruri sau construcții similare care sunt permanent deasupra nivelului mării au fost construite pe acestea sau cu excepția dovezii că linii de bază trasate către și de la astfel de elevări au primit recunoașterea internațională generală”. Astfel, în stabilirea liniilor de bază pentru statele cu statut de arhipieleag, art.47, paragraful 4 stipulează că

„astfel de linii de bază nu vor fi trasate către și de la înălțimi vizibile la maree joasă, cu excepția cazului în care faruri sau instalații similare care sunt permanent deasupra nivelului mării au fost construite pe aceste înălțimi sau acolo unde o cotă vizibilă la maree joasă este situată în totalitate sau parțial la o distanță care nu depășește limita maximă a mării teritoriale, măsurată de la cea mai apropiată insulă”. Cu alte cuvinte, pentru statele de tip arhipelag, și nu numai, astfel de construcții pot fi considerate puncte de pornire sau terminare a liniei de bază, un punct de justificare a construcțiilor viitoare de faruri chineze pe teritoriile disputate din Insulele Spratly. Totuși, aceste construcții chineze depășesc cadrul UNCLOS, deoarece există un precedent (decizia Curții Internaționale de Justiție din 2002 în cazul privind suveranitatea asupra insulelor Pulau Ligitan și Pulau Sipidan, reclamate de Indonezia și Malaezia, potrivit căreia „construcția și operaționalizarea farurilor și a altor instrumente de navigare nu sunt în mod normal considerate manifestări ale autorității de stat”) care nu asigură siguranța exercitării suveranității pe tipul de insule menționate decât dacă au relevanță legală (decizia aceleiași Curți în cazul privind delimitarea maritimă și teritorială dintre Qatar și Bahrain (Qatar v. Bahrain) asupra activității statului care reclamă suveranitatea. Similar, Vietnam, Filipine și Malaezia au ridicat faruri în Insulele Spratly, tocmai pentru a contracara legitimitatea pretențiilor Chinei.

În prezent, pe **Reciful Fiery Cross** se efectuează lucrări de construcție a unei piste de 3 110 m, aceasta putând fi utilizată pentru orice tip de avioane militare. Totodată, Reciful Fiery Cross dispune de o suprafață suficientă pentru a fi construite hangarele necesare adăpostirii acestor aeronave (anterior acestei construcții, China nu dispunea de capacități de realimentare și reprovizionare pentru a putea ajunge în regiunea sudică a Mării de Sud a Chinei). În plus, cel puțin alte 20 de structuri sunt vizibile pe partea sudică a recifului, putând fi observate aglomerări de clădiri noi situate lângă o facilitate pre-existentă și un helipad operațional în centrul acestei facilități. În partea de nord a insulei au fost construite

peste 60 de imobile permanente. La începutul anului 2014, pe Reciful Fiery Cross exista o garnizoană cu aprox. 200 de militari, un ponton, un helipad, echipament de comunicații, o seră și elemente de artilerie de coastă. China creează formațiuni insulare și în zona **Recifului Subi** și este în curs de construcție un alt aerodrom. Pista pare să fie suficientă pentru a fi utilizată de avioane militare de transport greu și de avioane de luptă. Totodată, Beijingul a inițiat instalarea de facilități portuare care să permită andocarea navelor militare de tip cargo, respectiv au fost construite cinci noi diguri și au fost observate câteva barje și o macara barjă.

Interese ale actorilor regionali

Vietnamul a revendicat importante suprafețe de teren pentru două insule din lanțul Insulelor Spratly – **Sand Cay** și **Reciful West London**, efectuând lucrări de construcție semnificative pe suprafața acestora, inclusiv în ceea ce privește instalarea și modernizarea instalațiilor militare. Dacă în 2011 amprenta Insulei Sand Cay era de 41.690 m², clădirile observate apreciindu-se că au scopuri administrative, în prezent dimensiunile acesteia au ajuns la 62.970 m² (423 m x 173 m comparativ cu revendicarea de 414 m x 68 m). Ca facilități, în partea de sud-vest a insulei există un far cu înălțimea de 41 de metri, alte clădiri fiind localizate pe partea de est a insulei, în imediata vecinătate aflându-se un helipad, iar pe partea de vest un dig de beton. Digurile maritime consolidate înconjoară platforma extinsă de-a lungul limitei de sud a insulei, lucrările de dezvoltare continuând cu includerea unui nou dig și a unui grup de construcții de dimensiuni mari. În februarie 2015, în partea de nord-vest a insulei au fost construite structuri defensive care includ tranșee, depozite de protecție, probabil buncăr și amplasamente de artilerie. În anul 2014, pe insula Sand Cay au fost dislocate sisteme MANPAD, pe insulă existând deja piese de artilerie antiaeriană (2) de calibru 20 mm.

Acțiunile Vietnamului în **Reciful West London** privesc îmbunătățirea facilităților militare existente din 2010 (în partea de nord a insulei există o facilitate cu mai multe nivele, iar în cea sudică una cu trei nivele; pe partea

de est se află cea mai mare facilitate militară, formată din două structuri multinivel și o clădire administrativă) și construcții noi în alte trei locații. Totodată, în cursul acestui an s-a observat că malul estic al insulei a fost extins de la 12.595 m² la 77.596 m² și este în desfășurare construcția de noi structuri și facilități portuare, respectiv noi pontoane în sudul insulei, acolo unde au fost observate numeroase vase de logistică.

Vietnamul a început revendicările teritoriale în august 2012, când facilitatea aflată în estul insulei a fost dezvoltată în mod semnificativ, în ultimii anii apărând fundații pentru noi structuri și o facilitate portuară. Au fost adăugate noi structuri la fiecare dintre facilitățile din nordul și sudul insulei și se pare că sunt în desfășurare activități de escavare în alte două locații de pe insulă. În plus, în încercarea de a-și consolida poziția în disputa cu China privind suveranitatea asupra Mării de Sud a Chinei, Vietnamul a anunțat, în data de 5 iunie a.c., organizarea de croaziere în zona recifelor și insulelor contestate (vizitarea a două recife și două insule din Arh. Spratly) și efectuarea de zboruri turistice în zonă.

Acțiunile Vietnamului, în special cea de emitere a Legii maritime din 2012, prin care formaliza pretențiile sale asupra Mării de Sud a Chinei, au atras măsuri dure din partea Beijingului care, imediat, a pus în administrarea noului oraș Sansha aprox. două milioane km² din „apele adânci” aflate în dispută, stabilind și o garnizoană militară pe Ins. Woody/Ins. Paracel.

Pe **Ins.Thitu** există deja, încă din 1975, o pistă de aterizare, cunoscută sub denumirea Ranudo Air Field, care permite și aterizarea avioanelor militare de transport C-130 Hercules, din anul 2014 autoritățile filipineze alocând fonduri semnificative pentru modernizarea acesteia. În proximitatea acestei piste există o facilitate militară de mici dimensiuni și mai multe construcții civile care deservesc populația staționată pe această insulă. Recent (11.05 a.c.), conducerea militară filipineză a decis că, pentru a stabili situația din Ins.Thitu/ Pag-Asa, se intenționează transformarea acesteia în obiectiv turistic. În acest sens, personalul militar va ajuta

guvernul local să înființeze, în anul 2016, un serviciu de feribot care să asigure transportul turiștilor din Ins. Palawan către insulele și recifurile din Ins. Spratly⁴¹.

Primarul grupului de Ins. Kalayaan/Ins. Spratly, administrate de Filipine, Eugenio Bito-Onon Jr., a confirmat, în ianuarie 2015, că au fost dislocate noi forțe aeriene în Ins.Thitu/ Pag-Asa de către Comandamentul de Vest al Forțelor Armate filipineze. Prin dislocarea suplimentară de militari în Ins. Thitu/Pag-Asa, Filipine va putea întări controlul asupra altor șapte insule din zonă. Totuși, eforturile depuse de Vietnam pentru extinderea a două zone aflate sub controlul său⁴² din Ins. Spratly - care însumează 86.000 m² nu au avut rezultatul scontat, acesta devenind parte a teritoriului aflat în dispută.

Reacția Beijingului la acțiunile Hanoiului a fost cu mult mai semnificativă, acesta câpătând control efectiv asupra Bancului Scarborough (2012), prin crearea a peste 8.094.000 m² de teren devenind reclamantul ale cărui pretenții teritoriale depășesc, ca dimensiune, suma teritoriilor reclamate de celelalte părți implicate în dispută (Vietnam și Filipine).

Creșterea tensiunilor între China și Filipine a determinat și dislocarea de către Beijing a unor nave în apropierea **Bancului Thomas 2**⁴³ după ce Manila anunțase posibilitatea construirii de structuri adiționale pe bancul respectiv.

China reclamă dreptul asupra recifului datorită poziționării acestuia foarte aproape de extremitatea sud-estică a liniei de demarcație care indică revendicările maritime ale Chinei în Marea de Sud a Chinei. Bancul Thomas 2 constituie o rută strategică spre Bancul Reed, unde se presupune că există resurse energetice importante, aflate în atenția Beijingului.

Navele chineze situate în apropierea bancului pot fi o tactică de izolare treptată a bancului, îngreunând procesul de rotație a trupelor filipineze și blocând aprovizionarea acestora. Pe Ins.Thitu/Pag-Asa se află cartierul general al forțelor filipineze desemnate să asigure securitatea Ins. Spratly, motiv pentru care consolidarea prezenței militare chineze în apropierea insulei și executarea de misiuni

regulate de patrulare ar putea fi parte a încercării de încercuire, pe termen lung, a elementelor filipineze respective.

Recent (29.10.2015), Tribunalul de la Haga a acceptat să judece plângerea depusă de Filipine împotriva pretențiilor teritoriale ale Chinei în Marea de Sud a Chinei, respingând simultan și aserțiunea chineză, precum că disputa ar fi legată de teritoriul suveran al Chinei și decidând continuarea audierilor în vederea stabilirii dreptății argumentelor filipineze în conformitate cu prevederile UNCLOS, în 7 dintre cele 15 plângeri depuse de Manila, în special cele referitoare la stabilirea faptului dacă fundurile marine/recifurile **Mischief** și **Scarborough** pot fi considerate insule (așa cum pretinde China).

China a refuzat constant să accepte jurisdicția Tribunalului Internațional în ceea ce privește disputele maritime, deși este parte a UNCLOS, susținând că disputa trebuie soluționată prin negocieri bilaterale cu țările implicate (Filipine, Malaezia, Vietnam, Brunei).

Decizia tribunalului vine într-un moment în care disputele din Marea de Sud a Chinei au luat amploare, refuzul Chinei de a se supune jurisdicției internaționale pe baza UNCLOS având potențialul de a avea efecte negative asupra imaginii sale internaționale, China fiind percepută tot mai mult ca acționând unilateral, pe o poziție de forță în raport cu țările din regiune.

Taiwan a revendicat încă din anul 1955 **Ins. Itu Aba** (una dintre cele mai extinse insule din Ins. Spratly), iar în 2008 Taipeiul anunța că pe insulă a fost încheiată construcția unei piste de aterizare (care permite și aterizarea unor aeronave militare tip C-130 Hercules) utile susținerii operațiunilor de căutare-salvare. În prezent, pe insulă există o stație radar, un centru meteorologic și o facilități militară permanentă (asigură sprijinul unei unități de pușcași marini). Recent, Taiwan a decis amenajarea unui port, construcție care trebuie să asigure suportul logistic pentru vasele militare taiwaneze (nave de luptă și nave ale gărzii de coastă cu deplasament de până la 3 000 de tone), dar volumul fondurilor alocate este modest.

Malaezia reclamă unele zone din Ins. Spratly. Din 2013, conducerea militară malaeziană a decis înființarea unei unități a infanteriei marine pe Ins. Bintulu, respectiv a unei baze navale pe Ins. Sarawak (revendicată de Malaezia).

Reacții ale actorilor globali în Marea de Sud a Chinei

Momentele de tensiune din relațiile sino-americe s-au concretizat în perturbarea (20.05.2015) *statu quo*-ului implementat de China în Marea de Sud a Chinei, un avion de supraveghere aeriană (P-8 Poseidon) al forțelor navale americane intrând în spațiul aerian aferent insulei artificiale chineze construite în partea de sus a Ins. Spratly (Reciful Fiery Cross). Incidentul s-a limitat la avertismente verbale emise de partea chineză, în timp ce partea americană a invocat prezența în spațiul aerian internațional⁴⁴.

Autoritățile chineze au avertizat SUA că acțiunile sale de survol aerian în Marea de Sud a Chinei sunt „provocatoare” și „constituie o amenințare pentru R.P.Chineză”.

Washingtonul și-a manifestat intenția de a disloca nave și avioane în zona de 12 mile din jurul recifului artificial chinez, pentru a demonstra faptul că aceste „construcții (artificiale)” nu pot justifica o revendicare de ape teritoriale sau spațiu aerian de către Beijing în această zonă maritimă strategică. Pentagonul a menționat că, până în prezent, SUA nu a încălcat în mod direct spațiul aerian aferent acestor „lucrări”, ceea ce a atras răspuns din partea militarilor chinezi. SUA insistă ca toate părțile implicate în disputele teritoriale din Marea de Sud a Chinei „să se rețină în a derula orice fel de schimbare fizică semnificativă a teritoriilor pe care le ocupă, începând inclusiv cu reclamarea de teritorii”.

Atitudinea SUA a fost reiterată și pe timpul recente reuniuni a miniștrilor de externe din statele membre ale ASEAN (01-06.08, la Kuala Lumpur/Malaezia), în marja summit-ului secretarul de stat american, John Kerry declarând că Administrația Obama nu va accepta restricționarea libertății de navigație și a activităților de survol a unor zone din Marea de Sud a Chinei.

Recent, Washingtonul a adoptat o atitudine mai fermă față de situația din zonă care, cumulat

cu menținerea deciziei Beijingului de a-și continua politicile coercitive din Marea de Sud a Chinei, anunță o perioadă de creștere a tensiunilor în relația bilaterală în pofida convorbirilor purtate de cele două părți pe timpul derulării „Dialogului strategic anual SUA-China” (24.06.2015). Pentru SUA, pivotul Asia-Pacific rămâne o prioritate, iar menținerea prestigiului său este asociată creșterii numărului de nave dislocate în regiune și a activităților derulate în comun cu aliații și partenerii regional, cu reluarea misiunilor de patrulare în zona insulelor (FONOPS)⁴⁵, dar și acțiunilor de menținere a controlului situației (între cele 2 părți au fost convenite și operează mecanisme destinate evitării unor erori de comportament în situațiile de contact neprevăzut). În prezent, la nivelul Administrației Obama s-a cristalizat un consens în ceea ce privește adoptarea unei atitudini mai ferme de către SUA pentru contracararea acțiunilor chineze (pe lângă luările de poziție în Congres din partea Departamentului de Stat sau participarea la discuții în cadrul formatelor regionale asiatice).

Congresul american a solicitat o strategie de contracarare a comportamentului Chinei, versiunea Senatului asupra legii de autorizare a apărării pentru anul fiscal 2016 prevăzând alocarea a 50-100 mil. USD pentru modernizarea sau construirea capacității aliaților și partenerilor vizați de acțiunile chineze.

Documentele americane oficiale⁴⁶ privind strategiile de politică externă și/sau de securitate au înregistrat (în perioada 2012-2015) trecerea de la prezentarea importanței re-balansării politicii SUA către regiunea Asia-Pacific, cu accentuarea angajării față de aliații regionali (Australia, Japonia, R.Coreea, Filipine, Thailanda) și cooperarea multidimensională cu China, la anunțarea unei schimbări majore a strategiei SUA, generate de modernizarea forțelor armate chineze și a capacităților sale la un nivel fără precedent, chiar dacă, concomitent, Washingtonul continuă să promoveze „creșterea cooperării militare cu Beijingul” în scopul evitării „accidentelor datorate erorilor”, care ar putea dăuna relațiile dintre cele două state, și îmbunătățirii securității regionale. Totodată, acestea au reliefat și schimbările

produse în strategia chineză (promovarea unei „apărări pro-active”), care au impact asupra puterii americane de a-și proiecta capacitățile și asupra descurajării regionale.

Forțele navale americane intenționează să navigheze în apropierea celor 7 insulele aflate în proces de modernizare/construcție de către China în Ins. Spratly, în interiorul celor 12 mile marine reclamate de autoritățile chineze. Deși FONOPS a existat din 1979, evidențiind politica SUA de ignorare a așa-numitelor „pretenții excesive”, din luna mai 2015 acestea au căpătat un nou imbold, datorat incidentului produs (20.05.2015) de intrarea unui avion de supraveghere aeriană (P-8 Poseidon) al forțelor navale americane în spațiul aerian aferent al insulei artificiale chineze construite în Reciful Fiery Cross din Marea de Sud a Chinei, acesta limitându-se însă la avertismentele verbale ale părții chineze, în timp ce partea americană invocă prezența în spațiul aerian internațional⁴⁷.

Încă din 25 mai a.c., Ministerul chinez de Externe avertiza că FONOPS „pot foarte posibil să cauzeze greșeli și incidente pe mare și în aer”, fiind „deosebit de periculoase și chiar iresponsabile”, iar incidentul din 27.10.2015 când distrugătorul american USS Lassen a tranzitat apele din jurul Recifului Subi (și Mischief)⁴⁸ a generat reacții extrem de dure din partea autorităților chineze (civile și militare), acestea anunțând că „FONOPS nu oferă nicio alternativă decât a-și întări capacitățile militare”, ceea ce „ar putea conduce la periculoase neînțelegeri între forțele militare” ale celor două state, iar China „va răspunde la orice provocare în mod adecvat și decisiv”⁴⁹.

Retorica chineză are dublu standard, în 04.09.2015, pentru prima dată, navele chineze au tranzitat cele 12 mile marine ale Ins. Aleutine din Alaska (teritoriu al SUA), iar la două săptămâni de la acest eveniment, un avion chinezesc de luptă JH-7 a „interceptat” un avion american RC-135 într-o manieră periculoasă, în apele Mării Galbene.

Activitățile FONOPS nu vor ajuta la soluționarea disputelor din Marea de Sud a Chinei, ci doar la complicarea relației SUA-China, aducând noi

obstacole în calea mecanismelor de soluționare pe cale pașnică a acestor dispute. În plus, aceste acțiuni nu fac decât să aducă, pentru partea chineză, noi justificări ale propriilor acțiuni din zonă (posibila militarizare a noilor construcții și insule).

Datorită faptului că negocierile ASEAN – China nu au limită de timp și se bazează pe consens, China a fost capabilă să încetinească procesul de finalizare a unui Cod de Conduită Maritimă în Marea de Sud a Chinei, prezentul statu-quo fiind în favoarea sa. Beijingul insistă ca discutarea Codului de Conduită maritimă să nu se realizeze în marja Forumului Regional ASEAN, în timp ce statele ASEAN sunt tot mai interesate în finalizarea unui proiect de cod la care Beijingul să fie parte, deoarece un consens privind un minim de reguli de comportament în MSC este preferabil decât nimic.

La finalul recentului summit ASEAN (01-06.08 a.c., la Kuala Lumpur/Malaezia) a fost emis un comunicat comun potrivit căruia RP.Chineză și statele ASEAN vor trece la o nouă etapă a consultărilor privind codul obligatoriu de conduită pe mare. Declarația comună survine după mai multe zile de discuții dominate de tensiuni, generate de acțiunile autorităților de la Beijing din Marea de Sud a Chinei.

În ceea ce privește Rusia, aceasta va continua să acționeze pentru consolidarea vectorului estic al politicii sale externe și dezvoltarea relațiilor cu China pentru contrabalansarea influenței SUA în regiunea Asia – Pacific. Pe timpul recentului summit ASEAN, șeful diplomației ruse a exprimat intenția de pregătire a unui „Plan complex de acțiuni de dezvoltare a colaborării Rusia-ASEAN pentru perioada 2016-2020”.

Implementarea acestui plan va fi o problemă, deoarece Moscova nu dispune de o influență reală și nici de suficiente resurse în regiune. În plus, există tensiuni între Rusia și Malaezia, induse de doborârea (deasupra Donbasului, 2014) a avionului de pasageri malaezian.

Rusia are relații solide atât cu Vietnamul, cât și cu China, motiv pentru care încearcă să evite antrenarea sa în puternicele divergențe dintre Hanoi și Beijing.

Concluzii

Beijingul acționează ofensiv în Marea de Sud a Chinei, iar prin stabilirea de formațiuni terestre în regiune crează condițiile unei situații în care comportamentul SUA ar putea fi interpretat ca o intervenție destabilizatoare.

Deși China își menține decizia de a nu face compromisuri în ceea ce privește pretențiile teritoriale din Marea de Sud a Chinei, relațiile cu vecinii regionali continuă să se încadreze în principiile strategiei „soft power”, neputându-se elimina posibilitatea instaurării unei ZIAA parțiale în Marea de Sud a Chinei.

Una dintre intențiile Beijingului ar putea să nu fie aceea de a monopoliza Marea de Sud a Chinei, ci de a crea o situație în care SUA să fie forțate să recunoască interesele și prezența chineză în MSC, respectiv pe plan mondial.

În contextul existenței proiectelor chineze de construcție din insulele de dimensiuni mai mici și atolurile din rețelele de insule din Marea de Sud a Chinei (în special în Ins. Spratly, unde lucrările se apropie de final), dar și pe fondul prezenței constante a navelor comerciale și militare, a crescut posibilitatea unor coliziuni accidentale sau confruntări directe.

Dacă Washingtonul își menține patrulile pentru asigurarea dreptului de liberă navigație în regiuni în zonele unde China a emis pretenții teritoriale, decizia Beijingului va fi de a trimite avioane de supraveghere în respectivele spații aeriene.

Bibliografie:

1. ACHARYA, A., *Constructing a Security Community in Southeast Asia: ASEAN and the Problem of Regional Order*, London: Routledge, 2001.
2. Institute of Defence and Strategic Studies, *Seeking Security in the Dragon's Shadow: China and Southeast Asia in the Emerging Regional Order*, Singapore, 2003.
3. International Security no. 28 (3), *Will Asia's Past Be Its Future?*, 149-64, 2003/04.
4. ACHARYA, A. and TAN S. S., 2006, „Betwixt Balance and Community: America, ASEAN and the Security of Southeast Asia.” *International Relations of the Asia-Pacific* 6 (1): 37-59.

5. US Department of Energy, Administration Energy Information, *South China Sea Region*, March 2006 [cited 03/07/2006], disponibil pe http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/South_China_Sea/Background.html.
6. ALAGAPPA, M., *Rethinking Security: A Critical Review and Appraisal of the Debate în Asian Security Practice: Material and Ideational Influences* de M. Alagappa, Stanford: Stanford University Press, 1998, pp.27-64.
7. ANDERSON, M. 1996. *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*. Cambridge: Polity Press.
8. AUER, J. E. și Lim R., *The Maritime Basis of American Security in East Asia*, în *Naval War College Review* 54 (1), 2001, pp. 39-58.
9. BA, A., *Who's Socializing Whom? Complex Engagement in Sino-Asean Relations*, în *The Pacific Review*, no. 19 (2), 2001, pp.157-79.
10. BALL, D, *A New Era in Confidence Building: The Second-Track Process in the Asia/Pacific Region*, în *Security Dialogue*, no. 25 (2), 1994, pp.157-76.
11. BĂDESCU, Ilie, Dumitrescu Lucia, Dumitrașcu Alina, *Geopolitica noului imperialism*, Editura Mica Valahie, 2010, pp.28-36.
12. BAGGETT, Joe, Pedrozo Pete, briefing for Center for Naval Analysis, Excessive Chinese Maritime Claims Workshop, 07.08.2013, p.30.
13. BEN-YEHUDA, H., *Territoriality and War in International Crises: Theory and Findings, 1918-2001*, în *International Studies Review* 6 (4): 2004, pp.85-105.
14. BERGER, T., *Set for Stability? Prospects for Conflict and Cooperation in East Asia* în *Review of International Studies* 26, 2004, pp.405-28.
15. BETTS, R. K., *Wealth, Power, and Instability: East Asia and the United States after the Cold War*, în *International Security* 18 (3), 1993/94, pp.34-77.
16. BREMER, S. A., *Dangerous Dyads: Conditions Affecting the Likelihood of Interstate War, 1816-1965*, în *Journal of Conflict Resolution* 36 (2), 1992, pp.309-41.
17. BROWN, M.B., *After Imperialism*, New York, 1970, p.VIII; Bădescu Ilie, Dumitrescu Lucian, Dumitrașcu Alina, *Geopolitica noului imperialism*, Editura Mica Valahie, 2010, pp.36-40.
18. BROWNE, Andrew, *China's line in the Sea*, Wall Street Journal, April 1, 2014.
19. BUSH, C.Richard, *The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations*, Washington D.C., Brookings Institution Press., 2010.
20. BUSZYNSKI, L., *ASEAN, the Declaration on Conduct and the South China Sea în Contemporary Southeast Asia* 25 (3), 2003, pp.343-62.
21. CHANG, F.K., *Beyond the Unipolar Moment: Beijing's Reach in the South China Sea*, 1996, *Orbis* 40 (3): pp.678-98.
22. CHAN, Steve, *An Odd Thing Happened on the Way to Balancing East Asian States Reaction to China's Rise*, *International Studies Review* 12, no.3 (2010): 387-412.
23. CARLSON, A. R., *Constructing the Dragon's Scales: China's Approach to Territorial Sovereignty and Border Relations in the 1980s and 1990s* în *The Journal of Contemporary China* 12 (37), 2003, pp.677-98.
24. CLARKE, Ian, *China and United States: A Succession of Hegemonies*, *International Affairs* 87, nr.1 (2011): 13-28.
25. COSSA, R. A., *Security Implications of Conflict in the South China Sea: Exploring Potential Triggers of Conflict*, Honolulu, Hawaii: Pacific Forum CSIS.
26. CRONIN, M. Patrick, *The Challenge of Responding to Maritime Coercition*, Center for a New American Security, Septembrie 2014, pp.5-6.
27. DIBB, Paul, *The Strategic Environment in the Asia-Pacific Region* în Blackwell R.D. și Dibb P.(eds), *America's Asian Alliances* Cambridge, Mass.:The MIT Press, 2000, pp.1-17.
28. DUTTON, Peter, *Three Disputes and Three Objectives, China and South China*, *Naval War College Review*, Autumn 2011: 45-48.
29. International Institute for Strategic Studies, *Towards a New Balance of Power in Asia*, Adelphi Paper 295, Oxford University Press, 1995.
30. EMMERS, R., *Maritime Disputes in the South China Sea: Strategic and Diplomatic Status Quo*, Singapore: Institute of Defence and Strategic Studies, 2005.
31. FRIEDBERG, A. L., *The Future of US-China Relations: Is Conflict Inevitable?*, în *International Security* 30 (2), 2005, pp.7-45.
32. FRIEDBERG, A. L, *Ripe for Rivalry: Prospects for Peace in a Multipolar Asia*, în *International Security* 18 (3), 1993/94, pp.5-33.

33. FORSYTH, Ian, *A Tale of Two Conflicts: The East and South China Seas. Disputes and the Risk of War*, Policy Report, January 2015, RSIS – S.Rajaratnam School of International Studies, Nanyang Technological University.
34. FORSYTH, Ian, *Core of Core: China's Interests and Priorities in the South China Sea*, in Chau Donovan C. and Kane Thomas M., eds. *China and International Security: History, Strategy and 21st Century Policy*, vol. 2, Santa Barbara, CA: Praeger, 2014.
35. GALLGHER, M.G., *China's Illusory Threat to the South China Sea*, *International Security*, 1994, 19 (1): pp.169-94.
36. GLASSER, Bonnie S. A, *Declarația înaintea Comitetului Camerei Reprezentanților pentru Forțele Armate – Subcomitetul privind Puterea Maritimă și Proiectarea Forțelor și Declarația înaintea Comitetului Camerei Reprezentanților pentru Politică externă – Subcomitetul privind Asia-Pacific (Disputele Maritime ale Republicii Populare Chineze)*, Centrul de Studii Internaționale și Strategice (CSIS), 14.01.2014, pp.3-5.
37. GLASSER, S. Bonnie, *Is China's Charm Offensive Dead?*, *China Brief*, 31.07.2014.
38. HADDICK, Robert, *Getting Tough in the South China Sea*, *National Interest*, 25.02.2014.
39. HADDICK, Robert, *America Has No Answer to China's Salami-Slicing, War on the Rocks*, 06.02.2014.
40. HIEBERT, M., Nguyen P., Poling G.B., *Perspectives on the South China Sea. Diplomatic, Legal and Security Dimensions of the Disputes*, Center for Strategic and International Studies, September 2014.
41. HONG NONG, *Interpreting the U-shape Line in the South China Sea*, <http://chinausfocus.com/peace-security/interpreting-the-u-shape-line-in-the-south-china-sea>; accesat 20.09.2015.
42. HUTH, P.K., Allee L.P., *The Democratic Peace and Territorial Conflict in the Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
43. HYER, E., *The South China Sea Disputes: Implications of China's Earlier Territorial Settlements*, în *Pacific Affairs* 68 (1), 1995, pp.34-54.
44. IKENBERRY, G. J., Tsuchiyama J., *Between Balance of Power and Community: The Future of Multilateral Security Co-Operation in the Asia-Pacific* în *International Relations of the Asia-Pacific* 2, 2002, pp.69-94.
45. IKENBERRY, G.J., Mastanduno M. (eds), *International Relations Theory and the Asia-Pacific*, New York: Columbia University Press, 2003.
46. JAE-HYUNG, L, *China's Expanding Maritime Ambitions in the Western Pacific and the Indian Ocean*, *Contemporary Southeast Asia*, 2002, No.24 (3): pp.549-68.
47. JI Y, *The Evolution of China's Maritime Combat Doctrines and Models:1949-2001*, Singapore, 2002, Institute of Defence and Strategic Studies.
48. JIE, C., *China's Spratly Policy: With Special Reference to the Philippines and Malaysia*, în *Asian Survey* 34 (10), 1994, pp.893-903.
49. KANG, David C., *Getting Asia Wrong: The Need for New Analytical Frameworks*, în *International Security* 27 (4), 2003, pp.57-85.
50. Kaufman Alison, *The Century of Humiliation, Then and Now: Chinese Perceptions of the International Order*, în *Pacific Focus*, Vol. 25, Issue 1 (Aprilie 2010), pp.1-33.
51. KLARE, M. T., *Resource Wars*, New York: Henry Holt & Co, 2002.
52. LEIFER, M., *Chinese Economic Reform and Security Policy: The South China Sea Connection*, *Survival*, 1995, 37 (2): pp.369-87.
53. KURLANTZICK, Joshua, *Jokowi's Maritime Doctrine and What it Means*, *Council of Foreign Relations-Asia Unbound*, 25.11.2014.
54. MANICOM, J., *IR Theory and Asia's Maritime Territorial Disputes*, Refereed Paper presented to the Australasian Political Studies Association Conference, University of Newcastle, 25-27.09.2006.
55. MIDLARSKI, M.I., *Power, Uncertainty, and the Onset of International Violence*, 1974, *Journal of Conflict Resolution* 36 (3): pp.395-431.
56. MISALUCHA, Charmaine, *Locating Southeast Asia in Debates on the South China Sea*, în Hiebert M., Nguyen P., Poling G.B., *Perspectives on the South China Sea. Diplomatic, Legal and Security Dimensions of the Disputes*, Center for Strategic and International Studies, September 2014: pp.104-109.

57. MITCHELL, S.M., Prins B.C., *Beyond Territorial Contiguity: Issues at Stake in Militarized Interstate Disputes*, în *International Studies Quarterly* 43 (1): 1999, pp.169-83.
58. MOLLER, B., *The Military Aspects of the Disputes*, în *War or Peace in the South China Sea?* din Kivimaki T. (ed.), Copenhagen: NIAS Press, 2002, pp.62-86.
59. PABLO-BAVIERA, A.S., *Managing Territorial Disputes*, în *Asian Studies* 33, 1997, pp.35-41.
60. Panda Ankit, *Will China's Nine Dashes Ever Turn Into One Line?*, The Diplomat, July 2014.
61. SENESE, P.B., *Territory, Contiguity and International Conflict: Assessing a New Joint Explanation*, în *American Journal of Political Science* 49 (4), 2005, pp.769-79.
62. SENESE, P.B., Vasquez J.A., *A Unified Explanation of Territorial Conflict*, în *International Studies*, 2003.
63. STARR, H., „Opportunity” and „Willingness” as Ordering Concepts in the Study of War, în *International Interactions* 4 (4), 1978, pp. 363-87.
64. STARR, H., Most B.A., *The Substance and Study of Borders in International Relations Research*, în *International Studies Quarterly* 20 (4), 1976, pp. 581-620.
65. STARR, H., Thomas G.D., *The Nature of Borders and International Conflict: Revisiting Hypotheses on Territory*, în *International Studies Quarterly* 49 (1), 2005, pp.123-39.
66. STUART-FOX, M., *Southeast Asia and China: The Role of History and Culture in Shaping Future Relations*, în *Contemporary Southeast Asia* 26 (1), 2004, pp.116-39.
67. SUGANUMA, U., *Sovereign Rights and Territorial Space in Sino-Japanese Relations: Irredentism and the Diaoyu/Senkaku Islands*, Honolulu: Association for Asian Studies Inc and University of Hawaii Press, 2000.
68. TAYLOR, B., *US-China Relations after 11 September: A Long Engagement or a Marriage of Convenience*, în *Australian Journal of International Affairs* 59 (2), 2005, pp.179-99.
69. TONNESSON, S., *The Paracels: The „Other” Dispute in the South China Sea*, în *Asian Perspective* 26 (4), 2002, pp.145-69.
70. VALENCIA, M. J., *China's Push for Offshore Oil: A Chance for Joint Deals*, în *The Straits Times*, September 25 2005.
71. VALENCIA, M. J., Van Dyke J. M. și Ludwig N. A., *Sharing the Resources of the South China Sea*, The Hague: Matinius Nijhoff Publishers, 1997.
72. VASQUEZ, J. A., *Distinguishing Rivals That Go to War from Those That Do Not: A Quantitative Comparative Case Study of the Two Paths to War*, în *International Studies Quarterly* 40 (4), 1996, pp.531-58.
73. WALTER, B. F., *Explaining the Intractability of Territorial Conflict*, în *International Studies Review* 5 (4), 2003, pp.137-53.
74. WANG, J., *Territorial Disputes and Asian Security: Sources, Management and Prospects* în Alagappa M. (ed.), *Asian Security Order*, Stanford: Stanford University Press., 2003, pp.380-423.
75. ZHA, D. și Valencia M. J., *Mischief Reef: Geopolitics and Implications*, în *Journal of Contemporary Asia* 31 (1), 2001, pp.86-103.
76. ZACHARY, Keck, *Asia's Maritime Disputes 101: The Council on Foreign Relations' new interactive overview of China's maritime disputes is not to be missed*, The Diplomat (27.09.2013); accesat la <http://www.cfr.org/asia-and-pacific/chias-maritime-disputes/p31345#/>
77. ZHANG, Haiwen, *UNCLOS Cannot be Used to Deny China's Rights and Claims in South China Sea*, Beijing Review, June 9, 2011, http://www.beijingreview.com.cn/2009news/guoji/guancha/2011-06/24/content_371530.htm.

¹ În ultimii ani, aici au fost descoperite zăcăminte de hidrocarburi estimate a fi superioare rezervelor Arabiei Saudite; vezi și Bush C.Richard, *The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations*, Washington D.C., Brookings Institution Press., 2010; Klare M.T., *Resources Wars*, New York: Henry Holt &Co, 2002, pp.109-137.

² Zhang Haiwen, *UNCLOS Cannot be Used to Deny China's Rights and Claims in South China Sea*, Beijing Review, June 9, 2011, http://www.beijingreview.com.cn/2009news/guojiguancha/2011-06/24/content_371530.htm.

³ Aprox.85% din importurile chineze de petrol pe cale maritimă, respectiv 30% din importurile de gaz traversează cele două zone.

⁴ China consideră că în zonele economice exclusive nu se pot desfășura activități militare (nu există o astfel prevedere în UNCLOS), activitățile cu specific militar în aceste zone urmând a fi derulate numai „în conformitate cu prevederile normelor legale existente în vigoare” (aferele drepturilor și obligațiilor) ale statelor de coastă (activitățile de cercetare marină derulate de navele americane intrând în această categorie de activități și, prin urmare, necesitând aprobarea statului în a cărei ZEE se intră/tranzitează).

⁵ Starr H., Thomas G.D., *The Nature of Borders and International Conflict: Revisiting Hypotheses on Territory* în *International Studies Quarterly* 49 (1), 2005, pp.123-39.

⁶ Moller B., *The Military Aspects of the Disputes* în T. Kivimaki (ed.), *In War or Peace in the South China Sea?* Copenhagen: NIAS Press, 2002, pp.62-86.

⁷ În afară de Beijing, mai au pretenții teritoriale în Marea de Sud a Chinei: Brunei, Taiwan, Malezia, Vietnam și Filipine.

⁸ Primul și cel mai interpretabil document adus în discuție de părți este Tratatul de la San Francisco din 1951, urmat de Declarația de la Cairo (1943) și cea de la Potsdam (1945); Dutton Peter, *Three Disputes and Three Objectives, China and South China Sea*, Naval War College Review, Autumn 2011: 45-48; International Crisis Group, *Stirring Up the South China Sea (Part I)*, Asia Report Nr.223, 23.04.2012, pp.3-4.

⁹ Dibb Paul, *The Strategic Environment in the Asia-Pacific Region* în Blackwell R.D. și Dibb P.(eds), *America's Asian Alliances* Cambridge, Mass.:The MIT Press, 2000, p.8.

¹⁰ Chang F.K., *Beyond the Unipolar Moment:Beijing's Reach in the South China Sea*, 1996, Orbis 40 (3): pp.678-98; Gallagher M.G., *China's Illusory Threat to the South China Sea*, International Security, 1994, 19 (1): pp.169-94; Leifer M., *Chinese Economic Reform and Security Policy: The South China Sea Connection*, Survival, 1995, 37 (2): pp.369-87.

¹¹ Jae-Hyung L, *China's Expanding Maritime Ambitions in the Western Pacific and the Indian Ocean*, Contemporary Southeast Asia, 2002, No.24 (3): pp.549-68; Ji Y, *The Evolution of China's Maritime Combat Doctrines and Models:1949-2001*, Singapore, 2002, institute of Defence and Strategic Studies.

¹² Karl Haushoffer a preluat ideile lui Friedrich Ratzel, Karl Ritter, Halford J.MacKinder și James Monroe privind diviziunea lumii în sfere de influență, existența pan-regiunilor, controlul strategic al unor teritorii-cheie și dihotomia putere continentală-putere maritimă. Acesta a justificat expansionismul imperial, considerând că, alături de supremația navală, este necesară și cea teritorială, prin aceasta înțelegându-se și teritoriile de pe mare. În viziunea sa, spațiul reprezintă o protecție militară împotriva atacurilor inițiale ale unor vecini ostili care dețin arme cu rază lungă de acțiune, o zonă-tampon de teritorii sau unele state nesemnificative de la granița unui stat putând contribui la această protecție.

¹³ Ikenberry G.J., Mastanduno M. (eds), *International Relations Theory and the Asia-Pacific*, New York: Columbia University Press, 2003.

¹⁴ A se vedea *Declarația înaintea Comitetului Camerei Reprezentanților pentru Forțele Armate – Subcomitetul privind Puterea Maritimă și Proiectarea Forțelor și Declarația înaintea Comitetului Camerei Reprezentanților pentru Politică externă – Subcomitetul privind Asia-Pacific (Disputele Maritime ale Republicii Populare Chineze)* ale lui Bonnie S. Glasser, consilier pentru China în cadrul Centrului de Studii Internaționale și Strategice (CSIS), 14.01.2014, pp.3-5; Haddick Robert, *Getting Tough in the South China Sea*, National Interest, 25.02.2014, Haddick Robert, *America Has No Answer to China's Salami-Slicing*, War on the Rocks, 06.02.2014; Glaser S. Bonnie, *Is China's Charm Offensive Dead?*, China Brief, 31.07.2014, Cronin M.Patrick, *The Challenge of Responding to Maritime Coercition*, Center for a New American Security, Septembrie 2014, pp.5-6.

¹⁵ În februarie 1992, China aprobă o lege prin care declară întreaga Mare de Sud a Chinei drept teritoriu chinez.

¹⁶ Hyer E., *The South China Sea Disputes: Implications of China's Earlier Territorial Settlements*, în *Pacific Affairs* 68 (1), 1995: pp.34-35.

¹⁷ Midlarski M.I., *Power, Uncertainty, and the Onset of International Violence*, 1974, Journal of Conflict Resolution 36 (3): pp.395-431, Bremer S.A., *Dangerous Dyads: Conditions Affecting the Likelihood of Interstate War, 1816-1945*, Journal of Conflict Resolution 36 (2), 1992: pp.309-41; Manicom J., *IR Theory and Asia's Maritime Territorial Disputes*, Refereed Paper presented to the Australasian Political Studies Association Conference, University of Newcastle, 25-27.09.2006.

- ¹⁸ Huth P.K., *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict*, 1996: pp.182, Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- ¹⁹ Fravel Taylor, *International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion*, *International Studies Review* 12, 2010: pp.505-532.
- ²⁰ Chan Steve, *An Odd Thing Happened on the Way to Balancing East Asian States Reaction to China's Rise*, *International Studies Review* 12, no.3 (2010): 387-412; Clarke Ian, *China and United States: A Succession of Hegemonies*, *International Affairs* 87, nr.1 (2011): 13-28; Misalucha Charmaine, *Locating Southeast Asia in Debates on the South China Sea* în Hiebert M., Nguyen P., Poling G.B., *Perspectives on the South China Sea. Diplomatic, Legal and Security Dimensions of the Disputes*, Center for Strategic and International Studies, September 2014.
- ²¹ Se apreciază că, alături de China, în dorința de a „întări” propriile lor pretenții teritoriale în regiune, Vietnam, Malaezia, Filipine au adoptat legi care nu respectă prevederile UNCLOS (art.2, 21-1, 34-2). Sub presiunea mediului internațional, Vietnam și, ulterior Filipine, încearcă să remedieze aceste situații. A se vedea Odom Jonathan G., *How a „Rules-Based Approach” Could Improve the South China Sea Situation*, în Hiebert M., Nguyen P., Poling G.B., *Perspectives on the South China Sea. Diplomatic, Legal and Security Dimensions of the Disputes*, Center for Strategic and International Studies, September 2014.
- ²² Friedberg A.L., „Ripe for Rivalry: Prospects for Peace in a Multipolar Asia” în *International Security* 18 (3), 1993/94, pp.5-33.
- ²³ Legea privind Marea teritorială și Zonele Contigui din 1992; Browne Andrew, *China's line in the Sea*, *Wall Street Journal*, April 1, 2014; Dutton Peter, *Three Disputes and Three Objectives, China and South China*, *Naval War College Review*, Autumn 2011: 45-48; Hong Nong, *Interpreting the U-shape Line in the South China Sea* din <http://chinausfocus.com/peace-security/interpreting-the-u-shape-line-in-the-south-china-sea/>; Panda Ankit, *Will China's Nine Dashes Ever Turn Into One Line?*, *The Diplomat*, July 2014.
- ²⁴ UNCLOS III a fost semnat în 1982 și a intrat în vigoare în 1994, fiind ratificat de toate statele aflate în dispută din Marea de Sud a Chinei (cu excepția Taiwanului).
- ²⁵ Bateman Sam, www.TheDiplomat.com, October 22, 2015, accesat la 22.10.2015, ora 23.00.
- ²⁶ Roach J.Ashley, Smith V. Robert, *Excessive Maritime Claims*, 3rd Ed. (Leiden: Martinus Nijhoff, 2012): p.17.
- ²⁷ Misalucha Charmaine, *Locating Southeast Asia in Debates on the South China Sea* în Hiebert M., Nguyen P., Poling G.B., *Perspectives on the South China Sea. Diplomatic, Legal and Security Dimensions of the Disputes*, Center for Strategic and International Studies, September 2014.
- ²⁸ Ocuparea reprezintă însușirea unui teritoriu care este terra nullis, iar prescripția reprezintă achiziția titlului de suveranitate asupra unui teritoriu care nu este terra nullis, legitimizarea titlului fiind dată de trecerea timpului și presupusa conținere din partea fostului suveran. A se vedea Jennings R.Y., *Achiziția teritoriului în dreptul internațional*, Manchester, Manchester University Press, 1963; Shaw M.N., *International Law*, Ed.6., Cambridge, Cambridge University Press, 2008: 487-504; Dang Vu Hai, *Disputes between Vietnam and China in South China Sea: A legal Analysis*, în Hiebert M., Nguyen P., Poling G.B., *Perspectives on the South China Sea. Diplomatic, Legal and Security Dimensions of the Disputes*, Center for Strategic and International Studies, September 2014.
- ²⁹ Cuprinde Insulele West Sand, Tree, Woody și Rocky.
- ³⁰ Cuprinde Insulele Pattle, Money, Drummond și Duncan.
- ³¹ Mai sunt incluse: Reciful Bombay, Țărmul Bremen, Reciful Discovery, Țărmul Itis, Insula Lincoln, Reciful North, Passu Keah, Insula Triton, Reciful Vuladdore, Țărmul Herald, Țărmul Neptuna.
- ³² Este compus din atolurile: Siamese (Simen), Bankok (Bengu), Magpie (Meibin), Carpenter (Luban), Oliver (Lifu), Pigmy (Biwei), Engeria (Yinji), Howard (Wuyong), Learmonth (Jimeng), Plover (Haijiu), Addington Patch (Anding Lianjiao), Smith (Meisi), Bassett (Bude), Balfour (Pofu), Parry (Paipo), Cawston (Guodian), Penguin (Paihong), Tanered (Taojing), Combe (Kongpai), Cathy/Cathay (Huaxia), Hardy Patches (Shitanglian Lianjiao), Hand (Zhizhang), Margesson (Nanfei), Walker (Manbu), Phillip (Lexi), Payne (Pingnan).
- ³³ Indonezia, Malaezia, Filipine, Vietnam, Thailanda, Brunei, Cambodgia, Myanmar și Laos.
- ³⁴ Filipine a înaintat un memoriu către Curtea Permanentă de Arbitraj (PCA) de la Haga (martie 2014) pentru a pune în aplicare, în cazul său, prevederile Anexei VII a UNCLOS (*Arbitrare între R.Filipinelor și R.P.Chineză*), respective pentru a se stabili că așa-numita „linie 9 punctată” să fie declarată „ilegală și invalidă” și pentru a se clarifica dacă anumite forme terestre din MCS sunt roci, insule sau elevații apărute după reflux. China refuză să devină parte a cazului, argumentând că PCA nu are jurisdicție asupra acestei dispute.
- ³⁵ *USA-ASEAN Leaders Meeting (anual), US-ASEAN Enhanced Partnership Plan of Action 2011-2015, US-ASEAN Partnership for Good Governance, Equitable and Sustainable Development, US-ASEAN Expanded Economic Engagement Initiative, US-ASEAN Defence Forum, Asia Defence Ministers Meeting Plus*, etc.
- ³⁶ Majoritatea fondurilor sunt de proveniență chineză.

³⁷ În unele situații, China invocă faptul că unele depresiuni maritime pot arăta clar delimitarea dintre plăcile continentale a două state, putând fi considerată graniță naturală, în timp ce statele contestatoare afirmă că nu există depresiuni maritime, ci doar adâncimi accidentale, nepermanente și, implicit, nu există limită între plăcile continentale. În plus, niciuna dintre părți nu acceptă definițiile generale acordate insulelor din zonă (unii le consideră insule, alții le consideră doar stânci), impactul regăsindu-se în delimitarea ZEE.

³⁸ UNCLOS III permite fiecărui stat să pretindă 200 de mile marine ca zonă economică exclusivă, contiguitatea teritorială între două state, în sens maritim, fiind înțeleasă ca vecinătatea a două zone economice exclusive, adică 400 mile marine între cele două state.

³⁹ Asanare, construire de facilități.

⁴⁰ Pe aceste insule sunt construite piste de aterizare, respectiv facilități portuare care ar putea deservi aparate de zbor militare și nave aparținând F.A. Chineze. Până în prezent, au fost construite peste 800 de hectare de insule artificiale, precum și avanposturi, facilități portuare, un aerodrom și facilități logistice.

⁴¹ Din Palawan turiștii pot ajunge și pe Ins. Patag, Lawak, Likas/Ins.Spratly. Un alt traseu al serviciului de feribot ar putea fi Panata – Ins.Kota – Ayungin și retur.

⁴² Pe ambele insule au fost dezvoltate facilități militare, una situată la numai 4477 m² de Ins. Itu Aba/ Taiping a Taiwanului.

⁴³ Reciful de corali, având o lungime de 15 km și o lățime de 5 km, este situat la o distanță de aprox. 216 km de insula filipineză Palawan (situată în vest) și este parte a ZEE a Filipinelor. Reciful s-a aflat sub controlul Filipine din 1999, când nava de desant BRP Sierra Madre a eșuat în mod deliberat pentru a marca teritoriul, din acel moment aceasta servind și drept avanpost pentru FA filipineze).

⁴⁴ China și SUA au fost aproape de izbucnirea unui conflict în momentul în care două avioane s-au ciocnit (un P-3 Orion și un interceptor PLAN J-8) în 2001, dar după negocieri intense echipajul avionului american P-3 a fost returnat SUA.

⁴⁵ Activități apreciate ca fiind exercitarea dreptului de liberă navigare în apele internaționale.

⁴⁶ Freedom of Navigation Operations (FONOPS) - U.S.Department of Defense, Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense, January 2012; Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2015, Office of the Secretary of Defence; U.S. Department of Defense, The Asia-Pacific Maritime Security Strategy: Achieving US National Security Objectives In A Changing Environment (Cap.VI), 2015; Department of Defense, Quadrennial Defence Review, 2014; US Department of Defense, Freedom of Navigation, Report for Fiscal Year 2014 (2015); The Office of Naval Intelligence (ONI) report on The PLA Navy: New Capabilities and Missions for the 21st Century, 2015; U.S. Collective Defense Arrangements; Congressional Research Service, China Naval Modernization: Implications for US Navy Capabilities, 2015.

⁴⁷ China și SUA au fost aproape de izbucnirea unui conflict atunci când 2 avioane s-au ciocnit (un P-3 Orion s-a ciocnit cu un interceptor PLAN J-8) în 2001, după negocieri intense echipajul avionului american P-3 fiind returnat SUA.

⁴⁸ Distrugătorul american USS Lassen a tranzitat apele din apropierea Recifului Subi (și Mischief) la o distanță mai mică de 12 mile nautice (500 metri), fiind însoțit de două avioane de supraveghere maritimă (P-8A Poseidon și P-3 Orion). SUA nu a informat China asupra manevrei, chiar dacă, pe timpul operației FON, nava americană a fost în contact permanent cu nave chinezești.

⁴⁹ Presa de stat, Xinhua, 16.10.2015.

STADIUL ACTUAL AL POLITICILOR UNIUNII EUROPENE ÎN DOMENIUL SPAȚIAL¹

Cătălin GRĂDINARU*

Abstract

Space assets are essential for the activities of modern societies. Communications, navigation, positioning and timing, meteorological and scientific services, geospatial information, understanding of Earth environment, civilian and Common Foreign and Security Policy (CFSP) operations, to name just a few services, rely on space assets. Any disturbance of these activities could damage or completely disrupt services needed to ensure the safety and the well-being of European Union (EU) citizens, in addition reducing the associated economic benefits of space (the return of investment for space activities is estimated to be a factor three).

Europe need to develop a capability for Space Situational Awareness (SSA), drawing on existing capabilities and infrastructures both at national and European level. SSA refers to the knowledge of location and function of space objects and the space environment, including operational satellites, space debris, near Earth objects and space weather.

Keywords: *Space assets, Common Foreign and Security Policy, sustainability of space.*

Introducere

Pentru activitățile specifice societăților moderne, mijloacele spațiale reprezintă instrumente esențiale. Comunicațiile, navigația, poziționarea și sincronizarea, serviciile meteorologice și științifice, informațiile geospațiale, înțelegerea mediului terestru, operațiile civile și elementele specifice din Politica Comună Externă și de Securitate–CSPD, se bazează toate pe mijloace spațiale. Deci, orice perturbare a acestor activități poate afecta sau întrerupe complet serviciile necesare pentru asigurarea siguranței și bunăstării cetățenilor din Uniunea Europeană.

Al 5-lea Consiliu Spațial European a subliniat necesitatea ca Europa să dezvolte o capacitate precursoră specifică pentru Space Situational Awareness Services – SSA, bazată pe mijloacele existente la nivel național și european. SSA se referă la cunoașterea poziției și funcției obiectelor spațiale și a mediului spațial, incluzând sateliții operaționali, deșeurile spațiale, obiectele situate în apropierea Pământului și condițiile meteo

spațiale. Consiliile spațiale 7 și 8 au invitat Comisia Europeană și Consiliul UE, în cooperare strânsă cu ESA și statele membre, să propună o structură de conducere și o politică de date pentru o viitoare capacitate europeană SSA. Dezvoltarea capacității europene SSA sprijină exploatarea mijloacelor spațiale, contribuind la accesul și utilizarea spațiului în folosul europenilor, așa cum este cerut de Politica Spațială Europeană.

Astfel, UE și statele membre vor fi capabile să utilizeze mai bine spațiul, întărindu-și securitatea și economia în conformitate cu Strategia Europei 2020.

Comisia Europeană a lansat un număr de proiecte de cercetare privind vremea spațială și securitatea mijloacelor spațiale vizând posibilitățile de coliziune pe orbită, în cadrul programului EU FP7 R&D. Programul pregătit pentru SSA, proiectul SPA (Support to Precursor space situational Awareness), a fost lansat în 2008 în administrarea directă a Agenției Spațiale Europene – ESA, din partea statelor membre ESA. ESA cooperează activ cu autoritățile naționale

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

europene, ministerele apărării, organizațiile științifice și tehnice, organismele de cercetare naționale și agențiile spațiale naționale, precum și cu instituții și agenții ale UE, inclusiv Agenția Europeană de Apărare – EDA și Centrul Satelitar al Uniunii Europene – EU SatCen. Se estimează că, la nivel ministerial, ESA va implementa și operaționaliza programul SSA până în 2020.

În timp ce ESA a coordonat identificarea cerințelor utilizatorilor civili pentru SSA, echipa de proiect a EDA pentru SSA a elaborat documentul țintă de personal - Common Staff Target – privind armonizarea cerințelor de apărare pentru SSA. Astfel, cerințele utilizatorilor europeni SSA de nivel dual civil-militar au fost adoptate de Comitetul Politic și de Securitate (PSC) în noiembrie 2011. Sistemul SSA european are potențialul de a fi, în faza operațională a acestuia, un sistem dual compus din sisteme constituite din elemente variate (civile și militare, naționale și UE), care distribuie date unei varietăți de structuri guvernamentale și utilizatori comerciali. Acesta se bazează pe facilitățile de fuziune și distribuție de date specifice, posedă un flux de date pe mai multe nivele, cu încadrări de confidențialitate diferite, fiind dezvoltat de o manieră iterativă cu contribuția partenerilor internaționali.

EU SatCen contribuie la activitățile curente ale sistemului SSA prin proiectul SPA (*Support to Precursor space situational Awareness*) - SSA (Space Situational Awareness services). Proiectul SPA este o acțiune de sprijin încadrată conceptual în Programul Cadru nr. 7 - EU FP7 al Comisiei Europene și este administrat de către EU SatCen.

SPA studiază și evaluează modele posibile de conducere SSA și politica de date în mediul securizat al EU SatCen. În acest context și pentru a oferi sprijin din punct de vedere tehnic, SPA experimentează un număr de servicii preliminare SSA-SST, cum ar fi Survolarea cu sateliți (Satellite Over-flight), alerta vizând conjuncția sateliților (Satellite Conjunction Alert) și predicția de reintrare în spațiu (Space re-entry Prediction).

Proiectul SPA este complementar programului ESA și contribuie la implementarea Politicii Spațiale Europene, fiind total aliniat la concluziile Consiliilor Spațiale 7 și 8 privind dezvoltarea

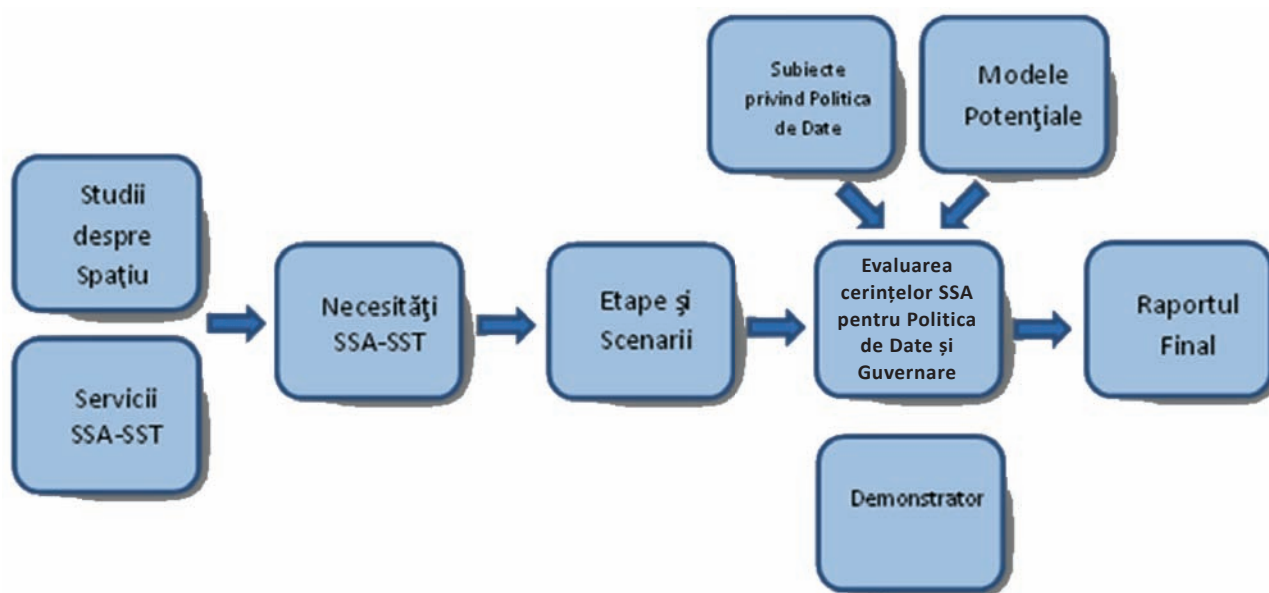
capabilității europene pentru monitorizarea și supravegherea propriei infrastructuri spațiale și a deșeurilor spațiale. Trebuie menționat că SPA sprijină politica externă și de securitate comună (PESC-CFSP) a Uniunii Europene, incluzând securitatea civilă, cu servicii preliminare SSA, având scopul de protejare a cetățenilor UE. De asemenea, asigură și servicii și infrastructuri bazate pe sateliți plasați pe orbite care vor sprijini în viitor misiunile și operațiile UE. Proiectul SPA se dezvoltă sub controlul total al statelor membre UE, beneficiind de sprijinul acestora și îndeplinind condițiile stabilite de către conducerea SatCen, completând din punct de vedere tehnic activități curente SSA în Europa. Prin intermediul SPA, EU SatCen contribuie pe termen lung la protecția mijloacelor spațiale necesare pentru îndeplinirea misiunilor, exploatează propria experiență în manipularea securizată a datelor de natură duală civil-militar, îmbunătățindu-și capabilitățile prin servicii relevante pentru CFSP.

Vedere de ansamblu asupra proiectului SPA

Sprijinirea din punct de vedere tehnic al politicilor de date pentru o viitoare capabilitate europeană SSA se concretizează în prezent din 3 segmente principale:

- supravegherea spațiului și urmărirea obiectelor artificiale **Space Surveillance and Tracking-SST**;
- monitorizarea și previzionarea vremii spațiale (**Space WEather-SWE**);
- monitorizarea obiectelor spațiale naturale situate în apropierea Pământului (**Near-Earth Objects-NEO**).

Proiectul SPA se concentrează pe segmentul și serviciile cu utilizare duală civil-militar SSA-SST, reprezentând cea mai mare provocare din perspectiva dezvoltării guvernării și politicii de date. SSA-SST sprijină implementarea CFSP prin facilitarea accesului european autonom la spațiu, îmbunătățirea securității mijloacelor spațiale și sustenabilitatea domeniului spațial. Proiectul SPA a urmat o metodologie de analiză bazată pe cazuri și scenarii potrivite efectuării unei evaluări tehnice și analitice. Această

metodologie urmărește să pună la dispoziție o abordare sistematică și pragmatică, să realizeze înțelegerea comună a problematicii pentru analiza politicii de date, să genereze un instrument pentru comunicarea cu factorii de decizie, să genereze o foaie de parcurs clară pentru analiza SPA. Fluxul de lucru al SPA este reflectat în diagrama de mai sus:

Proiectul a demarat cu analiza importanței spațiului din punct de vedere economic și strategic. Apoi, simultan, trei servicii experimentale SSA-SST, legate de protecția infrastructurii spațiale, au fost derulate în cooperare cu factorii de decizie relevanți SSA în Europa (*Survolarea cu sateliți - Satellite Over flight, Alerta de conjuncție a sateliților - Satellite Conjunction Alert, Predicția de reintrare în spațiu - Space Re-entry Prediction*). Pornind de la aceste studii vizând importanța spațiului și serviciile preliminare SSA-SST, a fost efectuată o analiză a cerințelor specifice SSA. Ulterior, au fost conturate scenariile detaliate ca instrumente pentru o mai bună înțelegere și analiză a politicii de date și necesităților de conducere în cooperare cu factorii de decizie relevanți SSA. În paralel, a fost dezvoltată politica de date și modelele arhitecturale potențiale în legătură cu conducerea unei capabilități viitoare SSA-SST în Europa. În cele din urmă, EU SatCen a efectuat o analiză a scenariilor de utilizare a SSA-SST pentru a evidenția datele tehnice de intrare pentru politica de date SSA-SST și alte necesități funcționale.

Importanța strategică a spațiului

Spațiul este un sector strategic cheie pentru competitivitatea și creșterea economică europeană. Aplicațiile specifice derulate în spațiu sunt esențiale pentru activitățile societăților moderne.

Observarea Pământului, cercetarea științifică, comunicațiile, poziționarea și navigația, misiunile CFSP și operațiile sunt câteva dintre serviciile care se bazează pe mijloace spațiale, orice pierdere sau perturbare a acestor servicii determinând costuri adiționale pentru contribuabilii europeni sau imposibilitatea de a beneficia de aceste servicii. Ca o ilustrare, s-a estimat de către Comisia Europeană că dependența europeană de serviciul GPS reprezintă 6–7% al PIB UE, însemnând aproximativ 800 de miliarde euro pe an.

Capabilitățile specifice SSA pot sprijini protecția infrastructurii spațiale europene și pot garanta operații sigure prin asigurarea alertei față de potențiale evenimente negative (deșeuri spațiale, obiecte situate în apropierea Pământului și vremea spațială), în timp suficient pentru a permite luarea unor măsuri preventive.

Mărimea bugetului spațial public la nivel mondial este de aproximativ 76 miliarde EURO, din care aproximativ 8% reprezintă contribuția statelor membre UE. În termeni generali, Europa este al doilea cel mai mare contribuitor al industriei spațiale după SUA, bugetul fiind distribuit în special în 5 domenii de aplicații: comunicații și lansări (31% fiecare), știință (17%), observarea

Pământului (15%) și navigație (6%). În prezent există aproximativ 1000 de sateliți operaționali pe orbită în jurul Pământului, împreună cu aproximativ 2400 sateliți inactivi sau ieșiți de sub control și 15000 de deșeuri spațiale înregistrate. Europa deține aproximativ 160 de sateliți operaționali pe orbită și este al patrulea mare contribuitor la nivelul de deșeuri spațiale cu 4% (605 elemente).

Deșeurile spațiale sunt împrăștiate pe o plajă largă de altitudini, dar sunt concentrate în jurul unor orbite terestre unde activitatea spațială și serviciile sunt extrem de importante. Aceste orbite sunt:

- Orbite Terestre Joase (Low Earth Orbit – LEO), 500-1500 km, utilizate în special pentru observarea Pământului, știință și aplicații de comunicații. În prezent, aproximativ 27% dintre deșeurile înregistrate sunt situate aici;
- Orbite Terestre Medii (Medium Earth Orbit – MEO), 5000-12.000 km, optime pentru sisteme GPS și navigație, cum ar fi sistem satelitar european GALILEO. Aproximativ 5% dintre deșeurile spațiale sunt situate în vecinătatea acestei zone;
- Orbite Geosincrone (GEO), 35.800 km, utilizate pentru aplicații de comunicații. Acest domeniu are cea mai mare valoare comercială și cantitatea de deșeuri spațiale aici este de aproximativ 68% din catalogul de deșeuri înregistrate.

Cantitatea de obiecte spațiale crește constant, drept urmare și probabilitatea de coliziune între un satelit și deșeuri crește rapid. Cele mai multe obiecte în regiunile LEO, MEO și GEO vor rămâne pe orbită de la sute până la milioane de ani, acumulându-se constant la altitudini mari.

Principalul risc generat este coliziunea sateliților operaționali cu deșeurile spațiale. În general, se apreciază că există două tipuri de coliziuni pentru obiectele spațiale în funcție de importanța impactului: coliziunile letale soldate cu pierderea satelitelui și coliziunile catastrofice generatoare de nori de deșeuri spațiale. Acestea din urmă pot contamina un nivel orbital și pot reprezenta un risc pentru alți sateliți sau

chiar pentru viața umană. Deșeurile mai mici de 1 cm pot cauza degradarea senzorilor sau subsistemelor, fiind prea mici pentru a fi detectate de sistemele operaționale de monitorizare și supraveghere. Deșeurile mai mari de 10 cm pot distruge iremediabil un satelit și sunt detectate de către sistemele operaționale curente.

O capacitate europeană SSA ajută la reducerea pierderilor și la evitarea perturbării mijloacelor datorită coliziunilor cu deșeuri spațiale și a vremii spațiale. Conform analizei efectuate de EU SatCen, impactul economic pentru pierderea unui satelit european ca urmare a unei coliziuni în LEO este de aprox. 27 milioane euro anual, iar ca urmare a condițiilor de vreme spațială este de aprox. 296 milioane euro anual. Acest impact economic estimat poate fi afectat negativ, ca urmare a consecințelor necuantificabile și a costurilor care pot rezulta din omisiunea capacității europene SSA. Un exemplu clar poate fi pierderea unui serviciu critic de comunicații în timpul unei situații de criză care cauzează pierderea de vieți omenești.

Consecințele unui impact în zona NEO sunt dificil de estimat din cauza variabilelor intrinseci ale obiectului (mărime, viteză, compoziție) și a suprafeței de impact.

Descrierea serviciilor SSA-SST

Au fost identificate trei servicii ale segmentului SSA-SST: Survolarea cu sateliți (Satellite Over-flight), Alerta de conjuncție a sateliților (Satellite Conjunction Alert) și Predicția de reintrare în spațiu (*Space Re-entry Prediction*).

Survolarea cu sateliți (Satellite Over-flight). Acest Serviciu oferă o estimare atunci când un anumit obiect spațial/satelit va fi vizibil dintr-o locație particulară de pe Pământ, și reciproc. Serviciul și lanțul de calculare permit estimări istorice, în timp real și predictive (prin simulare computerizată) ale evoluției valorilor parametrilor în timp a satelitelui/obiectului și orbitei acestuia. Aceasta permite predicția momentului când un satelit are linie de vizibilitate cu o locație particulară de pe Pământ în scopuri de observare sau comunicații, determinante fiind fereastra de timp și disponibilitatea.

Alerta de conjuncție a sateliților (Satellite Conjunction Alert). Acest serviciu este menit să reducă mult probabilitatea de coliziuni între mijloace spațiale operaționale cu alte obiecte construite de om pe orbită. Oricare operator european comercial sau guvernamental de sateliți poate beneficia de avertizări de coliziune și manevre de evitare necesare. Serviciul poate fi folosit la verificarea respectării tratatelor internaționale. Predicția de coliziune și evitare sunt de importanță crescândă, de exemplu, la două dimensiuni limită, este estimat că există mai mult de câteva sute de mii de obiecte mai mari de 1 cm pe orbită și mai mult de 4.000 de obiecte mai mari de 1 m. Anumite nivele orbitale par să demonstreze sindromul Kessler, care constă în creșterea incontrollabilă a deșeurilor spațiale din cauza coliziunilor în lanț. Estimarea de probabilitate a coliziunii implică date de intrare pentru un anumit satelit și oricare alte obiecte și evaluarea probabilității de coliziune dintre acestea. Re-efectuarea simulărilor, îmbunătățirea preciziei și acurateței datelor pentru cazurile selectate sunt operațiuni obișnuite. O comunicație poate fi trimisă în timp util operatorilor identificați, utilizând un mesaj de sprijin al conjuncției. După ce mesajul final al serviciului a fost obținut și un mesaj a fost trimis la operator, este efectuată în mod normal

o manevră de evitare. Orbita propusă poate fi reestimată pentru probabilitatea de coliziune înainte de orice schimbare de orbită efectivă.

Serviciul de predicție a reintrării în spațiu (Space Re-entry Prediction). Serviciul este însărcinat cu menținerea listei de obiecte cu înaltă probabilitate de reintrare în atmosferă și atingerea suprafeței terestre. De asemenea, se efectuează predicții ale traiectoriei și zona de impact pe Pământ a norului de deșeuri. Exemple de reintrări recente au fost acoperite mediatic: Phobos-Grunt, ROSAT și UARS. Un obiect pe orbită este supus rezistenței din cauza impactului cu moleculele și elementele din atmosferă; această rezistență este neglijabilă la altitudini în apropierea orbitei GEO și crește în magnitudine la altitudini specifice LEO. Chiar și la altitudini LEO efectul este mic și este în mod normal compensat la sateliții operaționali (zilnic/săptămânal), prin mici ajustări de control al orbitei. La altitudini de aproximativ 100 km (linia Karman), atmosfera Pământului joacă un rol foarte important asupra traiectoriei obiectului. La altitudini joase, rezistența asupra obiectului spațial încetinește continuu viteza acestuia și aduce obiectul tot mai aproape de Pământ odată cu creșterea densității atmosferice, rezultatul fiind o inevitabilă cădere pe suprafața terestră.

Cu ajutorul unei aplicații simple asupra serviciului de reintrare atmosferică este setată o alarmă, dacă altitudinea unui satelit trece dincolo de o limită de altitudine (80-100 km), fiind întocmită și actualizată o listă de sateliți care prezintă risc de reintrare atmosferică. Când o orbită satelitară începe să se degradeze rapid la limitele atmosferei terestre, locația precisă a zonei de impact a norului de deșeuri spațiale pe suprafața terestră devine mai importantă pentru protecția civilă și mediu. Autoritățile guvernamentale pot fi alertate să coordoneze informarea publică și serviciile de protecție. Estimarea precisă a zonei de impact presupune calcule matematice sofisticate efectuate de echipe specializate. Poziția și viteza satelitului, altitudinea și evoluția unghiulară a vitezei, măsurătorile elementelor orbitale, forma, suprafața transversală, masa și materialele constitutive, toate acestea afectează locația exactă și timpul impactului pe suprafața terestră. Cele mai multe obiecte care supraviețuiesc altitudinilor mici cad în mări și oceane, logic, deoarece majoritatea (2/3) suprafeței Pământului este acoperită de apă. Ca o contribuție majoră la efortul global, SUA, prin serviciul de urmărire spațială, oferă o predicție a reintrărilor cu un avans de două luni. Pentru obiectele cu modificări iminente ale orbitelor, se emite un mesaj de predicție a traiectoriei de impact (Trajectory Impact Prediction – TIP), specificându-se momentul și locația pentru pierderea orbitei. Mesaje TIP mai frecvente și cu precizie mai mare sunt de așteptat odată cu apropierea momentului de reintrare în atmosferă a obiectului spațial.

În contextul proiectului SPA, EU SatCen a definit etapele standard de procesare pentru un serviciu comun de reintrare și a instalat un demonstrator reprezentativ al primei părți a serviciului însărcinat cu menținerea unei liste de obiecte cu probabilitate ridicată de reintrare în atmosferă.

Necesitățile și cerințele SSA-SST

Prin proiectul SPA a fost realizată o sinteză a necesităților și cerințelor inițiale pentru capabilitatea SSA în Europa, luând în considerare date de intrare din surse variate. Acestea includ cerințe de nivel înalt, în baza tratatelor

internaționale și europene, și cerințe existente asupra SSA. Acest capitol oferă o vedere de ansamblu asupra datelor de intrare.

Cerințele de nivel înalt sunt derivate din următoarele documente internaționale: *Tratatul și Principiile ONU asupra Legii Spațiului, Codul de Conduită al UE pentru activități spațiale, Tratatul de la Lisabona, Rezoluțiile Politicii Spațiale Europene și ale Consiliului Spațial European, Legislația Spațială Națională din statele membre UE.*

În cadrul ONU există Biroul pentru afaceri în afara Spațiului (UNOOSA), responsabil pentru promovarea cooperării în utilizarea spațiului și care servește ca secretariat pentru Comitetul ONU pentru Utilizarea Pașnică a Spațiului (COPUOS). COPUOS este comitetul Adunării Generale însărcinat cu cooperarea internațională în utilizarea pașnică a spațiului și singurul forum internațional pentru dezvoltarea legii spațiale internaționale. Până în prezent, COPUOS a adoptat 5 instrumente legale internaționale și 5 seturi de principii legale care guvernează activitățile legate de spațiu.

Cele cinci tratate și înțelegeri sunt următoarele: *Tratatul pentru Spațiul Extraterestru, Înțelegerea privind salvarea, Convenția privind responsabilitatea, Convenția de înregistrare, Acordul asupra Lunii.* Cele cinci declarații și principii legale sunt *Declarația principiilor legale care guvernează activitățile statelor în explorarea și utilizarea spațiului, Principiile care guvernează utilizarea de către state a sateliților artificiali ai pământului pentru transmisiuni TV directe, Principiile legate de teledetecția pământului din afara spațiului, Declarația asupra cooperării internaționale în explorarea și utilizarea spațiului extraterestru pentru beneficiul și în interesul tuturor statelor, având în vedere în special necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.*

Există și o variantă a „Codului de Conduită pentru Activități Extraterestre”, publicat de către Consiliul European, acesta fiind ca o bază de consultări cu alte țări. Scopul codului de conduită este să stabilească un set de bune practici menite să asigure securitatea în spațiu, devenind astfel un instrument util al legii internaționale a spațiului, îmbunătățind securitatea, siguranța și sustenabilitatea tuturor activităților spațiale.

Conform Codului de Conduită, o abordare comprehensivă asupra siguranței și securității în spațiu trebuie să fie ghidată de următoarele principii: libertatea accesului la spațiu în scopuri pașnice, păstrarea securității și integrității obiectelor spațiale pe orbită, acordarea de importanță pentru interesele legitime de apărare ale statelor.

Tratatul de la Lisabona, intrat în vigoare în decembrie 2009, oferă UE competența de a efectua activități în spațiu, fără a preveni statele membre, pentru a-și exercita competențele (art. 4 și 89 TFUE). Tratatul stabilește o politică europeană spațială cuprinzând obiectivele principale de promovare a progresului științific și tehnic, precum și competitivitatea industrială, coordonarea cu activitățile ESA, incluzând și activități în domeniul cercetării, dezvoltării tehnologice și explorarea/exploatarea spațiului.

Înțelegerea Cadru dintre Comunitatea Europeană și ESA pune la dispoziție o bază comună pentru dezvoltarea coerentă și progresivă a unei Politicii Spațiale Europene generale și stabilește, conform articolului 8, întâlniri periodice ale instituțiilor europene centrale, ESA și Consiliul Spațial, pentru coordonarea și facilitarea activităților de cooperare.

Politica Spațială Europeană, adoptată de către Consiliul Spațial, a creat un cadru politic comun pentru activități spațiale în Europa, stabilind o viziune de bază și o strategie pentru sectorul spațial, și subiecte disputate cum ar fi securitatea și apărarea, accesul la spațiu și explorarea.

Prin intermediul Politicii Spațiale Europene, UE, ESA și statele membre se angajează să urmărească atent coordonarea activităților și programelor lor, evitând astfel dublarea efortului.

Necesitățile și cerințele existente pentru politica de date și guvernare decurg din următoarele documente: *Ținta Comună de Personal EDA SSA PT (CST)*, *Documentul cu Nevoile Misiunii (MRD) al ESA SSA PP*, *Cerințele utilizatorilor civili-militari europeni SSA*. Cele 3 documente stabilesc o bază pentru necesitățile și cerințele capabilității europene SSA, acestea abordând următoarele teme privind politicile de date și guvernarea: securitatea națională a statelor membre, verificarea tratatelor, cooperarea europeană și internațională, sinergia

civil-militară, asigurarea de servicii, protecția vieții și infrastructurii spațiale, accesul autonom în spațiu, aspecte de arhitectură, non-repudierea și clasificarea/reclasificarea datelor.

CST definește cerințele militare pentru o capabilitate viitoare europeană SSA care este utilizată pentru apărare, securitate și aplicații civile și acoperă următoarele subiecte: cerințele militare generale și obiectivele misiunii, securitatea datelor, guvernarea, supravegherea spațiului, urmărirea, caracterizarea, vremea spațială, fuzionarea/procesarea/diseminarea datelor, performanțele sistemului, interoperabilitatea, disponibilitatea, comunicațiile și resursele umane.

MRD stabilește cerințele civile din perspectiva ESA, formulate pentru fiecare dintre cele 3 segmente SSA: Space Surveillance and Tracking (SSA-SST), Space Weather (SSA-SWE), Near Earth Objects (SSA-NEO). Acest document asigură o definiție a inițiativei SSA în Europa, al cărei scop este asigurarea unui sistem independent SSA european. Documentul este destinat Delegațiilor ESA, instituțiilor UE (CE, Consiliul Europei, EDA), cât și experților naționali și europeni care susțin aceste organizații, inclusiv celor cu putere de decizie în ministerele statelor membre ESA.

În ceea ce privește cerințele utilizatorilor civili-militari pentru SSA, există un dialog structurat asupra spațiului și securității, aducând împreună Secretariatul General al Consiliului UE și al organismelor similare, serviciul EEAS, servicii relevante ale Comisiei, EDA, ESA și EU SatCen, cu scopul de îmbunătățire a cooperării între programele spațiale civile și militare și de a urmări, în particular, sinergiile în domeniul securității.

Modele potențiale SSA-SST utilizate în cadrul SPA

În timpul proiectului SPA au fost identificate 3 modele arhitecturale drept modele generice: federativ (federated), unificat (unified) și întrunit (joint). Aceste modele au fost descrise în documentele emise de SPA, două dintre acestea, federativ (federated) și întrunit (joint) fiind considerate modelele de avangardă pentru o capabilitate SSA-SST în UE.

Trebuie notat că modelele potențiale sunt incluse pentru a sprijini o evaluare neutră și comprehensivă și nu intenționează să definească sau să influențeze în niciun fel orice decizie sau arhitectură specifică pentru SSA.

Caracteristici comune pentru modelele arhitecturale

- toate sunt arhitecturi ingineresti ipotetice corespunzătoare unei scheme de conducere SSA-SST în Europa;
- este vizată o capacitate europeană SSA-SST autonomă;
- o politică puternică de date este aplicată (în acord cu nevoile securității naționale) pentru fiecare entitate UE/ESA participantă;
- părți terțe ar putea avea acces prin înțelegeri dedicate și prin colaborări externe cu națiunile aliate la toate nivelele de procesare;
- intrarea/utilizarea datelor externe la orice nivel provenite de la entități internaționale este subiectul unei politici de date. Interfațarea externă cu națiuni aliate la toate nivelele de procesare poate fi prezentă;
- o cooperare între furnizori de capacități SSA este activă în prezent;
- privilegiile de acces ale utilizatorilor sunt bazate pe statutul comercial, guvernamental (Civ/Mil);
- sunt disponibile facilități protejate, în special baza de date/catalog.

Caracteristici ale Modelului Federativ

- compus din două sau mai multe sisteme autonome naționale SSA-SST (complementare și compatibile) cu înțelegeri și structuri de management;
- acest model poate oferi o capacitate utilizatorilor pe baza înțelegerilor împreună cu instrumente potrivite de impunere a serviciului. O capacitate mai largă, care extinde statele membre ale consorțiului, poate fi oferită cu o interfață adițională, asigurând servicii unei game mai largi de utilizatori, inclusiv comerciali, naționali și entități europene.

Caracteristici ale Modelului Întrunit

- o fuziune coordonată și compatibilă de capacități existente și resurse în Europa într-un sistem de sisteme;
- statele membre ale UE/ESA contribuie cu orice tip de resurse, incluzând informații pentru catalog într-un sistem european SSA-SST;
- o potențială interfață sau încorporarea/utilizarea resurselor naționale și federative prin înțelegeri și consultări complexe;
- statele membre ale UE/ESA contribuie cu mijloace esențiale sau capacități într-un sistem SSA-SST în Europa;
- elemente ale „sistemului de sisteme” sunt multistrat și pot fi distribuite în Europa.

În cadrul proiectului SPA a fost implementată o platformă demonstrativă securizată care a sprijinit nucleul studiului de analiză, oferind mijloace pentru identificarea descoperirilor tehnice relevante și recomandări pentru implementarea modelelor politicii de date pentru capacitatea SSA.

Cele trei servicii indicative - Satellite Over-Flight, Satellite Conjunction Alert și Space Re-Entry necesită disponibilitate la date de supraveghere și urmărire, acestea fiind procesate pentru a determina caracteristicile orbitei, proces denumit „determinarea orbitei”.

Colecția de date conține a sursă bogată de exemple de orbite, fiind totodată un exercițiu european important de cooperare, în contextul proiectului SPA. Diverse tipuri de date de urmărire și supraveghere au fost atribuite diferitelor tipuri de orbite (GEO, MEO și LEO), iar cu ajutorul expertizei EU SatCen a fost elaborat cu succes un lanț de procesare pentru tratarea datelor neprocesate și producerea de definiții de orbite, generând astfel date de intrare pentru serviciile simulate SSA-SST.

Elemente de interes

Se consideră că, pentru a realiza o funcție SST cu o performanță cerută de o capacitate europeană SSA, va fi necesar accesul la un catalog care să conțină toate obiectele, clasificate și neclasificate, cu minimul de informație asociat necesar pentru

a asigura serviciile așteptate. O politică de date optimă va fi aplicată ca urmare a necesității de protejare adecvată a informațiilor sensibile și a intereselor statelor membre. Aceasta include, printre altele, probleme specifice legate de fuziunea catalogului pentru capabilitatea SSA europeană cu alte cataloage pentru sisteme SSA din Europa sau ale unor mijloace externe. În acest context, analiza SPA a identificat domenii cum ar fi: informații necesare pentru operarea funcției SST, acoperirea senzorului, catalog și informații legate de serviciu.

Se așteaptă pentru capabilitatea SSA europeană să administreze un catalog de obiecte spațiale clasificate și neclasificate. Separarea între manipularea datelor clasificate și neclasificate este un principiu esențial al aplicării politicii de date și arhitectură, afectând toate straturile SSA-SST (rețeaua de senzori SST, procesarea și serviciile SST). În termeni generali și în concordanță cu reglementările de securitate aplicabile, sistemele care lucrează cu informații clasificate UE trebuie să protejeze informația pe timpul întregului său ciclu de viață, asigurând că infrastructura și sistemele CIS sunt acreditate, iar informația este accesată doar de personalul cu nivelul de acces agreat și nevoile reale de cunoaștere.

Analiza efectuată de SPA a studiat cerințele de securitate privind confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea și non-repudierea diferitelor tipuri de informații care să fie manipulate, clasificate și neclasificate, într-o capabilitatea SSA europeană și a pus la dispoziție necesități, abordări și tehnologii care să fie avute în vedere.

În plus, analiza efectuată de SPA a identificat necesitatea de definire a regulilor de guvernare a clasificării informațiilor și proprietăților lor (originatorul, proprietățile de declasificare, nevoia de a ști asociată) în domenii diferite, cum ar fi clasificarea informației despre senzor, corelarea cu obiectele clasificate și nivelul de clasificare a produselor derivate (produse ale serviciilor Over-Flight, Conjunction și Re-Entry), evidențiind problemele asociate cu această definiție.

Elaborarea ulterioară este necesară pentru proprietățile de declasificare pentru informațiile clasificate la toate nivelele, inclusiv cel original și derivat/întrunit (date despre conjuncție și rapoarte de reintrare). Trebuie acordată atenție specială regulilor care guvernează definirea

proprietăților care pot implica UE, statele membre sau părți terțe potențiale, și impactul asupra livrării serviciului (manevrele de evitare pentru evenimentele de conjuncție). Analiza efectuată de către SPA a identificat scenarii diferite pentru necesități de declasificare a datelor, evidențiind aspectele potențiale de filtrare a datelor și cerințe privind mecanismele de declasificare.

Considerând efectele potențiale distructive ale contaminării catalogului, trebuie implementată o analiză de risc detaliată. Aspecte cum ar fi regulile de validare/carantină și actualizările zilnice ar trebui să fie analizate. Politica de date poate fi impusă pe baza identificării potențialelor puncte slabe. Aceasta poate include achiziția, procesarea, stocarea și transmiterea informațiilor atât primite, cât și generate de către capabilitatea SSA viitoare, securitatea utilizatorilor SSA, furnizorilor de date și oricărei alte entități externe, asigurând discreția și anonimitatea informației și securitatea surselor serviciilor SSA.

Este de așteptat ca senzorii naționali dedicați SST să constituie o sursă critică de informație pentru o capabilitate SSA viitoare în Europa. Este recomandată ponderarea mecanismelor de colaborare care vor permite un echilibru între protecția materialelor sensibile și asigurarea informației potrivite pentru a îndeplini obiectivele unei capabilități SSA europene.

Analiza efectuată de SPA a identificat zone diferite privind politica de date și guvernanta pentru a facilita definirea unor asemenea mecanisme de colaborare. Una dintre acestea este necesitatea pentru identificarea strategiilor de supraveghere și urmărire oportune având în vedere mijloacele disponibile, clasificate și neclasificate.

Direct legat de supraveghere și urmărire, este recomandată identificarea senzorilor eligibili de natură clasificată (cu premisele acreditate, personalul și sistemele de comunicații și informații care să manipuleze datele clasificate), cât și pentru a efectua o analiză detaliată pentru utilizarea potențială a senzorilor neclasificați, pentru a obține acoperirea și performanța cerute la toate regimurile orbitale.

S-a stabilit că asigurarea de servicii specifice pentru apărare nu va fi abordată într-o capabilitate SSA

duală care urmează să fie stabilită la nivel european. În principiu, aceste servicii vor îndeplini o funcție internă critică jucând un rol cheie în efectuarea unei identificări autonome a obiectelor detectate;

În acest context, analiza efectuată de SPA a identificat zone pentru politici de date și management care vor crea probleme mecanismului de interfață amintit, cum ar fi: manipularea obiectelor necunoscute, clasificarea informației, responsabilitatea și impactul acestora asupra serviciilor, schimburile de date cerute în procesul de identificare, informația minimă despre obiectul identificat pentru operare responsabilitatea procesului de identificare.

Considerând principiul de ierarhizare a politicii de date pentru SSA pentru protejarea intereselor UE, a statelor membre și aliaților, este recomandat ca managementul capacității SSA să conțină un mecanism de implementare a politicii de date, incluzând investigarea incidentelor care pot îmbunătăți politica de date SSA. Administrarea riscului, măsurile de reducere a efectelor, dezvoltarea cerințelor și impunerea pot fi toate efectuate prin mecanismul de supervizare amintit.

Într-un scop mai larg, o capacitate SSA europeană este de așteptat să relaționeze și să pună în comun informații cu părți terțe externe ca parte a protocoalelor de colaborare, cu obiectivul de a obține o mai bună protecție a mijloacelor în spațiu menținând totodată autonomia capacității europene SSA. Domeniile specifice pentru schimbul potențial de date cu părțile terțe a fost identificat, cum ar fi informațiile din catalog sau despre conjuncții și reintrare atmosferică. Au fost analizate aspectele de reglementare și asociate politicii de date, inclusiv schimburile de informații clasificate și înțelegerile de securitate asociate, natura și conținutul schimburilor, standardizarea datelor, urmărirea informației și cerințele IPR.

Este recomandată dezvoltarea unui set de măsuri comune, incluzând interoperabilitatea și standardizarea pentru a facilita interacțiunea

capabilităților contribuitoare, cât și pentru a ajuta incorporarea altora adiționale. Scopul acestor măsuri, cu respectarea prerogativelor naționale, poate acoperi aspecte de securitate a informației clasificate, confidențialitate, reguli pentru servicii, contribuția cu resurse, IPR, responsabilitate, guvernare și finanțe etc.

O capacitate europeană viitoare SSA trebuie să ofere servicii, de natură clasificată sau neclasificată, potențial unei varietăți de utilizatori (europeni, guvernamentali, comerciali și părți terțe). Este recomandat ca politica de date și guvernare să fie elaborate pe baza comunității de utilizatori prevăzute care pot accesa un serviciu particular SST, criteriului de eligibilitate, structurii de guvernare cerute pentru a asigura accesul și regulilor de asigurare a serviciului și mecanismelor de urmat.

Având în vedere potențialele efecte devastatoare (infrastructură și mediu) în timpul cazurilor confirmate de coliziune a obiectelor spațiale sau reintrare, este recomandată determinarea în cadrul unui context UE un lanț de notificare eficient pentru părțile relevante, care pot beneficia de pe urma mecanismelor stabilite aflate în uz. Este recomandat, respectând prerogativele naționale și constrângerile de securitate, să fie definite proceduri de trimitere a mesajelor de avertizare la coliziune operatorilor care sunt direct implicați în comanda unui satelit.

Considerând responsabilitatea pentru un eveniment (reintrare sau coliziune) în scopul capacității europene SSA, aceasta poate fi stabilită dacă datele asociate sunt garantate corecte și dacă un proces de notificare oficial a fost aplicat. Pentru ambele puncte (integritatea datelor și non-repudierea) a fost sugerată necesitatea unei detalieri viitoare în termeni de politică de date. Este recomandată examinarea ulterioară a regulilor pentru diseminarea informațiilor și produselor pentru părți terțe în afara capacităților europene SSA, cât și a detaliilor privind reutilizarea SW și IPR, intern și extern pentru capacitatea SSA menționată.

¹ Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” - Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.

RECENZIE DE CARTE

„ÎN AVANPOSTUL LUPTEI PENTRU SUPRAVIEȚUIRE. APĂRAREA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI ȘI FRONTUL SECRET ÎN VÂLTOAREA ANILOR 1938-1940”. O CARTE TEMEINIC ELABORATĂ

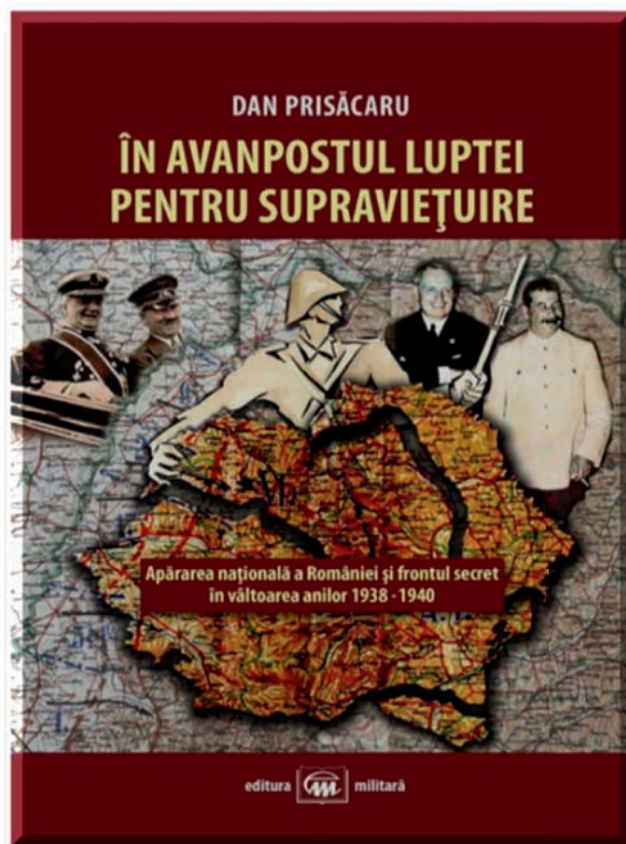
Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ

În anul 2014, Editura Militară lansa pe piață lucrarea colonelului dr. Dan Prisăcaru „În avanpostul luptei pentru supraviețuire. Apărarea națională a României și frontul secret în vâltoarea anilor 1938-1940”, un demers științific demn de toată lauda, reușit de autor după o muncă intensă de cercetare a fondurilor arhivistice din țară, a unei ample bibliografii care conține lucrări fundamentale și studii ale unor renumiți autori români și străini.

Format la școala istorică de la Iași, autorul a valorificat cu știință, pasiune, pricepere și inspirație bogata informație existentă pe problematica acțiunilor diplomatice și a evoluțiilor geopolitice și geostrategice din Europa, care au influențat desfășurarea relațiilor internaționale din anii premergători declanșării celui de-a doua conflagrații mondiale.

Marile evenimente la nivel european, care s-au derulat în anii 1938-1940 sunt analizate cu profesionalism, ideile proprii fiind argumentate prin conținutul unor izvoare istorice concludente, trecute prin filtrul criticii autorului, care oferă astfel răspunsuri la întrebări privind deciziile de politică externă adoptate de România în scopul evitării izolării politice și diplomatice.

Riscurile la adresa securității naționale a României în perioada interbelică, amplificate de ascensiunea totalitarismelor de dreapta și de

stânga, acțiunile revanșarde ale Germaniei naziste și revizionismul URSS, Ungariei și Bulgariei, sunt prezentate în detaliu, iar concluziile formulate sunt edificatoare pentru înțelegerea amenințărilor și pericolelor la adresa statului național unitar român desăvârșit la 1 Decembrie 1918.

Coordonatele apărării naționale sunt evidențiate în strânsă legătură cu evoluțiile

situației geopolitice și geostrategice din Europa după remilitarizarea Renaniei, anexarea Austriei, dezmembrarea Cehoslovaciei, pactul Ribbentrop-Molotov, atacarea Poloniei de către Germania nazistă la 1 septembrie 1939 și Uniunea Sovietică la 17 septembrie 1939 și izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial.

Autorul analizează cu profesionalism aspectele referitoare la potențialul militar al României Mari, raportul de forțe pe direcțiile amenințate de vecinii revizionști, măsurile de intensificare a înzestrării Armatei și de pregătire a economiei, teritoriului și populației pentru apărare, fiind subliniate în mod echilibrat atât realizările, cât și limitele și dificultățile care s-au manifestat în aceste domenii.

Acțiunile în plan diplomatic și al apărării naționale au fost susținute de structurile de informații și contrainformații militare - Secția II Informații din Marele Stat Major și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române -

pe care autorul le prezintă și analizează cu știința specialistului în domeniu. Mă raliez aprecierii prof. univ. dr. Ion Agrigoroaiei, cel care i-a îndrumat pașii în finalizarea tezei de doctorat, potrivit căruia „*Ne aflăm, incontestabil, în fața unui demers științific de ținută, în care dezbaterile de idei, absolut necesare, ne relevă dificultățile ce stau în fața unei analize pe o astfel de problematică*”.

Lansată cu succes la Iași și București, premiată de către Fundația Culturală „Magazin istoric”, în 16.04.2015, cu premiul „*Nicolae Iorga*”, și de către Revista „Gândirea Militară Românească”, în 12.11.2015, cu Premiul „*Mareșal Alexandru Averescu*”, lucrarea domnului colonel dr. Dan Prisăcaru este o carte temeinic elaborată, un meritoriu efort de istorie politică și militară și o contribuție semnificativă la cunoașterea mai aprofundată a realităților care au marcat evoluția României în ultima parte a perioade interbelice.

